

UNGARIA

REVISTĂ SOCIALĂ-STIENTIFICĂ-LITERARĂ.

REDACTOR EDITOR:

BCU Cluj / Central University Library Cluj
GRIGORIU MOLDOVAN.

ANUL II.

KOLOZSVÁR (CLUJ)

TIPOGRAFIA «LYCEUM» pr. GOMBOS et SZTUPJÁR

1893.

106401

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ UNGARIA TARTALMA.

II. ÉVFOLYAM.

	Lap.		Lap.
<i>I. Politikai, társadalmi közlemények.</i>			
A második év, <i>Moldován</i> Gergelytől	1	A latin, cyril, dák és székely írás- kérdése a románoknál, <i>Moldován</i> Gergelytől	9, 55
Tiltakozás az egyetemi román ifju- ság nevében kiadott Replika el- len, <i>Bodiu</i> Mihály és <i>Moldován</i> Istvántól	20, 60, 84, 110	Román philológia	77
Pro domo, <i>Moldován</i> Gergelytől	49	Magyar elemek nyelvünkben, <i>Reb- reán</i> Lászlótól	80
Világosságot, világosságot! <i>Moldo- ván</i> Gergelytől	73	Román elemek idegen nyelvekben, <i>Săinean</i> Lázártól	101
Valótlanságok a román trónbeszéd- ben, <i>Moldován</i> Gergelytől	97	Latin irány, <i>Săinean</i> Lázártól	130
A nép és az apostolok, <i>Moldován</i> Gergelytől	121	A román nyelv és nép alakulása, Dr. <i>Alexi</i> Györgytől	153, 215
A mult foszlányai, <i>Moldován</i> Ger- gelytől	145	A magyar nyelvbe átvett oláh sza- vak, dr. <i>Szinnyei</i> József	231, 268, 287, 528 454
Az új érsek, <i>Marosán</i> V.-tól	184	A román nyelv vocalismusa, <i>Viciu</i> Elektől	302
A nemzetiségek szövetsége, <i>Moldo- ván</i> Gergelytől	209	<i>III. Történelem.</i>	
A magyar és román liberalizmus, <i>Moldován</i> Gergelytől	249	A román történetírásról, <i>Hunfalvy</i> Páltól	6, 51, 81, 105, 123, 148, 211, 254, 276
A román sajtó, <i>Moldován</i> Gergelytől	273	A kolozsvári nemzeti színház tör- ténete 1821-ig, dr. <i>Ferenczy</i> Zol- tántól	176, 217
Az ezredéves kiállítás. Felhívás a közönséghez, <i>Lukács</i> Béla keres- kedelmi minisztertől	298	Fogarasi történelmi emlékek, Dr. <i>Szádeczky</i> Lajostól	192, 226
Két cikk, <i>Marosán</i> V.-tól	299	A középkor kezdete Magyarorszá- gon, dr. <i>Márki</i> Sándortól	412, 471
A román sajtóhoz, <i>Bozgan</i> Floria	345	<i>IV. Szépirodalom.</i>	
Az Emke és a román liga, <i>Moldo- ván</i> Gergelytől	393	Mikszáth Kálmán műveiből	33
A megtámadott autonomia, <i>Mure- sán</i> A.	439	Gyógyult seb, <i>Bérezzy</i> Károlytól	137
Mocioni Sándornak, <i>Moldován</i> Ger- gelytől	449	Az élet küzdelméből, <i>Vlăhuța</i> A.-tól	170
Politikai szédelgés, <i>Moldován</i> Ger- gelytől	487	Egy régi udvarház utolsó lakója, <i>Gyulai</i> Páltól	237, 262, 289, 308, 360, 420
«Fegyverük kiragadva,» <i>Álmasán</i> M.	487		
<i>II. Nyelvészet.</i>			
Magyar elemek a román nyelvben, <i>Alexi</i> Györgytől	3, 347, 400, 457		

	Lap.		Lap.
<i>V. Irodalom.</i>			
Magyar költőkből	31	Birokra! <i>Crix-Crax</i> tól.	204
Az írott román szépirodalom, <i>Săinean</i> Lázártól	159	A mi szellemünk . . . (—)	246
Széchenyi és a magyar költészet, <i>Beőthy</i> Zsolttól	461	Zsldségek, * *-tól.	257
<i>Petőfi</i> Sándor költeményeiből, fordította <i>Pitue</i> Béla.	468	Tudományos mesék, <i>Almasán</i> Miklóstól.	324
Magyar költőkből, ford. <i>Pitue</i> Béla.	475	Ugyanazon fegyverekkel, <i>Hesdati</i> A.-tól.	331
Magyar költőkből, ford. <i>Pap</i> C. János	476	Personalia	497
<i>VI. Népköltészet és szokások.</i>		A Liga és <i>Bratian</i> Gr. T., <i>Moldován</i> Gergelytől.	335
Népies gyógyszerek a románoknál <i>Rebreán</i> Lászlótól	88	A katolicizmus és az orthodox sajtó, <i>Papp</i> J. N.	237
Táncszók, <i>Pap</i> Jánostól.	28	? ? ? (Bürok virágok) <i>Crix-Crax</i> tól.	341
Talányok, <i>Rebreán</i> Lászlótól	30	A megdühödött »Dacia«, <i>Moldován</i> Gergelytől.	387
Népköltemények, <i>Rebreán</i> Lászlótól.	294	Észrevételek magatartásunkra, <i>Marchis</i> Demetertől.	432
» <i>Papp</i> Jánostól 92,	115	A galaczi »Dacia«-ból, <i>Barb</i> Jánostól	543
» <i>Burdulean</i> L.-tól.	182	Komedia <i>Lukács</i> bebörtönöztetésével, <i>Bukur</i> Antal.	445
» <i>Moldován</i> Trajántól	183	Csohányok, <i>Crix-Crax</i> -tól	446
» <i>Rain</i> Györgytől	183	<i>VIII. Különféle.</i>	
» <i>Theodor</i> Gergelytől	183	<i>Sion</i> György, — <i>br.</i> -tól.	32
» <i>Popu</i> Jánostól	184	Egy nagy nácionálista, (—)-tól.	93
Eljegyzés, <i>Guga</i> Demetertől	312	A magyar »palotás« credete, <i>Bartalus</i> Istvántól.	281
Népköltemények, <i>Horváth</i> A.	314	Gondolatok, <i>Fét</i> J.-tól.	199
Büvészet, <i>Horváth</i> A.	280	Női jellemvonások, <i>Aszalay</i> Józseftől	202
A néptűzhelye, <i>Bozgan</i> F.	432, 495	Kokonyiga átkozódásai, <i>Burduleán</i> J.	203
<i>VII. Vitairatok.</i>		Magyar nemzeti színház, (—)-tól.	207
Indokolás bottal, <i>Moldován</i> G.-tól.	37	A beszterce-naszódmegyei községi iskolák nyomoruságai, <i>Utazó</i> -tól.	366
Lucaciada, (—)	43	A romániai benszült zsidók emlékirata.	372
Nemzeti microbák és bacilluszok, <i>Crix-Crax</i> -tól.	94	<i>Baritz</i> György	370
Az »Ungaria« levéltárából, (—)	71	Román akadémia	385
A mi komédiásaink, <i>Crix-Crax</i> -tól	94	A király és a románok	493
Az »Ungaria« kultusza	115, 127	Tüntetések <i>Tordán</i> és <i>Váradon</i>	495
A mama-Liga kebelén, <i>Crix-Crax</i> tól	118	Könyvészet. 47, 96, 119, 144, 208,	296, 344
A solymosi földészek, mint filológusok, <i>Moldován</i> Gergelytől	141	Szerkesztői üzenetek. 48, 72, 96, 120,	144, 208, 272, 296, 344, 392, 448
Apostoli dolgok, <i>Crix-Crax</i> tól	142		
A küzdő ifjuság, <i>Moldován</i> Gergelytől.	189		

CUPRINSUL UNGARIEI.

ANUL II.

	Pagina.		Pagina
<i>I. Scrieri politico-sociale</i>			
Al doilea an, de Grig. <i>Moldovan</i>	1	Filologia română	77
Protest contra „replicei“ cdate în numele tinerimei universitare ro- mâne, de Michail <i>Bodiu</i> și Stefan <i>Moldovan</i> 20, 60, 84,	110	Ungurisme în limbă, de Vasile <i>Re- brean</i>	80
Pro domo, de Grig. <i>Moldovan</i> ,	49	Elemente române în limbile străine de Lazăr <i>Șăineanu</i>	101
Lumină, lumină! de Grig. <i>Moldovan</i>	73	Curentul latinist, de Lazăr <i>Șăineanu</i>	130
Neadeve-uri în mesagiu, de Grig. <i>Moldovan</i>	97	Formațiunea limbei și a neamului român, de George <i>Alexi</i> 153,	215 [Ⓢ]
Poporul și apostolii, de Grig. <i>Mol- dovan</i>	121	Cuvintele române împrumutate de limba maghiară, de Josif <i>Szinnyei</i> 231, 268 285, 428,	454
Flendurile trecutului, de Grig. <i>Mol- dovan</i>	145	Vocalismul limbei române, de Alesiu <i>Viciu</i>	302
Noul mitropolit, de V. <i>Muresan</i>	184	<i>Istoriă.</i>	
Alianța naționalităților, de Grig. <i>Moldovan</i>	209	Despre istoriografia română, de Paul <i>Hunfalvi</i> 6, 51, 81, 105, 123, 148, 211, 254,	276
Liberalismul românilor și al unguri- lor, de Grig. <i>Moldovan</i>	249	Istoria teatrului clujan până la 1821, de Zoltán <i>Ferenczy</i> 176	219
Tipariul românesc, de Grig. <i>Moldovan</i>	273	Monuminte istorice de la Făgăraș, de dr. Ludovic <i>Szádeczký</i> 192,	226
Expozițiunea milinară; apel către public de Béla <i>Lukács</i> ministru	298	Începutul ovului mediu în Ungaria, de dr. Al. <i>Márki</i> 412,	471
Doi artieli, de V. <i>Muresan</i>	299	<i>IV. Beletristică.</i>	
Ziaristiceii române, de F. <i>Bozgan</i>	345	Din operele lui Coloman <i>Mikszáth</i>	33
Kulturgyleletul și liga culturală, de Grig. <i>Moldovan</i>	393	Rana vindecată, de Carol <i>Bérczy</i>	137
Autonomia atacată, de A. <i>Muresan</i>	439	Din goana vieții, de A. <i>Vlăhuta</i>	170
Dlui A. Moeioni, de Grig. <i>Moldovan</i>	449	Cel din urmă stăpân al unei curți veche, de Paul <i>Gyulai</i> 237, 262, 289, 308, 360,	420
Amețeli politice, de Grig. <i>Moldovan</i>	478	<i>V. Literatură.</i>	
Arma lor smulsa, de Gr. <i>Moldovan</i>	487	Poeți ungurești	31
<i>II. Linguistică.</i>			
Elemente ungurești în limba română, de George <i>Alexi</i> 3, 347, 400,	457	Literatura populară scrisă de Lazăr <i>Șăineanu</i>	159
Cestiunea semnelor de seriore latino cirilice și secuești la români, de Grig. <i>Moldovan</i>	9, 55		

	Pagina.
Szèchenyi și poesia maghiară, de de Zsólt <i>Beöthy</i> 316, 352, 406,	461
Din poeziile lui A. <i>Petőfi</i> , de A. <i>Pituc</i>	468
Din poezii ungurești, de A <i>Pituc</i> .	475
» » » de J. <i>Pap</i> .	476

VI. D'ale poporului.

Medicini populare românești, de Va- sile <i>Rebrean</i>	17 63 88
Chiuituri, de Joan <i>Papp</i>	29
Gâcituri, de Vasile <i>Rebrean</i>	30
Poesii populare, de Vasile <i>Rebrean</i> 67, 140, 271	294
» » de Jön. <i>Papp C-92</i> ,	115
» » de Vas. <i>Burdulean</i>	182
» » de Traian <i>Moldovan</i>	183
» » de George <i>Rain</i> .	183
» » de Gr. <i>Teodor</i> . . .	183
» » de Joan <i>Popu</i> . . .	184
Insofitul, de Dimitru <i>Guga</i>	312
Poesii populare de A. <i>Horvath</i>	380
Vatra poporului de F. <i>Bozgan</i>	432
Cântece populare, de Fl. <i>Bozgan</i>	495

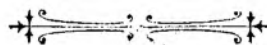
VII. Scrieri polemice.

Argumente cu bâta, de Grig. <i>Mol-</i> <i>dovan</i>	37
Luaciacada, popa dracului, de (—) .	43
Microbi, bacili naționali, de <i>Crix-Crax</i> 46,	68
Din Arhiva »Ungariei« de (—) .	71
Comedianții noștri, de <i>Crix-Crax</i> .	94
Cultul »Ungariei«	115, 117
In sinul mămă-Ligei, de <i>Crix-Crax</i>	119
Șoimușenii ca filologi, de Grig. <i>Mol-</i> <i>dovan</i>	141
Treburile apostolicești, de <i>Crix-Crax</i> .	142
Junimea militantă, de Grig. <i>Mol-</i> <i>dovan</i>	189
La trântă, de <i>Crix-Crax</i>	204
Spiritul nostru, de (—)	246
Verzi-uscate, de * *	247

	Pagina.
Basme științifice, de Nic. <i>Almășan</i>	324
Cu aceleași arme, de A. de la <i>Heș-</i> <i>date</i>	131
Liga și Gr. T. Brătian, de Grig. <i>Moldovan</i>	335
Catolicismul și presa ortodoxă de G. N. <i>Popp</i>	337
? ? ? (flori de eucute) de <i>Crix-Crax</i>	341
»Dacia« turbată, de Grig <i>Moldovan</i>	387
Observări asupra ținutei noastre de Dem. <i>Marchiș</i>	432
Din Dacia gălățană, de Joan <i>Barb</i> .	
Comediă cu temnița lui <i>Lucaciu</i> , de Ant. <i>Bucur</i>	445
Urziei, de <i>Crix Crax</i>	446
Personalia	497
Prostii d'ale noastre	500

VIII. Diversă.

George Sion, de — <i>br.</i>	32
Un mare naționalist, de (—)	93
Originea jocului »palotás« maghiar, de Stefan <i>Bartalus</i> 166, 224, 259,	181
Cugetări, de J. <i>Fët</i>	199
Câteva trăsuri din caracteristica mue- rilor, după Josif <i>Aszalay</i>	202
Blăstămurile lui <i>Cocconiga</i> , de J. <i>Burdulean</i>	203
Teatrul național ungurese, de (—) .	207
Vitregimea școlclor și a învățăto- rilor comunali din municipiul »Bis- trița-Născud,« de » <i>Călătorul ostenit</i> «	366
Memoriul asociațiunii generale a is- raeliților pământeni din România	372
Georgiu <i>Barițiu</i>	379
Academia română	385
Regele și românii	493
Demonstrațiunii în Turda și Orade Bibliografia, 47, 96, 119, 144	495
208, 296,	344
Posta Redacțiunii, 48, 72, 96, 120	
144, 208, 272. 296, 344, 392,	448

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

UNGARIA

REVISTĂ SOCIALĂ-ȘTIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Apare

*de două ori pe lună
la 10 și 25-lea a fiecărei luni.*

REDACTOR:

GHIGORIU MOLDOVAN.

Abonament:

*Pe un an 6 fl. (14 franci.)
Pe 1/2 de an 3 fl. (7 fr.)*

AL DOILEA AN.

Dup' o luptă crâncenă de un an, dup' atâta casnă și mari suferințe, din mila lui Dumnezeu tot mai trăim; înțrăm într'al doilea an cu Revista noastră.

Loviți, băjocoriți, împroșcați de mulți ticăloși ai neamului nostru românesc; goniți ca nește făcători de rău, blăstămați cu blăstămuri țigănești; mulți s'au resculat în contra noastră, ca să ne nimicească pre noi, cari nu fugim după bunuri lumești, cari n'avem altă bogăție, decât bogăția dreptății, a adevărului în sufletul nostru.

Am avut și avem principii, am scrutat, am desvilit adevăruri, mișelii, nedreptăți; n'am crezut orbiș nimărui; ținta noastră era a ajunge la calea adevărului. Am voit să luminăm în întunec, căci trăim în întunecul neadevărurilor, al minciunilor; am voit să arătăm, că marele naționalist, pe lângă tot șovinismul său, având defecte mari, vițieri, nu poate lumina între cei cu omenie, — nu poate fi luecăfer înaintea poporului român, care nu-i de azi pe mânc, care nu poate fi pătat și poate sluji numai și numai marilor, cu caractere, cu sîmțuri de tot oneste. Am voit, ca păcătosul bătându-și

peptul că el e român; răcnind înaintea poporului, că acesta este subjugat și despoiat de drepturi naționale, să nu-și peardă păcatele ci înaintea oamenilor cu cinste tot păcătos să rămâne; am voit, ca odată societatea, politica și știința la noi de atâtea neadevăruri susținute cu atâta forță, să se curățască.

Noi cu Revista noastră, cu puținii noștri amici, cari ne-au sprijinit în munca noastră serioasă; am fost un picur de creolin în viața noastră socială inficiată de bacterii, bacili moderni. Am făcut multă pagubă între ei; dar apa e mare, picurul de creolin e mic, și baciliile se sporesc într'un mod spăimnător. Am ucis pe mulți, dar au rămas mulți, foarte mulți; noi câțiva, nu putem avea atâta tăria ca să învingem pe un morb așa de înaintat.

Îl va vindeca timpul și bunul Dumnezeu.

Am lucrat cu argumente drepte; datele noastre au fost așezate sub ochii cetitorilor. N'am mințit, neadevărul a fost urit între noi. Nu ne-am bătut pieptul, ca țiganul de sub cort, că suntem români; n'am umblat prin lume îmbătați de originea noastră latină, fiind de convingere, că

magnatul flenduros n'are ce să se fălească cu splendoarea familiei sale; n'am învățit adevărul cu mantaua naționalismului, ci din contră am săpat după el în adâncul pământului, ca să-l vedem. Un gram din adevăr, să fi fost spre scăderea noastră, mai prețuit a fost înaintea noastră, decât o miie de minciuni susținute în favoarea naționalismului, căci minciuna nu poate avea nici o valoare, adevărul însă e lumină. Am lucrat, am scrutat, am căsnit, am simțit mai mult; nu cu vorbe goale, românul astăzi n'are lipsă de vorbe; nu cu fala prostului, nu cu minciuni deșerte, nu cu uneltiri, apucături neonestе am voit noi și voim și astăzi să înaintăm, ci cu tăria adevărului, cu munca neîncetată voim ca poporul român însuși el să ajungă la o stare, cu care să se fălească. Nu numai cu faptele strămoșilor, ci cu ale sale să se fălească un popor.

A sosit timpul, în care a românului datorie este a lucra, nu cu gura, ci cu mintea și cu brațele; nu cu pasiuni, cu cumpetul înțeleptului.

Atunci când noi fără interese private, din convingere, numai din interesul poporului român am strigat: Destul să fie cu fala goală, cu vorbele goale, cu minciunile, cu seducerea poporului în treburі științifice, politice și sociale și am arătat cu argumente drepte calea, pe care ar trebui să pășim, ticăloșii s'au reșculat contra noastră strigând: Astupați-i gura, omoriți-l, loviți-l!

Nu cu bâta să nimicească argumentele; nu cu prostia, cu blăstămurile să combat principiile oamenilor. Căniі jurnalisticе îl pot mușca pe om, îl pot doborî, îl pot sfîrțica în dăraburi, îl pot omorî, fapta lor însă

nu-i învingere, nu-i glorioasă, principiile omului rămân. O miie de insulte am primit, o miie de insulte nu fac o critică, aceasta critică în contra noastră încă nu s'a făcut.

Așteptăm! Va răsări soarele și se va face lumină. Adevărul nu se poate omorî. Odată se va ști, cine a fost mai binevoitor poporului român, noi, cărora poporul nimic nu ne dă, sau inimiții noștri, cari trăiesc din spinarea poporului.

Noi vom lovi în ei; nu ne vom teme de nimic. Nu ne va intimidă o lume întreagă, după ce simțim, că noi față cu o lume întreagă avem drept. Dreptatea noastră față cu o lume întreagă e documentată prin aceea, că noi toate scrisorile inimiților noștri le cetim cu o liniște sufletească, nu ne mâniem, nu blăstămăm; recunoaștem, ce are ceva basă — adversarii noștri, lumea întreagă, devin furioși, sar cuc de tot ce zicem sau scriem — și în prostia lor voiesc ca să ne învingă cu bâta. Ei, cei mari, cei puternici, cei mulți apucă bâta; nouă celor mici, celor slabi, celor puțini ni destul un condeiu, o mână și un cap ca să-i învingem pre toți.

Principiile noastre le vom publica și de aici înainte în toate împrejurările vieții. Pe noi ne-a prins scârbă de atâta fală, de atâta laudă goală. Scârba aceasta trebuie să prindă rădăcini. Cui îi plăce bercul în care numai corbi croncănesc fălindu-se cu frumseța lor? O privighetoare mai multă plăcere ți face, decât un bere de corbi.

Bunul Dumnezeu să ne lumineze pe toți întru toate.

Grigoriu Moldovan.

ELEMENTE UNGUREȘTI ÎN LIMBA ROMÂNĂ.

(Urmare.)

** *Bircă*: birka. Să aude în Ungaria.

** *Bircozas*: luptă: birkozás. Cuvânt mai puțin împământenit în părțile, unde românii sunt în zâlnică atingere cu ungarul.

** *Bircozesc*: mă lupt: birkoz-ik.

** *biroșag*: judecătore: biróság. »Am fost la biroșag și am avut doi bizonșag și megiș n'am căpătat igošag (varm. Bih.) Mai des se aude vorba derivată din birău: birăime: judecătore.

** *Birșag*: gloabă: birșag. »Am plătit birșag mare, pentru-că s'or băgat caii în legelău tiloș: Am plătit gloabă mare, pentru-că caii s'au băgat în pășuno oprită.» (varm. Bih.)

** *biruiese*: siegen, besiegen, überwinden, besitzen, bestreiten können (Iszer Wörtb.) vingo, devingo, possideo, tenco, par sum (Lex B.) bir.

Un cuvânt, care de nenumărate ori apare atât în monumentele vechi, cât și în limba vie. »Umpleți pământul și biruiți il (Pal. 4, 61, 64, 70, 83.) Fu biruit Roman și prins (Hajd.: Cuv. B.I. 398. 399. 402. 403. 404. 405. 406. II. 151. 156. 284.) Tot sufletul să se supue supt biruința celor mai mari (Bar. Cat. Colo 46. 49. 50. 65. 70. 121.) Moltăvnică, izvodit dinslovenie pe limba românească, supt crăirea și biruința D-nului Mihail Apafi (Cip. Aual. 134.) Vântul dacă se pornește, multe țeri le biruește: multe țeri le-a biruit până la mine au sosit» (Gaz. T. 1886. 28.) Cf. Cih. Diet. II. 482. Ny. Közl. XIV. 439.

** *birtuc*: bun (avere): birtok. Varm. Bih.

** *birtucuş*: birtokos t. a.

** *bitang*: herrenlos, herumirrend (Iszer: Wörtb.) vagabundus, vagus, errans, abandum, abandonum (Lex B.): bitang. »Între aceștia se numără niște preoți bitangi (Ny. Közl. XIV. 439.) Schița însăna pe un bitang și venia din cuvântul Slavenese Schița se, sau a se bitangi» (S. T. 29.) Cf. Cih. Diet. II. 482 Ny. Közl. XIV. 439 XVII 118 Nyv. XI 145.

** *bitangălesc*: bitangol. »Da pe unde ai bitangălit toată ziua, măi pruncule!» (Varm. Arad.) Suffixul care apare în vorbă bitangălose, vorbește despre împrumutare ungurească. Forma-rea denominală din bitang e bitangose.

** *bit'er*: betyár. Cihac (Diet. II. 547.) îl ține de element turcesc; dar presupunerea lui din două motive n'o putem primi. 1) vorba se aude numai la noi și mai cu samă în părțile ungurene; 2) însămnarea cuvântului e tocmai ca în limba ungurească: vagus, vagabundus, iar în ceatucească: tiner ne'n surat, flăcău. Ca numire de cai adese se aude d p. »Betyár calu au crepat la 2 Maj. 1835» (Evang. iscălit pe coriță.)

bitușă: bocta (Bobb Diet. I. 116): bekcs; botos?

biu (de biu): reichlich, überflüssig (Iszer: Wörtb.): bév (az bó). Deja în codicele Voronțean îl citim: »Băsădui de biu până la zori (XVI. 14.) Nu lua Doamne dela noi duhul tău, ce no dă intrămarea cea de biu a credinței de reapte» (Bar. Cat. Calv. 77)

Să aude, afară de Bănat, prin toată Ungaria și mai vârtos formăciunea bios reich, reichhaltig; fruchtbar, gesegnet (Iszer: Wörtb.): abundans (Al. Gramm. 247.): dives; uber, fertilis (Lex B.) Cf. Jern: K. U. T. I. 142.

Lex B. astfel etimologizează: »alat dives, d mut. în b.»

bișug: bőség, béség. Apare și în vocabularul din 1600—1630 (Hajd: Cuv. B. I. 270.) »Avem bișug mare în sfânta ta casă (Dos: Psalt. 120). De tine pământul se adapă și de bișug nime nu să scapă (t. a. 207. 358. 377. 391.) Pentru noi Dumnezeu să grijește și cu bișug ne blagoslovește» (t. a. 397. 433.)

biușug: bévség. In »Sierul de aur» (1683) aflăm: »In pace lină și în biușug mare an trăit» (Cip: Anal. 114.)

belșug (ghelșug): abundance, riches, superfluité (Cih: Diet. II. 481.): profusion, fertilité (Ny. Közl. XIV. 439.):

magnatul flenduros n'are ce să se fălească cu splendoarea familiei sale; n'am învățat adevărul cu mantaua naționalismului, ci din contră am săpat după el în adâncul pământului, ca să-l vedem. Un gram din adevăr, să fi fost spre scăderea noastră, mai prețuit a fost înaintea noastră, decât o mie de minciuni susținute în favoarea naționalismului, căci minciuna nu poate avea nici o valoare, adevărul însă e lumină. Am lucrat, am scrutat, am căsnit, am simțit mai mult; nu cu vorbe goale, românul astăzi n'are lipsă de vorbe; nu cu fala prostului, nu cu minciuni deșerte, nu cu uneltiri, apucături neonestе am voit noi și voim și astăzi să înaintăm, ci cu tăria adevărului, cu munca neîncetată voim ca poporul român însuși el să ajungă la o stare, cu care să se fălească. Nu numai cu faptele strămoșilor, ci cu ale sale să se fălească un popor.

A sosit timpul, în care a românului datorie este a lucra, nu cu gura, ci cu mintea și cu brațele; nu cu pasiuni, cu cumpetul înțeleptului.

Atunci când noi fără interese private, din convingere, numai din interesul poporului român am strigat: Destul să fie cu fala goală, cu vorbele goale, cu minciunile, cu seducerea poporului în treburi științifice, politice și sociale și am arătat cu argumente drepte calea, pe care ar trebui să pășim, ticăloșii s'au rescultat contra noastră strigând: Astupați-i gura, omoriți-l, loviți-l!

Nu cu bâta să nimicesc argumintele; nu cu prostia, cu blăstăturile să combat principiile oamenilor. Căniile jurnalisticе îl pot mușca pe om, îl pot doborî, îl pot sfîrtica în dăraburi, îl pot omorî, fapta lor însă

nu-i învingere, nu-i glorioasă, principiile omului român. O mie de insulte am primit, o mie de insulte nu fac o critică, aceasta critică în contra noastră încă nu s'a făcut.

Așteptăm! Va răsări soarele și se va face lumină. Adevărul nu se poate omorî. Odată se va ști, cine a fost mai binevoitor poporului român, noi, căroră poporul nimic nu ne dă, sau inimizii noștri, cari trăiesc din spinarea poporului.

Noi vom lovi în ei; nu ne vom teme de nimic. Nu ne va intimida o lume întregă, după ce simțim, că noi față cu o lume întregă avem drept. Dreptatea noastră față cu o lume întregă e documentată prin acea, că noi toate scrisorile inimizilor noștri le cetim cu o liniște sufletească, nu ne mâniem, nu blăstămăm; recunoaștem, ce are ceva basă — adversarii noștri, lumea întregă, devin furioși, sar cuc de tot ce zicem sau scriem — și în prostia lor voiesc ca să ne învingă cu bâta. Ei, cei mari, cei puternici, cei mulți apucă bâta; nouă celor mici, celor slabi, celor puțini ni destul un condeiu, o mână și un cap ca să-i învingem pre toți.

Principiile noastre le vom publica și de aici înainte în toate împrejurările vieții. Pe noi ne-a prins scârbă de atâta fală, de atâta laudă goală. Scârba aceasta trebuie să prindă rădăcini. Cui îi place bercul în care numai corbi croncănesc fălindu-se cu frunșeta lor? O privighetoare mai multă plăcere 'ți face, decât un bere de corbi.

Bunul Dumnezeu să ne lumineze pe toți întru toate.

Grigoriu Moldovan.

ELEMENTE UNGUREȘTI ÎN LIMBA ROMÂNĂ.

(Urmare.)

** *Bircă*: birka. Să aude în Ungaria.

** *Bircozaș*: luptă: birkozás. Cuvânt mai puțin împământenit în părțile, unde românii sunt în zilnică atingere cu ungurii.

** *bircozese*: m. lupt: birkoz-ik.

** *biroșag*: judecătore: biróság. »Am fost la biroșag și am avut doi bizonșag și megiș n'am căpătat igoșag (varm. Bih.) Mai des se aude vorba derivată din birău: birăimo: judecătore.

** *birșag*: gloabă: birșag. »Am plătit birșag mare, pentru-că s'or băgat caii în legelău tiloș: Am plătit gloabă mare, pentru-că caii s'au băgat în pășuno oprită.» (varm. Bih.)

** *biruesc*: siegen, besiegen, überwinden, besitzen, bestreiten können (Iszer Wörtb.) vineo, devineo, possideo, teneo, par sum (Lex B.) bir.

Un cuvânt, care de nenumărate ori apare atât în monumentele vechi, cât și în limba vie. »Umpleți pământul și biruiți îl (Pal. 4, 61, 64, 70, 83.) Fu biruit Roman și prins (Hajd.: Cuv. B. I. 398. 399. 402. 403. 404. 405. 406. II. 151. 156. 284.) Tot sufletul să se supue supt biruința celor mai mari (Bar. Cat. Colo 46. 49. 50. 65. 70. 121.) Molițăvnicu, izvodit din slovenie pe limba românească, supt creârea și biruința D-nului Mihail Apafi (Cip. Aual. 134.) Vântul dacă se pornește, multe țeri le biruește: multe țeri le-a biruit până la mine au sosit» (Gaz. T. 1886. 28.) Cf. Cih. Diet. II. 482. Ny. Közl. XIV. 439.

** *birtuc*: bun (avere): birtok. Varm. Bih.

** *birtucuș*: birtokos t. a.

** *bitang*: herrenlos, herumirrend (Iszer: Wörtb.) vagabundus, vagus, errans, abandum, abandonum (Lex B.): bitangi. »Intră aceștia se numără niște preoți bitangi (Ny. Közl. XIV. 439.) Schița însămnă pe un bitang și venia din cuvântul Slavonesc. Schița se, sau a se bitangi» (S. T. 29.) Cf. Cih. Diet. II. 482 Ny. Közl. XIV. 439 XVII 118 Nyv. XI 145.

** *bitangălesc*: bitangol. »Da pe unde ai bitangălit toată ziua, măi pruncule!» (Varm. Arad.) Suffixul l care apare în vorbă bitangălese, vorbește despre împrumutare ungurească. Formarea denominală din bitang e bitangose.

** *bit'er*: betyár. Cihac (Diet. II. 547.) îl ține de clement turcesc; dar presupunerea lui din două motive n'o putem primi. 1) vorba se aude numai la noi și mai cu samă în părțile ungurene; 2) însămnarea cuvântului e tocmai ca în limba ungurească: vagus, vagabundus, iar în ceaturcescă: tiner ne'surat, flăcău. Ca numire de cai adese se aude d. p. »Betyár calu au crepat la 2 Maj. 1835» (Evang. iscălit pe coriță.)

bitușă: boota (Bobb Diet. I. 116): bekos; botos?

biu (de biu): reichlich, überflüssig (Iszer: Wörtb.): bév (az b ő). Deja în codicele Voronțean îl citim: »Băsădui de biu pînă la zori (XVI. 14.) Nu lua Doamne dela noi duhul tău, ce ne dă intrămarea cea de biu a credinței de reapte» (Bar. Cat. Calv. 77)

Să aude, afară de Bănat, prin toată Ungaria și mai vartos formăciunea biosreich, reichhaltig; fruchtbar, gesegnet (Iszer: Wörtb.): abundans (Al. Gramm. 247.): dives; uber, fertilis (Lex B.) Cf. Jern: K. U. T. I. 142.

Lex B. astfel otimologisează: »alat. dives, d mut. în b.«

bișug: bőség, bőség. Apare și în vocabularul din 1600—1630 (Hajd: Cuv. B. I. 270.) »Avem bișug mare în sfânta ta casă (Dos: Psalt. 120.) De tine pământul se adapă și de bișug nime nu să scapă (t. a. 207. 358. 377. 391.) Pentru noi Dumnezou să grijeșto și cu bișug ne blagosloveșto» (t. a. 397. 433.)

biușug: bévség. In »Sierul de aur» (1683) aflăm: »In pace lină și în biușug mare am trăit» (Cip: Anal. 114.)

belșug (ghelșug): abundance, richesse superfluité (Cih: Diet. II. 481.): profusion, fertilité (Ny. Közl. XIV. 439.):

bélség. Toți grofii și nemeșii din Sibiu și de prin prejur alcătuiau o curte, care se bucura de bilșugul și de traiul Domnese al Voevodului mazil (Hajd. Etym. 771.) Să ne ferim de o îmbelșugare de expresiuni moderne, care, nepunând o stavilă la timp, va înstrăina poporului limba» (Vorbele regelui Carol). Este o împrumutare foarte interesantă așa zicând, petrefăct unuia cuvânt care azi nu mai trăiește în limba ungurească. Na-into de ce ne am spune părerea noastră lăsăm să vorbească alții.

Cipariu astfel scrie: »Ce e în belșugarea a ungro-vlachilor noștri? Ardelonii ungureni zie pe multolocuri biușug sau ghiușug dela ung. bőség, — ei bilșug, bilșugare, înbilșugare sunt ale fraților de lângă Dimbovița.« (Princ. 271.) Din aceste putem înțelege, că 1) vorbele sus amintite sunt împrumutări ungurești; 2) că bilșug-ul nula noi, ci în România se aude. Dar să trecem mai departe: »Îmbelșugare, ce să mai aude și în România samănă tare cu bőség ungurese» (Bar.: Cat Calv. 121). Judecata asta ne dă de știre, că forma belșug se folosește și aiurea și fiindcă D-nul Barițiu este ardelean, trebuie să cugetăm că doară în Ardeal, despre ce noi însă n'avem nici un dat. Afirmarea, că »samănă tare cu bőség ungurese», dovedește, că lui i se pare ceva; dar de bună seamă nu știe. Hajdău în următorul chip să cugetă: »Bișug, ung. bőség cu trecerea normală a finalului ég la Români în ug, ca și 'n mesterség meștersug; betegség: boteșug sau bilșug, cu inorganicul l (?)« (Cuv. B. I. 270.)

Budenz în vocabularul său ungurese — ugric de mult a desvilit, că cuvântul de az bőség odată a trebuit să sune bélség; asta o dovedește vorba mélység (afunzime), care a pus-o în paralel cu bélség. Însă n'a fost în stare din monumentele vechi ungurești a dovedi părerea sa nici cu un dat. Scrutând codicele ungurești am dat de un loc în »Keszthelyi codex» (14) unde e scris astfel: bwlseggel (citește: bélséggel), dar încă rămâne întrebarea, oare nu e smintă de seriere. Cf. Nyr. XV. 509. Și

deși limba ungurească nici cu un dat poșitiv nu-i în stare a întări părerea lui Budenz limba noastră fără vre-o îndoială dovedește, că are drept.

Cuvântul de sus, după cum amintisem, în trei forme trăiește în limba română: belșug, bișug și biușug. Originalul celor dintâi este ung. bélség (bilșug) și bélség (belșug); celui din urmă bőség și bévség. Formele belșug și bilșug sunt împrumutări mai vechi din vremea care cu mult a înaintat codicele primo ungurești. Asta o întărește și codicele Voronețean, unde ocure vorba bios, adică forma mai târzie: béves. Trebuie deci să deducem, că împrumutarea vorbelor belșug, bilșug să datează din veacul XIII—XIV.

** *bizalmă*: încredere: bizalom. Varm. Arad. și Bih.

** *bizolmaș*: om de încredere în sat: bizalmas. t. a.

** *bizon'ság*: marture: bizonyosság. t. a.

bizuesc: vertrauen. sich verlassen; anvertrauen (Iszer: Wörth.): commito, credo, fido, confido, fretus sum, nitor (Lex B.): biz. Cuvânt adese folosit în Ungaria Cf. Cil: Diet. II. 482. Ny. Közl. XIV. 439.

boboș: fleckig, bunt (Iszer: Wörth.): maculosus, varius (Lex B.), babos. Cf. Cih. Diet. II. 483.): bodárláu: Colybus, plongeon. (Cih. Diet. II 483.) *bukdárló (*bukdálló).

bogărie: juchten (Iszer: Wörth.): corium russicum (Lex B.): bagaria Cf. Cit. Diet. II. 483.

bogăgie: gepäcke, bagage (Iszer: Wörth.): sarcinac, împedimenta (Lex B.); bogázsia.

bogăzie: bagasic, geglänzte leinwand (Iszer: Wörth.) tela colore tineta (Lex B.) bagazia. Cf. Haj. Cuv. B. I. 214. 215. 271.

bogiă: căpiță de fân: boglya, bogja (Mall: Szót. 53.) Cf. Cih. Diet. II. 483.

boglar: spange; ranunkel, hanenfusz (Iszer: Wörth.): fibula umbella, lanula; ranunculus (Lex B.): boglár boglár-virág. Cf. Jern. K. U. T. I 142.

***boitar*: bovitarius. bojtár. Varm. Arad. și Bih.

***boe*: (koesi) bak. »Sui în boe și mână caii.» (Varm. Arad.)

boconci: încălțăminte cătănești: bakanes. »Să le hie de îmbrăcăminte și de boconci» (Cih.: Diet. II. 483.) Din pilda asta deducem. că 'n vremurile mai vechi, cuvântul ungurese bakanes a trebuit să'nsemneze tot fel de încălțăminte, cea-ce dovedește și limba boemă: bakance, brankanče: bottines hongroises.

***bocor*: tufă: bokor. Varm Bih.

bolând: stultus, mente captus. vesanus (Mall: Szót. 54, 65. S T. 113.) bold. Un cuvânt împământenit la toți românii din Ungaria.

S. Mangiuea în »Familia» cinezei de etimologii. 1884. nr. 10.) eu multă trudă voiește a dovedi, că vorba e latină și aducând pilde din dialectele italiice (balordo, balendo), spune, că ungurii au primit cuvântul dela noi.

Încercarea lui de a dovedi latinitatea bolândului poate pe laicii a-i convinge, dar un filolog serios știe, că e vorbă »de lana caprina.» Cuvântul e slavon (Cf. Mikl: Slav M.), de unde a trecut la unguri și prin lombie ungurese la noi. Cf. Cih.: Diet. II. 483.

***bonțălesc*: rupe, derîmă: bonczol. Varm. Bih.

bordeiu: eine erdhütte; hurenhaus, hurennest (Iszer: Wörtb.): casa subteranea, gurgostiolum, lustrum, lupanar (Lex B.): bordély, bordéj.

Un cuvânt răspândit mai în toată Europa. Este germ. bort (brett), de unde a trecut în toate limbele romanice: it. bordello; port-sp. bordel; fr. bordel (Diez. Etym. I. 74). Din limba franceasă s'a re'ntrors iar la germâni în haină francesă (Kluge Etym. Wörtb. Der Deutschen Sprache. Strassburg 1883). Dela germâni au intrat în limba ungurească și de aici mergând tot spre răsărit în limba noustră.

Cihac eugelă, că-i împrumutare slavonă (Diet. II. 23), însă paralele aduse de el, rus.-ruthen: bort; pol. baré; boh. bot din punct de vedere fonetică

nu le putem lua în samă. Hajdöu zico (Ist 237.), că-i rămășiță din limba dacilor (!?)

borcan: eruche (Cih. Diet. II. 484.) borkanna.

borcut: eau minerale acide (Cih.: Diet. II. 484): borkút.

born'eu: bornyú. »Cătana ia born'eu pe spinare și pleacă la drumul mare» (Gaz. T. 1887. 26).

boroš'an: hedere helix; syringa vulgaris; Dapline mezereum (Cih.: Diet. II. 484.) boroszlán. Este vorbă slavoană:

bušljan, însă prin comunicare ungurească am primit'o.

borviz: eau minerale acide (Cih.: Diet. II. 484): borviz. »Place-mi borvizu cu vin și mândra din sat vecin.» (Gaz. T. 1886. 49.)

borzoș: struppig (Iszer: Wörtb.) hirtus, hirsutus (Lex B.): borzas (Mall: Szót. 54). Cf. Cih.: Diet. II. 484. Ny. Közl. XIV. 440.

***bosorcaie*: pricolici: boszorkány. În părțile ungurene. Cluj

bubău: gube, eine wollenes zottiges oberkleid (Iszer: Wörtb.) psila, gausape, gaunacum (Lex B.) In vocabularul din 1600—1630 apare sub forma bobou (Hajd: Cuv. B. I. 271.) Nu pot primi din punct de vedere fonetic nici părerea lui Cihac (Diet. II. 485.) nici a D-nului Hajdöu, cari zic, că din ung. guba am format cuvântul nostru bubău. La Kriza (Vadroszák 492. Udvarhelyszék.) aflăm forma: bubos, care e totodată prototipul vorbei bubău.

buduluesc, *budul'esc* (Varm. Arad.): genau durchsuchen, herumsuchen, herumwühlen, herumirren, herumwandern, herumstreichen, herumschweifen: solícite serutor, perserutor, perquiro; erro, vagor, circumco peregrinos (Lex B.) Noi din par'e-ne nu știm cum s'a format însă narea primă a cuvântului: buduluesc; a doaua însă din ung. *bujdol și scurtat: *búdol. Lex B. îl deduce din lat. »vado ultra quasi, vadulare» Cf. Cih. Diet. II. 485

budușluesc: erro, vagor, circumvago, (Lex B.): búdosol. »Ducându-se bu-

douş lui în pustie» (Pal. 57.) Cf. Cih: Diet. II. 486. Ny. Közl. XIV. 440.

buduşlău herumstreicher, herumirrer, herumwanderer (Iszer: Wörtb.): erro vagus, vagubundus, (Lex B.): búdosló. Cf. Cih: Diet. II. 486 Ny. Közl. XIV. 440.

bud'ilarăş: bugyilaris. »Soldatu-i gazdă mare când la bud'ilarăş are.» (Pop: Trand. 120). Să foloseşte în Ungaria.

buquiesc: irre reden, phantasiren; aberwitzig werden (Iszer. Wörtb.): bolyg, bojg. Cf. ung. balgatag-bolygatag (Nyr. XV. 560.)

***buigătău*: om, care face turburare: bolygató. Varm. Bih.

***buntuesc*: mutiler, tronquer (Ny.

Közl. XIV. 440.) bont. În părţile ungurene.

***buntuzesc*: döräm, desfac: bontoz Varm. Arad. şi Bih.

bureuş: preusze: prussus, borussus (Lex B.): burkus. Cf. Cih. Diet. II. 486.

buşulesc: mẽ necăjese. búsul. «Atăta am buşulit, de mẽ doare capu» (Varm. Bih.).

butaci: stumpf, nicht scharf; blöde, blödsinnig, hartlehrig (Iszer: Wörtb.): hebes, obtusus, stupidus, obtusi ingenii (Lex B.) butás. Cf. barnás: barnaci; sár-gás: şargaci; tarkás: táreaci etc.

butaş: absenker (Iszer: Wörtb.): marcotte, (Cih: Diet. II. 486.) bujtás, butás.

Dr. Georgie Alexi.

DESPRE ISTORIOGRAFIA ROMÂNĂ.

(Urmare.)

II.

Eşirea românilor din Dacia.

Cine au atăcat aserţiunile lui Roesler, adese-ori s'au provocat la Mommsen, care de-a bună samă cunoaşte mai bine istoria romanilor. Acum (1885) a apărut de sup condeciul lui «Istoria Romanilor» in V tomuri, în care tractează despre provinciile romane începând dela Ceesar şi până la Diocletian.*)

Să vedem dar cum, descrie el ocuparea şi părăsirea Daciei din partea romanilor.

«Traian făcu capăt nu numai libertăţii Daciei, ci şi existenţei dacilor.

Din părţile celea mai bune a ţerei alungă pe locuitori afară, şi spre cultivarea băilor (mine) a adus oameni din munţii dalmatici, dar mai virtos din Asia-mică şi i-a aşezat aici. In unele regiuni însă totuşi a rămas şi locuitorii vechi, ma chiar şi limba ţerii. Aceştia precum şi cialaltii daci ce locuiau afară de hotarale ţerii, adese-ori îi nelinişteau pe romani, pentru esemplu pe timpul dom-

niei lui Commod şi Maximian. Insa Dunărea a rămas ca o liniă apărătoare a ţerii şi după aceea, căci provincia noauă o considerau ca afară de hotar,*) care în trei direcţiuni se întindea în pământ barbar. Şesul de lângă Tisa, între Dacia şi Pannonia, a rămas şi mai departe a jozygicilor; se află, ce e drept urme de şanţuri începând dela Dunăre până la dealurile dacice, însă nu se poate şti cine şi când le-a ridicat «

Dealungul Besarabiei încă se trag doauă şanţuri începând dela Prut până la Nistru; aceştia după înştiinţările nesigure de până acum ar fi de origine romană. Dacă stă acest lucru atunci: Moldova, partea de miază-zi a Besarabiei şi toată ţara românească încă au aparţinut imperiului roman, însă numai după nume, dar nu de facto. Deoarece până acum încă n'a obvenit aici un document sigur, care să documenteze, că şi acolo ar fi fost colonii romane.»

»Când a invins în Italia Aemilian, şi iarăşi fiind invins el de către Valerian în anul 254, imperiul a pierdut Dacia:

*) Römische Geschichte von Theodor Mommsen: Fünfter Band. Die Provinzen von Caesar bis Diocletian Berlin, 1885.

*) Es wurde die neue Provinz im Ganzen als eine excentrische Position behandelt. p. 204.

nici nu se poate ști, că cine și cum o a recucerit. Baniii bătută ultima oară în provincie poartă inscripțiunea anului 255; iar cei din vecinașul Viminaciu arată anul 256. Așa-dară în anii primi ai domniei lui Valerian și Gallien au ocupat barbarii partea stângă a Dunărei, și de sigur a trecut și în partea dreaptă.» (p.220.)

În opul meu intitulat »Rumânii și pretensiunile lor« (»A Rumunok és igé-nyek) la pagina 12 am scris acestea: »Între banii aflați nu se află nici unul care ar fi din timpul de după Gallien; sub domnia acestui împărat a încetat așadar comunicațiunea între Roma și Dacia.» Aceasta aserțiune e cu totul falsă, zice Xenopol, deoarece în Ardeal sau aflat bani și din secolul al IV. V. și VI-lea.*) Însă nimenea nu poate cugeta, că aceste aserțiuni, care o aduce înainte din opul său referitor la aflarea ulterioară a monedelor, Mommsen ar fi imprumutat dela mine, așadară totuși nu poate fi falsă aserțiunea mea. Însă Xenopol voinde înțelege rău ceea ce întâmplare și duce în rătăcire cetitorii săi, pro aceia adevărați, cari sunt atât de ignoranți, precum îi cugetă D-sa. Cetitoriul cât-cât orientat în ale istoriei știe bine, că Ardealul în secolul al IV-lea a fost al Goților; la începutul secolului al V-lea au domnit acolo Hunii, iar în partea a doua a acestui secol Gepizii și după aceștia în secolul al VI-lea avarii, și acea știe foarte bine cunoscătoriul istoriei, că acești domni barbari toți au tras plată dela împărății romani — așa-dară și în bani romani — și în cea ce n'au căpătat în preț de plată sau don, aceia și-au răpit-o ei prin invasiunile dese.

Dar o atare relațiune cu nu o pot numi nici decum o relațiune regulată. Și-aceea e știut, că și în provinciile mării balțice încă se află bani romani, cari au ajuns acolo și pe cale pacinică și pe cale comercială, cu toate, că aceste provincii n'au fost supuse nici când puterii romane.

Domnii imediați ai Ardealului după Romani, au fost Goții, vandalii, juthingii etc., toți popoare germane. Împăratul Cla-

udiu pornește contra goților, ce pustiau provinciile balcanice, și lângă Nais (Nis) repoartă învingere glorioasă asupra lor, în 269. După rebel urmează pertinentă, a cărei victimă a fost și Claudiu murind în Sirmiu la începutul anului 276. Armata și alege de împărat pe Aurelian, fostul duce viteaz alui Claudiu, care respinge la marginea stângă a Dunărei pe juthingi. Însă prin aceasta juthingii totuși nu au fost nimiciti, ei din contră pretindeau donuri, sau mai bine zis plată (dare) anuală. »Ca să încungiure sila de a asigura confiniile de lângă Dunăre sau prin dare anuală, sau prin armată, Aurelian s'au decis pe neașteptate de a concede barbarilor provinciile cucerite de Traian (271) pe lângă toată gloria, ce o au fost reportat.

Își retrage legiunile din acele provincii și numele de Dacia îl dă acelor provincii, în cari și-au așezat el legiunile.«¹⁾

Acest eveniment, istoricii romani, precum Vopise, Eutropiu, îl amintește numai în treacăt, Vopise se exprimă astfel: »provinciam trans Danubium Daciam a Traiano constitutam sublato exercitu et provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri, abductosque ex ea populos in Moesiam collocavit appellavitque suam Daciam, quae nunc duas Moesias dividit.« Adevărat: părăsește Dacia lui Traian de dincolo de Dunăre, retrăgând din ea legioanele și civii romani, neînerezându-se întru aca, că o va putea ține și mai departe. Poporul îl așează în Moesia, care o numește după numele său »Dacia Aureliană«, care acum Moesia o desparte în două părți. — Acest loc deja Laurentiu Toppeltin (1667)²⁾ din Mediaș astfel l'a fost înțeles: sublato exercitu provincialibus reliquit» — retrăgând legioanele, provincia s'a conces civilor romani; cași cum Aurelian numai armata o ar fi scos, abziecând de domnie, iar provincia o ar fi lăsat locuitorilor. Acest înțeles l'a adoptat și Petru Major în opul său »Istoria pentru începutul românilor

¹⁾ Ranke: Weltgeschichte III. t p. 452.

²⁾ Origines et occasus Transsilvanorum. Authore Laurentio Toppeltino de Medgyes. Lugduni Gallorum 1667 p. 53.

*) Cette assertion est complètement fautive. On a trouvé, en Transilvanie, des monnaies des IV. V. VI. siècles La p. 33.

în Dacia.»³⁾ prin aceasta voină a documenta locuirea neîntreruptă a Românilor din Dacia Traiană. Însă cuvintele lui Vopisc: »abductosque ex ea populos in Moesiam collocavit» — poporul seos de aici l'a aşezat în Moesia, se referă expres la cuvântul provincialibus și nicidecum la cuvântul exercitu. Și Eutropiu se exprimă astfel: »translatis Romanis», adică, cu scoaterea Romanilor.

Roesler așa a înțeles, că după retragerea lui Aurelian n'a rămas îndărăpt nici un dac romanizat, cel puțin nu nici un dac mai avut, care s'a fost dat cu viața romană.

Și eu nu din capul meu, ci din isvoară am scris, că: »Aurelian în anul 270 s'a luptat cu Goții în Pannonia adică în partea dreaptă a Dunărei. În anul următor, 271, Aurelian să pregătește la expedițiunea din Asia. Ca totuși să nu-și lese inimi la spatele sale, face pact cu goții, în semnul căruia se lasă lor Dacia, și le asigură mutarea liberă a romanilor, cari ar mai fi rămas acolo. Conform acestui pact Aurelian aprobează oarecum ceea ce s'întâmplă, adică pierderea Daciei.»⁴⁾

Xenopol însă acum se trudește într'acea ca să arete numărul mare a romanilor sau a dacilor romanizați, cari au rămas acolo, întrebând: oare poate aduce din istorie și numai un exemplu, că un întreg popor cutare și-ar fi lăsat patria sa, căutându-și asil într'alt loc?⁵⁾ De sigur un așa exemplu nu este; însă sunt multe atari exemple, cari dovedesc, că nu numai cei rămași îndărăpt dar toți locuitorii și-au părăsit limba.

Putem primi părere lui Ranke (în locul citat), că cuvintele acestea ale lui Vopisc: »sublato exercitu et provincialibus», sunt de a se înțelege numai la romanii colonizați și că în decursul unei domnii a romanilor de 170 de ani s'a format locuitorii romani din cei cari au

rămas acolo: dar că acești locuitori după aceea nu s'ar fi schimbat nici-odată, aceea nu o dovedește nici un document istoric. Iar cum că din stările din prezente nu se poate deduce la stările de înainte de asta cu o mie sau o mie cinci sute de ani, dovedește Neapolul și regiunile din jurul lui, pre care dacă n'am ști istoria încă cu mai mare posibilitate ar trebui să-l ținem de origine romană însă din timpurile cele mai vechi, dar de origine a fost grec.

De sigur și daci s'au romanizat, dar acest lucru n'a fost aparent: așadar n'a fost nici prea extra-ordinar ca și romanizarea celor din România, despre cari Velleius Paterculus a putut scrie, că a copleșit toată România, din care cauză nu numai datinile și limba română e îndatinată ci și literatura română ocupă sufletele.⁶⁾

Așa ceva n'auzim despre daci, și dacă vom considera, că Pannonia chiar cu 150 de ani a ajuns sub domnia romanilor mai înainte decât Dacia; că Pannonia și după pierderea Daciei a mai rămas proprietate romană în decurs de doi sau trei secole, că împăratul roman adese ori a șezut în Sirmiu din Pannonia, că aici s'au ținut conciliile (sinoade) bisericești în anii 351, 357 și 358, că Sântul Martin, Sântul Severin au fost Sântii Pannoniei: toate acestea considerându-le numai așa putem zice, ce-a zis și Velleius Paterculus că adică Pannonia a devenit cu totul romană și așa a și rămas în decurs de cinci secole. Totuși dar ce s'a făcut din așa cu limba latină? Poporul n'a perit nici odată până într'unul: însă încetul cu încetul s'a schimbat în ce? în poporul slav!

Clasa de rând, săracă, așa-dară partea cea mai mare a poporului daco-roman, nu și-a părăsit patria sa, ci s'a retras între munți, de unde a sperat, că oarecând se va reîntoarce iarăși. Însă speranța nu s'a împlinit; s'a dat la creșterea vitelor, a devenit păstor însă nu nomad,⁷⁾ așa zice Xenopol. Dar clasa

³⁾ Edițiunea din 1883 Budapesta p. 46.

⁴⁾ Die Rumänen und ihre Ansprüche pag. 12.

⁵⁾ La pag. 35: Pourrait on citer un seul autre exemple d'un peuple entier qui ait quitté son pays pour chercher ailleurs un asyle?

⁶⁾ Velleius Paterculus: Hist. Romanor. IV. 110.

⁷⁾ Ils s'habituerent peu-à-peu à gagner leur vie en élevant de troupeaux, c'est ainsi que la plupart d'entre eux se firent bergers, sans devenir tout-à-fait nomades" p. 34.

sărcea pentru-ee s'ar fi refugiat întru munți? Acea n'a avut eo-și tomo de goți. Și chiar să admitem refugiul întru munți, doauă locur' ni se represintă înaintea eugetului: unul acela, că pe munții și întru munții noricum-ului n'a rămas poporul roman, deși în decurs de timp mai lung decât dacii aproape cu trei sute de ani mai mult s'au ținut de imperiul roman; și al doilea, că poporul original chiar între munți a rămas, așa între Pyrenei vașcii, în munții illirici albanezi, așadar și între munții Ardealului (Carpați) mai virtos ar fi rămas limba și poporul dacic, nu cel roman, care ar fi trebuit ori să fugă ori să se contopească cu barbarii. — Xenopol spre documentarea aceea, că românii într'adevăr au fost locuitorii munților citează un chrisov din anul 1434. Jaks, îșpau sēcuesc, roagă pe brașoveni, ca în toată ziua să se suie la munte și să omoare pe necredinecioșii valachi făgărășeni cruțând numai pe femei și prunci. Dacă ar fi un atare chrisov de pe timpul lui Attila din anul 434, acelea ar documenta pe lângă părerea lui Xenopol; chrisovul din 1434 poate documenta numai contra lui.

Însă Xenopol nu află vrednic de a da răspuns nici la aceea, că Attila oare de ce n'a cercat scriitori între romani ardeleni, ei a cerut și a primit atari scriitori dela Aëtius? care întrebare o am pus eu în amintitul op.

»Căci — zice el (Xenopol) — oamenii săraci refugiați în strimtorile munților, cari devin păstori, nu pot redica monumente mărețe, la mormintele iubiților săi și n'au putut fi apți nici la aceea ca să guverneze imperiul hunilor»^{*)}

Dar precum se vede Xenopol și uită că întrebarea mea e foarte justă față de acei scriitori români, cari în românii ardeleni ved pe descendenții romanilor și li afirmază de a fi proprietarii unei hierarhii latine creștină. Păstorii miseri ai lui Xenopol deja stau cu mult mai aproape de convingerea mea și a lui Roesler; încă numai miiă aceea de ani trebuie ștearsă din istoria care a fost între anii 434 și 1434. De altmintreacă ar trebui stabilit topograficește și acel timp, în care s'au refugiat în strimtorile munților. Între cei din partea orientului, unde să află săcuii? Așa să vede, că nu; cu toate, că acolo s'ar fi întâlnit și cu dacii adevărați. Între cei din nord, adecă în Maramureș? Așa se vede, că nici acolo, cu toate, că și acolo s'ar fi întâlnit cu dacii adevărați. Între cei din apus? Da, între accia trebuie să răspundă Xenopol. Dar acolo ar fi trebuit să se ocup. cu băieșitul, cea ce popoarale și istoriile lor de sigur ar fi luat la cunoștință!

(Va urma.)

Paul Hunfalvi.

^{*)} Xenopol l. cit. p. 56.

CEȘTIUNEA SEMNELOR DE SCRIERE LATINE, CIRILICE, DACICE ȘI SĒCUIEȘTI LA ROMĂNI,

Mult preocupă pe lumea cultă ceștiunea, oare poporul român în vremile de după Aurelian până la celo prime documente scrise folositu-s'au de oare-care semne în scriere și dacă e, care au fost acelea?

O literatură mică s'a desvoltat pentru această întrebare, care totuși n'a fost deslegată.

Și cu privire la unguri încă e interesantă întrebare, după ce și literile sēcuești sunt mestecate în deslegarea acestor ceștiuni, dându-i-se lor originea română.

Propun părerea scriitorilor români despre acest lucru, ca să-mi pot exprima și a mea după aceea.

Încă la începutul secolului trecut, scriitorul principe Dimitriu Cantemir,^{*)} zice, că românii înainte de conciliul dela Florenza (1439) trăiau cu litere latine. În acest conciliu a fost de față și metropolitul moldovan, al cărui urmaș Theoctistus, de origine bulgar, ca să frângă influința bisericii apusene asupra celei din

^{*)} Descriptio Moldaviae București 1-75. partea III cap. V. pag 152.

Moldova l'a sfătuit pe Alexandru cel bun, ca să-i alungo pe cei ce se țin de acea biserică apusană, să delătore literile latine și să se introducă în locul lor cele cirile. Alecsandru, ca să rumpă ori și ce legătură cu biserică apusană a implinit cererea metropolitului și a slavizat-o toată biserică.

Dimitriu Cantemir așa-dară cătră anul 1715 aruncă o piatră în apă, care face undulațiuni după sine.

În secolul al XVIII apar istoricii și gramaticii români. G. Șincai și Samuil Clain (Micul) în Gramatica lor numită »Elemente Daco-Romanæ sive Valachicæ» și edată la 1780 primesc orbîșiu părerea lui Cantemir și zic că literile cele daco-romanice sunt cele latine, și că acele prin ingerința Slavei ortodoxe au fost eschise numai din biserică română din usul comun primindu-se în tot locul literile cirile. (Precuvântarea gram. amintite.)

Șincai și Clain în o notiță a precuvântărei tot acelei gramatice cu toată siguranța afirmă, că poporul român (doară roman) deja în seclul al II-lea au primit religiunea creștină și până în secolul al XV-lea, adevă până la pășirea pe tron alui Alexandru, limba sa maternă a folosit-o în biserică.

Așa confirmă Șincai și Clain opiniunea lui Cantemir, prin care începe a se lăți. La anul 1788 apare Ioan Moluar cu gramatica lui în care primește opiniunea lui Cantemir, Șincai și Clain.

Toți scriitorii de pe la finea seclului al XVIII. și de pe la începutul secolului al XIX., precum și aceia, cari până 'n vremile mai noaue s'au ocupat cu acest obiect, primesc opiniunea acea, că literile latine până seclul al XV-lea au fost în us la români când apoi prin literile cirile au fost eschise.

Petru Maior, Bob, ei și părintele (?) literaturii române I. Eliade Rădulescu în gramatica sa edată în 1828 și în foaia sa numită »Curierul de ambe sexe» și începută la 1836, carea pe lângă formarea regulilor ortografice române, eschiderea literelor cirile și introducerea și propagarea celor latine are meritul cel mai mare — promovează auctoritatea școalei Cantemirano și el, așa zicând îl face pe po-

porul român să creadă, că literile latine sunt române și literile române dela început au fost cele latine.

Și în starea de față a lucrării serioase literare române bărbați cu auctoritate susțin și apără opiniunea Cantemiriană. Lambrior profesorul din Iași, în epistola sa cătră Alexandru Urechiă aceste serie: »Așadară cred, că folosul scrisoarei latine nu numai în viață, ci și în biserică a fost în praxă până în vremea aceea, când am pășit în comunism cu slavii.» Într'alt loc: »...dacă le considerăm cele zise de Cantemir e sigur, că românii au avut literile latine.»

Aron Densușian, profesor la universitate din Iași, e cel mai aprig apărător al opiniunii lui Cantemir. După părerea lui, coloniile relatate de Aurelian în Dacia și după aceea s'au folosit de literile latine, precum arată aceasta mai multe inscripțiuni! Ca să fi fost în us literile grecești, nu e dovedit; o singură tablă de ceară din 160 d. Cr. e singură suveniru despre folosirea sporadică a acelor litere. Despre literile cirile numai în seclul al IX-lea e vorba; așa-dară românii nu s'au putut folosi de alte litere, decât de cele latine

Iacă părerea lui Cantemir propagată deja și de pe catedră.

Cesar Boliac, Bogdan Hașdeu și după aceștia Teodor Burada și Alexandru Urechea susțin teoria literelor dacice.

Bogdan Hașdeu crede și susține, că poporul dacic a avut literile sale, adevă a avut semne deosebite.

După părerea lui, Dekoneus fărmeătorul dac, în vremea regelui dac Boerebiste, cu o sută de ani înainte de Christos, călătorește în Egipt, aduce cu sine de acolo niște semne de scris amestecate cuc ele zondice, grece și pheniciene — formează *abc*-u deschilinit, și lățește acele între daci. Când Romanii au ocupat-o Dacia aceste semne trăiau deja între daci — dela cari apoi primind romanii s'au folosit ei de ele.

Între românii din timpurile cele mai vechi sunt câteva semne, creștături. Oamenii mai avuți, boierii își ard literile inițiale (monogramele) în șoldurile și cornurile vitelor. Proștii dela sate acum

nu monograme, ci semne de aceste folosese spre acest scop, precum :

O 7 A A s. c. a.

Dacă vita se perde, prin aceste semne mai ușor le află. La romani, la greci, germăni era în us semnarea obiectelor. Boerii români, ca cum românii, semnau prin litera F pre servii lor, așa și semnau pe țiganii lor fugari.

Astfel de semne sunt în us la plutașii români; își înseamnă uneltele de lucrare, unele părți ale plutei, lemne. s. a. cu scop ca să fie acele cunoscute ca ale lor. Fiecare familie sau persoană și a luat semn, care trece dela tată la fiu, așa, că locuitorii unei provincii deja după aceste semne știu că a cui e vita. Aceste semne sunt făcute din linii drepte și de comun cu secrete să taie în lemne. — Așa sunt aceste :

4 M O V Z N I L P R A A
E Y I s. c. a.

Afară de aceste mare rolă are la români, așa numita creștătură. Creștătura stă din un lemn, tăiat pătrat, pe care românul taie cu cuțitul său diferite semne. Dintr'o bucată stă creștătura atunci, dacă cineva numai pe sama sa o face; iară dacă doi sunt interesați prin însemnarea aceasta stă din două lemne; cum e în cazul din urmă, două lemne se pun lângă olaltă, și pe amândouă se face tot aceeași creștătură, după aceea unul dintre ele merge în mâna lucrătorului și are nume de „țineușă“; iar celalalt „matea“ numit rămâne la gazda cu-i lucră.

Creștătura e foarte vechiă. Făceau semne, adică litere, deja romanii pe coajea lemnului; iară pe lemne de fag germăni. Cu modul acesta de semnare deja în vremile mai bătrâne ne întâlnim.

Teodor Burada, scriitorul român, semnele existente, creștăturile le-a adunat și le-a edat într'o lucrare de sine stătătoare.*)

Hașdău, Burada și Urechău află, că aceste creștături, aceste semne la poporul român, încă din cele mai depărtate timpuri sunt rămășițe din abecul dacic.

Dar să aducem aici în legătură abecul dacic, cu literile secești.

Cu respect la lucrul acesta Alexandru Imre pune întrebarea, că oare hunii lui Attila știau scrie, aveau ei literile lor, și dacă aveau cum erau acele? Din scriitori contemporani susține, că Attila în Pannonia lângă sine ținea cancelaria de guvern, și când era vorba de schimbarea câtor-va prinși cu legatul roman, numele acelora le cetau scriitorii lui, din care urmează, că acele nume erau în limba hunică, mai ales dacă se iau în considerațiune unele dispozițiuni favoritoare ale lui Attila, pentru limba lui; și vom considera că poporul scythic era inventatorul și propagatorul literilor așa numite cunifforme. Că au avut scrisoare proprie, nu din scriitori străini sau din date din acele vremuri, ci din tradițiunile seculilor urmașilor nedisputabili ai hunilor, să poate arăta. Numărați martori documentează, că seculii au avut scrisoare proprie, cu carea trăiau până în secolul al XVII-lea.

Literele secești — continuă Imre — le amintește prima dată Simeon Kézai din secolul al XIII-lea, din al XV-lea Turóczi, din al XVI-lea Nicolau Olah arhiepiscopul din Strigoni, Stefan Székely, Antoniu Verancz, Georgiu Csipkés, Komaromi, Paul Lisznyai Kovács ș. a.; dintre cari unii mai adaugă, că semnele lor de scris, le tăiau în modul creștăturilor pe lemne, corespunderă așa scrierei din dreapta în stânga.

Despre forma acestor semne din timpul înainte de secolul al XVI-lea nu avem cunoștință. Prima dată Ioan Telegdi în an. 1598 publică literile hunice: 34. Ioan Décsi, Stefan Geleji Katona aceste semne le află consunătoare sunetelor maghiare. — Georgiu Komaromi (1655) amintește, că în biblioteca școlii din Dobrițin se află o carte scrisă cu aceste litere huno-scythice. Din acest timp în continuu le amintește aceste semne, ici și colo erau și în us, inscripțiunile bisericii din Csik-Szt-Miklos Petru Bod în secolul al XVIII-lea cu semnele Telegdiane le explică (1768.)

Noi propunerea lui Alexandru Imre o completăm astfel :

*) Despre creștăturile plutașilor. Iași, 1880

Manuscriptele lui Trausch se află în biblioteca Augustină din Braşov. În legătura Diplomaticum Transilvanico-Sicilicum ab anno 1521—1807 se află un manuscris din 1702 de Stefan Lakatos cu titlul: *Sicilia accuratius quam haectenus delineata*.

În aceasta Lakatos zice, că sēcuii încă în 1700 s'au folosit de literile lor, cari erau 53; 33 simple și 23 compuse. Forma tuturor acestor semne se pot afla în acel manuscris. Dintr'acele, le aducem acele care se referes la obiectul nostru:

$\text{4}(a), \text{M}(y), \text{D}(k), \text{A}(s), \text{F}(gy), \text{Z}(k), \text{X}(n),$
 $\text{I}(cs), \text{L}(cz), \text{I}(i), \text{A}(gh), \text{A}(st), \text{E}(p), \text{A}(dy),$
 $\text{Y}(cz), \text{I}(j), \text{I}(v) \text{ s. c. a.}$

După Lakatos aceste semne erau tăiate pe băte:

Blasiu Orbán*) află pe biserica din Enlaka o inscripțiune cu litere sēcuiesti (1868): »E un tesaur național însemnat și de mare valoare — zice el — aceasta inscripțiune, căci ea e singurul exemplar existent scrisoarei mult amintite huno-seytyice, carea nimicește simpla negare.» Și publică semnele, inscripțiunii, cari samănă cu cele ale lui Lakatos.

Ca ungur cestiunea aceasta despre literile sēcuiesti a adus'o primadată pe tapet Simeon Kézai din seclul al XIII-lea zicând: »Acești sēcui sunt rămășițele hunilor, cari, când au auzit, ea unгурii vîn a doua oară în Pannonia se duc înaintea celor ce reînturnau la marginea Rutheniei și ocupau la olaltă Pannonia, din aceea își iău parte dar nu pe șesul Pannoniei, ci la olaltă cu vlachii (românii), între marginile țerei capătă parte. De unde messecându-se cu românii, cum zic, folosesc literile aceloră.»

Adecă Simeon Kézai vorbind despre semnele scriptorali sēcuiesti, acelea dela români zice a fi primite. Literile lui Kézai sunt acelea despre cari vorbese Turoczy, Lakatos și Orbán.

Dar aceste semne cu totulii consună cu acelea, cari mai sus le-am citat din cartea lui Teodor Burada și care sunt lătite între plutașii români.

Ce deduce de-aci Hașdēu și Burada, și însuși Urechia? Acea, că literile așa

numite sēcuiesti sunt române, aceste române iară rămăși ele literilor dacice. — Teoria literilor huno-seytyice cu un cuvânt e o eroare și nebasată.

Hașdēu aceasta opiniune o probează cu Kézai, dar și cu acea, că aceste semne esistau și la poporul român. Vlad Tepeș vodă în scrisoarea sa datată din 1492, în care aduce la cunoștința sasilor apropierea Turcilor folosește litera \neq , carea în *abc*-ul sēcuiesc correspunde literei »gy.» Aceasta scrisoare se află în arhiva săsească din Braşov în manuscrisul lui Eder numit »Exercitationes diplomaticae« din anul 1801.

După aceasta scrisoare Vlad vodă român folosește *abc*-ul sēcuiesc și în diploma sale.

După părerea iuvētatului român poporul român s'a folosit de alfabetul dacic.

Încă una adnotăm la cestiunea aceasta cea, că Cesar Boliac în satul Slon din România la anul 1863 a aflat niște cărămizi cari purtau diferite semne, așa:

$\Delta \cap \alpha \neq \text{L} \Rightarrow$

După Boliac aceste sunt semne vechi grecești cari poate că erau în us în Dacia.*) După Hașdău acestea semne din *abc*-ul mongoloid, au intrat în Dacia cu oare-care invasiune. Presupun dară că și un astfel de *abc* a fost cunoscut la poporul român.

Trecem la cestiunea literelor cirilice.

Mai deodată cu Cantemir Del Chiaro serie lucrarea sa despre Români, în care zice, că poporul român folosește literile illirice și limba slavonă mai pe toate terenurile**). Delchiaro își bazează opiniunea sa pe experimentarea sa de atunci și pe istoria poporului român; el n'a aflat nici un document în trecutul poporului român care ar arăta contrariul.

Literile slave dela început erau în us la poporul român; erau cultivate după tonurile speciale ale limbei românești, ba pe unele tonuri era silit poporul să-și creeze alte semne, cari nu erau în *abc*-ul slav, căci acelea lipsiau din limbile illi-

*) Trompetta Carpaților 1871 nr. 930.

**) Storia delle moderne rivaluzioni della Valachia. Venetia 1871 c. I. cap. VI.

*) Székelyföld leírása I. Sz. 124 lap.

rice. După seclii și forma extremă a lor a trecut prin faze cum arată chiar aceasta Carol Faulmann în »Istoria scrierei«,¹⁾ așa că la prima privire se pot deosebi literile cirile folosite de români, de a slavilor. Aceste litere au dară trecutul și dezvoltarea lor istorică la români, s'a format o ortografie regulată, carea era lătită la scriitorii români. Au trecut în sângele poporului aceste litere, care totdeauna le-a cunoscut de ale sale.

Că încât și-a făcut a sa proprie cauză acestor litere poporul român, arată Ioan Sbiera, profesor român la universitatea din Cernăuți, membru al Academiei române, care afirmă, că literile cirilice nu Cyril, ci oare-care român le-a inventat.²⁾

Dar să vedem pe ce-și bazează Sbiera opiniunea sa. După el e cunoscut, că în Dacia lui Traian și pe peninsula Balcanică, în seclul al IX-lea numai greci, romani, bulgaro-slavi, albanezi, și unguri locuiau. Despre greci e știut, că aveau *abc*-ul lor. Ungurii dela început le-au folosit literile latine încă și albanezii aveau literile asemenea celor grecești. Semne glagole au folosit bulgaro-slavii — Și așa fie care popor de pe insula Balcanică, aveau *abc*-ul seu. Asemenea despre români e știut, că toate monumintele lor literare sunt scrise cu litere cirilice, între aceste, în nici una nu se află cele glagolitice. Se poate dar presupune, că numai poporul român a fost fără litere proprie? că numai el nu a avut *abc*-ul seu? Se poate presupune, că bulgaro-slavii în decurs de 60 de ani se facă două alfabetice și românii nici unul? Aceasta nu o știm presupune! Dacă poporul român n'ar fi avut cultura lui propriă, nu ar fi rămas până azi. Când s'a format împériul bulgaro-roman — după Sbiera — cele două popoare s'au decis la acel schimb, în care el a primit limba slavică, și slavii au primit literile lui.

Sbiera lângă părerea sa mai aduce următoarele: În mijlocul seclului al X-lea cade dinastia bulgaro-slavă și Sisman

(român) cu 4 fii ai săi: David, Moise, Aron și Samuil ocupă tronul. În acest timp Balcanal vine sub influința românească până ce slavii trăiau în bătai și neînțelegeri continue. Aceasta vreme a folosit-o românii și și-a făcut un *abc*. — Românii au cunoscut foarte bine literile grecești, și așa ușor și-or putut compune cele cirilitice. Literile glagolitice abat foarte dela cele grecești până ce cel ce le-a făcut cele cirile era sub influința grecească.

Învățatul nostru așa-și finește opiniunea sa: părerea noastră apară-se oricât de răcăcită, totuși mai ușor ne documentează folosirea literilor cirilice la români.

Așa-dară auzim de pe catedra universitară așa opiniune, care susține că literile cirile sunt curat românești.

Opiniunile până acum se pot culege în aceste trei:

P r i m a : Poporul român le-a folosit literile cirilice până'n seclul al XV-le.

A d o a u a : Poporul român le-a folosit literile dacice, pe a căror semne și azi le folosește la creștături. Literile se-cuiești sunt române.

A t r e i a : Literile cirile sunt litere românești, și le folosește poporul dela aflarea, compunerea lor.

Ce e drept în aceste trei afirmări? Vom ști din următoarele.

Prima dată ne vom ocupa cu literile latine.

Cum stăm în privința aceasta cu rămășițele istorice? Acestei întrebări aflăm a-i da răspunsul mai dintâiu:

Înainte capetului secolului XVI-lea despre literile latine nici n'a fost vorbă la români. Cel mai vechiu document este din 1593. Luca Stroici fiind în Cracovia, la rugarea învățatului polon Sarnicki, a descris »Tatăl nostru« cu litere latine.¹⁾ Stroici se luptă cu mai mari greutăți, căci nu știe folosi literile latine la exprimarea sunetelor române, pentru aceea folosește și literile k, w, cz, cari nu sunt latine.

¹⁾ Illustrierte Geschichte der Schrift. Viena 1880 pag. 533—536.

²⁾ Codicelle Voronețau. Czernovitz 1885. pag. 293—297.

¹⁾ Hașdëu, P. Bogdan: Cuvinte din bătrâni tom. II. pag. 119. Acest document de limbă a fost aflat de Hașdëu într-o carte tipărită a lui Sarnicki. Mai pe larg vezi Hașdëu viața și scrierile lui Luca Stroici. 1864.

Stroici așa serie; veezij, swincaske, aducez ș. c. a. din ce apare clar, că Stroici cu totul n'a fost în clar cu sunetele și literele latine.

Cine a fost acest Stroici? Un fiu al unei familii nobile, marele logofet al Moldaviei, care cunoștea mai multe limbi. Acestui cap învățat i-a cășunat greutate folosirea literilor latine, carepă lângă acea documentează că la Români literele latine înainte de 1593 nu au fost în us. Cu acest document mai mare toiu au făcut, cât ar fi trebuit, și numele de »părinte al filologiei» înzadar s'a dat lui Stroici.

Prima carte tipărită cu litere latine este catechismul din Heidelberg, pe care preotul din Lugos, Stefan Fogarasi l'a tradus pe românie pe la 1648 a eșit de sub tipar în Alba-Iulia.²⁾ Acest catechism numit Racotian rumpe cu fonologia latină și folosește litere corespunzătoare sunetelor ungurești, precum: sz, ez, á, k, ny, s, zs ș. c. a. Așa serie: ku, kupsinze, morez, sede, tserului, vinyitor.

La 1677 a tipărit o carte românească în Roma Vito Piluzio,³⁾ cu numele: Katakismo krijtinesco, cu scop ca să suplinească lipsa acestuia la poporul românesc catolic din Moldavia. Acesta ar fi a 2-a de sine stătătoare carte cu litere latine, în care convenim cu nisințe fonetice mai esacte, care ne arată, că scriitorul ei e italian, a cărui limbă și acărei fonetică e mai convenibilă cu fonetica limbei române.

A treia carte cu litere latine e dela Viski Ioan; influința ungurească apare și în aceasta. Mai vizibilă e pe acel document, de limbă, care a rămas din 1674,⁴⁾ și despre care Cipariu pe pag. 135—6 ale lucrării sale »Elemente de poetica metrică» vorbește. Cipariu cu totul a schimbat literele acestui document și ortografia a format-o după regulile compuse de el.

²⁾ Urechea: Schițe de istoria lit. rom. 1885, pag. 36. Hașdeu: Cuvinte din bătrâni. tom. II. pag. 725.

³⁾ Papiu Ilarian: Tesaur de monuminte istorice. București 862. t. I. pag. 195—106.

⁴⁾ Vezi la Stefan Veszprémi: Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae Biografia. Lipsca 1774 t. I. pag. 127—8. Despre acest document și Hașdeu serie pe pag. 413 a Columnei lui Traian.

În exemplarul din biblioteca museului ardelean așa se începe acest document prețios:

Kent szenotato, szerind la voj, Romanul.
Apollo.

La totz, ketz szvente'n Emperecie sedetz.
De unde cunostince asteptem, si stince:
fericie

De Amstelodam, pren chertz szte 'n
omenie typar.

Cu acest vies M. Italicus,⁵⁾ când l'a cettit în onoarea lui Francisc Parizpapai, a escitat interesarea societății.

După cele predate putem se vedem de acu opiniunea lui Cantemir.

Folosirea *Abc*-ului latin la Români a negat-o Iosif Sulzer la anul 1781, și arată că opiniunea Cantemiriană e falsă, că românii până 'n vremile mai noaue n'au avut nici episcop, nici litere latine.⁶⁾

Deci deja în seclul trecut un scriitor german opiniunea Cantemiriană o ține de o astfel de lucru al fantasiei. E lucru natural, că scriitorii din seclul acela toți au luptat în contra lui Sulzer, pentru că nu a primit opiniunea așa necugetată a lui Cantemir.

Ce zice Cantemir acea într'adevăr e fantasiă. Prima e falsa pentru acea, că Alesandru cel bun moare deja la 1432,⁷⁾ iară conciliul florentin a fost la 1439. Fiind-că aceste sunt fapte istorice, cum poate se aibă drept acel Cantemir, care în timpul conciliului florentin și în timpul după acel conciliu aduce tot pe același principe, care în 1432, adevă cu opt ani înainte de acea a murit? un principe mort cum poate se deie cu opt ani după moartea sa ordinațiune, prin care i-ar goni pe cei cu litere latine și cari în cu Roma? Aceasta nu se poate pricepe.

Dar lăsăm aceasta; primim datele lui Cantemir. Literele latine dar pe la anul 1440 au fost gonite. E posibil aceasta? Nu se poate. Toate circumstările atacă

⁵⁾ Michail Halicius, prunc român, născut din părinți nobili din Caransebeș. Despre poesia lui serie Veszprémi: placet ominum maxime.

⁶⁾ I. Sulzer: Geschichte des transalpinischen Daciens. t. II. p. 271 159 - 269.

⁷⁾ Trebonian Laurian: Istoria Românilor. București, 1867 pag. 283.

aceasta posibilitate înainte de toate trebuie să enunțăm, că nu este nici un document de limbă cu litere latine, dinainte de 1593.

Nu este un rând; nu este o citațiune în alte cărți sau în literatură străină... Acum, dacă poporul român până la mijlocul secolului XV-lea s'ar fi folosit de litere latine, putem oare presupune, că după folosirea de preste 1000 de ani, să nu fi rămas o literă?

Dar să nu fim cu atențiune nici la acestea; timpurile pline de suferințe toate le-au nimicit — dar una totuși n'au putut nimici: știința. Alesandru — spune, că pe la 1440 toate le-au nimicit în Moldova: dar cum se poate oare presupune, că totodată ar fi putut nimici și cunoștința literilor în popor într'ăsa măsură, ca în 1593, după un seclu, marile logofet al țerei să nu le știe întrebuința? Oare după folosirea așa îndelungată să nu fi fost desvoltată o ortografiă? nu ar fi trecut oare în sângele poporului? și nu și le-ar fi ținut poporul în secret acelea? Nu un seclu, ci mai mulți la oaltă nu ar fi fost în stare a șterge acele din memoria poporului, dacă într'adevăr ar fi fost în us la popor.

Dar scrisoarea sună numai despre Moldavia. În celelalte locuri locuite de români nu au fost gonite literile latine, unde sunt documentele? Nu-i nici unul.

Aron Densușian zice, că folosirea literilor latine documentează mai multe inscripțiuni. Aceste sunt latine. Româno însă nu e nici una. Și dacă scriau latinește, de sigur nu folosiau litere cirile.

Opiniunea lui Căntemir e contrară istoriei și adnotărilor. E scris despre Alesandru, că a ridicat școli separate pentru cei cari au voit se învețe limba slavă, latină și greacă. Dacă Alesandru ar fi fost inamicul catolicismului, nu ar fi ridicat școli pentru a lăți cultura latină.

Din epistola lui Ladislau Archiepiscopul din Zagora și a împăratului Ioan adresată pontificelui Inocențiu al IV-lea știm, că nu au oameni, cari se cunoască literile latine, pentru acea l rog pe papa, ca să primească în institutele din Roma doi tineri români, cari se învețe limba și scrierea latină.

Pe acești doi tineri i-a și trimis în Roma.

Dacă scrierea latină a fost lătită în Dacia, oare Ulfiș pentru ce și-a zdrobit capul, ca să afle litere nouă și să le lățască acele existente.

Și acea e scrisă, că Attila aduce oameni din Bizantin, cari cunose scrierea latină, că în Pannonia nime nu o știe.

Așadară până 'n 1583 între români nici vorbă nu este de litere latine, ce cu mai mare siguranță putem susține și deduce și din introducerea acelor litere.

Deja Stroici recurge la ortografia polonă și nu latină; iar în scrisorile prime apărute în Ungaria atât în folosirea sunetelor, cât și a literilor se observă influința ungurească până ce cartea apărută în Roma arată influința italiană.

Din acestea putem deduce, că n'au avut cunoștință despre acea cum se folosească literile latine la exprimarea sunetelor române.

Și cutezăm a afirma și acea, că față de literile latine în poporul român era oare-și-care resens, și că cu cea mai mare înstrăinare era față de acele. Arată aceasta și acea, că bisericile și azi sunt sub domina literilor cirile.

Nu mai influința maghiară le-a introdus literile la români, fără aceasta numai prea târziu le-ar fi cunoscut acelea poporul. Reformația ungurească a avut mare influință asupra desvoltării limbei și literaturii române, fără de aceasta poporul n'ar fi acolo unde e azi. Aceasta reformația a produs scriitorii secolului XVIII, pe Șincai, Clain și soții lor, aceasta a reînviat pofta de învățatură în români, și succesele spirituale ale secolilor XVI, XVII și XVIII numai acestei influințe maghiare se pot mulțami.

Trebue recunoscute acestea.

Trebue să recunoaștem, că facia culturei apusene poporul maghiar a aprins-o la români; cultura latină maghiarul a introdus-o la acel popor, care se îngrozia de acea, că în legăturile celei slave foarte bine s'a aflat. Principe maghiar a cșchis limba slavă din biterica românească; prin acestea l scapă pe popor de moartea sigură, de amalgarisare în rassa slavă.

Apare dar, că opiniunea Cantemiriană e necorectă și falsă, că poporul român nu le-a cunoscut literile latine până 'n 1593

Dar cum stăm cu *Abc*-ul dacic? Fost'a, sau este sōmn de acesta?

Cum am amintit, aceasta teorie a propus'o Bogdan Hașdēu, și susținută de Teodor Burada și Alexandru Urechea. Adecă poporul român le-a folosit literile dacice și creștăturile sunt rămășițele acestora.

Pe ce bazează Hașdēu teoria sa?

E însemnat la Strabo,¹⁾ că regele dacic Boerebiste (înainte de Cristos cam cu 100 ani) în ascultarea poporului l'a avut de soț pe farmecătorul Dekeneu, care călătorind în Egipt a învățat din stele câteva semne (πρροσημασις), cu cari a simulat pe cei din ceriu și pentru aceasta nu peste mult a devenit zēu, cum e scris și despre Zamolxis.²⁾

Hașdēu cuvântul »πρροσημασις« îl traduce de »semne de scris«; așadară Dekeneu în Egipt ar fi inventat semne de scris și acelea le-ar fi adus și propagat la daci. Acestea ar fi *Abc*-ul dac. Dar Hașdēu traduce rău. Acest verb: πρροσημασις înseamnă pen o te z, presemez, aleg ceva, însemnific; πρροσημασις p renotare, adecă profetire, ce foarte se deosebeste de traducerea cealaltă. Din toată propozițiunea lui Strabo apare, că Dekeneu a fost farmecător, vrăjitor, care a vrăjit din starea stelelor și pentru acea l'a pus pe el poporul între zēii lui, cum a făcut și cu Zamolxis, care iară din Grecia și-a adus aceasta știință.

Hașdēu tot *Abc*-ul dacic îl bazează, pe un cuvânt gree rău explicat, tradus.— Grig. Tocilescu, eminentul istoric român, membru al academiei române, nu primește teoria lui Hașdēu, nu vrea să tamaiceze cu cele zise de el vanității naționale, ei cu toată cutezala zice,³⁾ că alfabetul dacic este o filosofare vană și ridiculă, și din punct de vedere, că nu este un singur document, o peatră, o cărămidă, care cel puțin o singură literă dacă o arăta oamenilor din vremea de presinte.

¹⁾ Strabo VII. c. 3. §. 11.

²⁾ Strabo VII. I. III. §. 5

³⁾ Dacia înainte de romani. București 1880.

Și eu primese opiniunea lui Tocile seu: *Abc*-ul dac nu există, și Hașdēu când susține existență aceluia, spore șto credința deșartă a românilor cu o aserțiune.

Nici omului științei nu i ertat so comită oare-care prostie.

Dacă Dekeneu ar fi dat poporului legi scrise — cum zice Jornandes despre el (leges conscriptas) — dacă poporul dacic ar fi avut semne deschilinite pentru scris, acelea de singur ar avea urme: scriitori bizantini, sau romani d. e. Dio Cos. ar aminti despre acele, sau cel puțin pe Columna lui Traian ar fi eternizat vre-o una. Dar înzadar le cercăm literile dacice, că nu le aflăm nicăiri.

Creștăturile folosite de români nu sunt rămășițe dacice; peste tot nu se poate adevări, că ar avea origine dacă.

E drept, că poporul român le folosește acele cu cunoștința, că familiile singure, așa și persoanele singuratice au semne deosebite și la numărarea unuia cu *, cincia cu |, șasa cu /, suta cu X se samnă, dar pre lângă acea foarte multe semne folosește, fără să știe pentru ce are forma acea și nu alta? Cu un cuvânt din cas în cas folosește semne de acele, cari tocmai i plesnește în minte când cioplește, și dacă cineva i-ar zice, că se cugetă asupra literei dace ar ride de el.

Cum am fost amintit mai toate popoarele din vechime le-au folosit creștăturile; indienii în America, negri în Africa și popoarele Asiei, Australiei într'o formă folosec semne, prin care însamnă dreptul lor de posesiune, semnul deschilinit al familiei lor, și aceasta, fără se poată atribui lor, că se cugetă asupra *Abc*-ului vechiu.

Creștăturile dar culesc de Teodor Burada sunt simple creștături, de cari se ar putea aduna sute și sute, cari n'au nici o legătură cu *Abc*-ul dac.

Dacă le cercăm creștăturile adunate de Burada, vom afla, că acele foarte samnă cu semnele folosite de zidarii germani: cu acele semne de cari au aflat în Klingenberg, Danzig; samnă nu numai cu monogramele romane, dar și cu cele bizantine, cu semnele existente la diferite popoare, cum la ruși, chirgizi, fără să fie

ceva legătură mai strinsă între ele — cu un cuvânt sunt semne și dacă e vorba de semne, simțul față de forme la fiecare popor în asemenea măsură se află.

Semnele române, cari sunt la Burada, așadară numai din întâmplare resămăna cu cele sēcuești. Aceste litere sēcuești nu sunt rămășițe dacice, și acele nu stau în nici într' o legătură cu creștăturile române.

Așadară susțin, că între unguri originea hunică a literilor sēcuești, toemai așa fantasiă vană, ca al alfabetului dacic alui Hașdău.

E cunoscut cum însuși Alexandru Imre recunoaște, că la poporul scythic era în us scrierea de forma de cui popoarele scythice au fost inventatoarele și propagatoarele acestor semne. Hunii — și Atila — semne de aceste au folosit; și sēcuii numai aceste semne le au putut duce cu sine. Dacă într'adevăr și-au adus ceva litere.

Va fi bine a confronta literile sēcuești acele aflate pe biserica din Enlaca.*)

* Carol Faulmann: Illustrierte Geschichte der Schrift. Viena 1880. pag. 331—347. — Blasius Orbán: Székelyföld leirása tomul I. pag. 123—4.

cu semnele de cui între aceste nu este nici o legătură. Și la exteriorul lor așa se diferencează una de alta, ca ghiarțele mâței de copita calului; și semnele de forma de cui nu s'a putut degenera într'atâta, ca să devină din ele litere săcuie. Și pentru ce s'ar fi degenerat? Ce cauză ar fi avut? Sēcuii în codrii lor nu au fost espuși la nici un fel de influință ca să schimbe literile lor aduse cu sine.

Dar nu au folosit, că așa scriere, — excepționând creștăturile, pe cari le au toate popoarele, — nici nu le au adus cu sine.

Oare, dacă sēcuii s'ar fi folosit de literile lor, dacă în continuu ar fi trăit cu ele și dacă ar fi fost lățite la întreg popor, azi așa puține documinte ar esista? Pe pământul sēcuiesc în seclii s'au edificat mai multe castele, biserici, cetăți și căși — nu ar fi rămase nenumărate inscripțiuni cu acele litere numai ca dela Enlaca? Abia se poate crede?

Dar să vedem cum s'a iscat cestiunea despre literile huno-sēcuești.

(Va urma.)

Grig. Moldovan.

MEDICINI POPORALE ROMÂNEȘTI.

(Urmare.)

56. *Leșinarea la gimnastică în legătură cu frângeri de brațe, fluere, coaste, clavicule și umeri, apoi cu scrântitura și smâncitura.* Leșinarea la gimnastică provine mai mult din scuturarea estra-ordinară a crerilor, atunci când copiii sar prea de sus etc.

În legătură cu leșinarea se pot ivi și frânturi de oase cum am amentit mai sus.

Leșinarea în sine se curează după cum am arătat mai sus la punct 54, cu adaugerea, că extremitățile să încălzose cu legători calde, iar spatelul cu cărămide aplicate între șolduri. Tălpile să spală cu oțăt cald (clister.) Semnele de viață ni-se anunță prin mișcarea buzelor și a pleo-pelor.

La frânturi de brațe și fluere folosim și aplicăm următoarele legături:

a) un săculeț de $\frac{1}{2}$ umplut cu paie mărunțite.

b) 3 scândurele de lungimea frânturei.

c) 3 sforțe destul de lungi.

d) o batistă.

După ce le avem acestea purcedem astfel: întindem batista, pe care așezăm în asemenea depărtare cele 3 sforțe. Pe sfoare punem o scândurice și apoi săculețul. Chiar pe mijlocul săculețului punem membrul frânt așa, că laturile săculețului să se poată îndoi peste membru.

Cu cealaltă două scândurele prindem capetele săculețului, precând al doilea individ loagă toate 3 sforile nu prea strins dar acomodat frânturei.

La brațe — pentru mai bună odihnă — acomedăm și o batistă cu laț, care se leagă la grumazi.

La frânturi de coaste, aplicăm un ștergar peste coșul peptului.

La clavicule și umere, după ce readucem oasele în poziția naturală, aplicăm o legătore în formă de ∞ care se încrucișază și inoadă în spate.

Când oasele prin ceva putere se mișcă din loc, iar membrul își schimbă forma să naște așa numita serintitură.

Serintitura e mai dureroasă decât frântura, căci închietura atacată se umflă și inferbântă curând.

Readucând oasele în poziția lor naturală folosim ca remediu de cură numai apă rece și respective cataplasme reci.

Când oasele sar din loc și momentan iarăși revin în poziția de mai înainte, să naște smâncitura.

Alinarea durerilor se provoacă prin aplicare de cataplasme reci și prin ținerea membrului în una și aceeași poziție.

57. *Spasmi (mătrici, sgârciuri, sau și boală rea, stropșeală)*. Acest morb provine mai mult din escese continue, apoi din stomac încărcat colică etc. și adese-ori dispare fără ceva consecință îngrijitoare.

Cel atacat de spasmi interni este colesit de o convulsione universală. I se închează degetele mânilor, gura etc. ținând câte odată de durere.

În acest cas pacientul să desbrace cât mai repede, se pune în un așternut comod lăsându-l să se lupte liber și neconturbat cu sgârciurile. Între dinți i-se vîră o bucată de lemn să nu-și vateme limba. Sub nas i-se ține oțet, iar de bătut i-se dă fiertură de cuișoare, sau lapte ori doară dacă dispunem: asant (spure de drog) mestecat cu gălbinaș de ou.

Când au încetat spasmi, pacientul doarme adâncit. În acest cas îl lăsăm să se odihnească liniștit.

Fiindu-i fruntea mai ferbinte ca mâinile îl legăm cu apă rece.

58. *Cârcei sau spasmi externi*. Delaturarea acestora ca proveniți din răceală și iviți de regulă pe pulpele picioarelor — să întimplă prin frecare continuă cu un vestmânt aspru.

59. *Vomarea la copii*. La punct 28 al acestui tractat am arătat curarea vomărei la oamenii adulți, aici vom arăta-o la copii.

La copii sugători vomarea provine mult din însărcinarea stomacului, la juni din ceva greață.

Sugătorilor le dăm puțină toa de cuișoare legându-i pe lângă inimă cu un ștergar înmuiat în apă rece.

Junilor pe lângă toa de sus le face bine și un pocal de cafea neagră luând și bucăți de ghiată, ori în lipsa acesteia bând în mai multe rânduri apă rece.

Dacă după toate acestea vomarea nu mai înceată, atunci aplicăm — la juni — medicina descrisă la punct 28.

60. *Iritare de limbrici*. La iritarea de limbrici, — ce să practicează de regulă la copii — folosim cu succes o scafă de lapte în amestec cu 30 picuri rachiu; sau înmuiem în soluțiune de săpun mestecată cu lapte dulce o bucată de flanel, care o acomedăm pe foalele pacientului.

61. *Urin de limbrici*. Copiilor mici le vine une-ori în gură o acreală — din stomac — care îi nădușește. Acest fluid se tot repețește până când copilul nu să mai știe afla.

În atare cas e bună pulverea de cretă înghițită. — apoi roșcobe (pânea S-tului Ioan) ori și zahar galbăn în urmă și ghindă crudă.

62. *Sângerarea nărilor*. Unor oameni, ori copii sângeoși adese le curge din nări sânge. Color sângeoși nu le strică curgerea sângelui — în măsură mică, — dacă însă aceasta să repețește des atunci cauzează slăbiciune atât lor, cât mai ales celor anemici (lipsiți, sëraci de sânge.)

Curgerea sângelui să împedecă așa:

La curgerea numai din una nare, aplicăm pe cap și temple cataplasme reci. Adese-ori stoarse și schimbate. Dacă putem, umplem o beșică de porc cu bucăți de ghiată care o așezăm pe cap și frunte. În acest timp pacientul cu mâna contrară dela narea sângeroasă își astupă nasul precând cealaltă mână o ține rădicată în sus până când înceată sângerara.

Când sângerează ambo nările — apoi în cazul de mai sus dacă sângele nici

după aplicarea celor zise nu mai încează — folosul succes următoarele:

Pătimașul va ținea sub nas oțet de vin. În o lingură de apă se vor pune 10—20 picuri din oțetul amintit, cari se trag pe nări.

Dacă nice după acestea nu înceată curgerea sângelui, apoi facem o sucitură de vată sau seamă moale de in, care udată în apă și oțet să infundă în nări.

63 *Alte sângerări esterne (din afară.)*
Sângerările esterne se cauzează prin împungere cu cuie, cuțite, bucăți de glajă (sticlă, oiagă) și alte obiecte ascuțite.

Sângerările acestea se împart în:

a) Sângerări de arteriile mici. Acestea sângerări se cunosc de pe culoarea roșie-deschisă a sângelui, care — la toată mișcarea de inimă să înalță (sbucnește). Sângerarea înceată dacă apăsăm cu degetul arteria vătămată la un loc aproape de inimă.

b) Sângerări de vine. Acestea să cunosc de pe culoarea roșie-întunecată a sângelui, care curge în una și aceeași măsură formă.

Sângerarea înceată dacă apăsarea o aplicăm din jos de locul vătămat.

c) Sângerări de nervi. Aceste sângerări se produc în urma celei mai ușoare vătămări a peleii; sângele curge în picuri regulați.

Sângerarea înceată îndată-ce aplicăm pe locul vătămat roci (pânză) de paingini, legat cu o bună făină de cărbuni presărată și legată pe locul sângeros.

Notă. Împedecarea sângerărilor interne — cari provin din plumâni și stomac stricat — le-am arătat la punct 34 al acestui «tractat.»

64. *Nemistuirea și diarea la copii.*
Când spurecul — unui copil — repetat des, conține bucățele închiegate ca brânza putem conchide pozitiv, că respectivul pătimeste de diare și totodată de nemistuire.

Curarea acestui morb se întâmplă în modul următor: la 25 grame var nostins, puno-l într'un vas curat, stropește-l cu puțină apă ca să se topească, după aceea mai toarnă pe el 2 litro de apă feartă însă rece. După ce s'a așezat

varul pe fundul vasului toarnă și strocură apa ce stă deasupra lui. Din aceasta apă mestecată în părți egale cu lapte cald ori cu lapte de a mamei dă-le la prunci în toată ziua câte 3—4 lingurițe!

65. *Catarul (vulgo: guturai, troahnă.)*
Provine de regulă din răcire repentină. Individul cu catar pătimeste de dureri ușoare de cap, asudă-răcește nasul îi este infundat, nu poate respira decât pe gură. Din nas curge continuu o umezeală, care cauzează incomoditate.

Catarul se curează așa, că morbosul să pune în așternut cald, unde zace până la asudare. În acest timp folosește băutură de tea spre înfierbântare și asudare.

În lipsa teii — după asudare — să afumă cu pene de găină ori cu făină de păpușoiu. În urmă se folosește cu succes și tabacul de nas.

Unii oameni de ai noștri recomandă ca remediu foarte salutar mirosirea sudorilor de subsuoară ori a celor dintre degetele picioarelor.

66. *Asudatul picioarelor.* Razimul întregului corp omenească sunt picioarele. Picioarele au chemarea măreacă de a purta întreg pondul corpului, ba la clasa agricolă și alte sarcini destul de apăsătoare. Așa-dară picioarele jucând o așa mare rolă în viața omenească, trebuie păzite de ori ce le-ar putea cauza stricăciune.

Între morburile picioarelor se numără și asudatul. Adecă unor oameni nu arare-ori le asudă picioarele în măsură mare; le cauzează usturime pe lângă că picioarele se mușchese și produc și un miros neplăcut puturos.

Asudatul picioarelor se poate împedeca astfel. Ardă piatră acră în vatra focului, pisază-o mărunt ca să devină pulvere fină, din care luând 2—3 lingurițe și amestecându-o cu 8—10 linguri făină de urez să presări în toată dimineața ciorapii, sau obielele și sara să speli picioarele cu spirt.

66. *Degerătura.* Adese-ori se întâmplă, că iarna degoră urochile, degetele mânăior și a picioarelor — eventual și alte părți a corpului.

Degerătura să tractează așa:

Partea degerată să acopore cu zăpadă sau cu apă rece până la înfierbântare

tare. După aceea să iă spermacet (din apotecă), ceară albă și unsoare proaspătă de pore, toate în părți egale.

Topindu-le la olaltă și lăsând a se răci, căpătăm un flaster moale, cu care ungem o răză și o aplicăm pe locul degerat.

În lipsa acestui flaster, unii folosesc frunze de curechiu murat, preschimbato după cum cere trebuința.

68. *Ochiurile de găină*. Cinc pătimesce de ochiurile de găină va ști apretui următoarea medicină simplă:

Încălțăminte comoadă, largă și de pele moale, cu vîrf și cu călcăie joase. Avându-le acestea va purcede în modul următor: În toată sara își va ținea picioarele în apă caldă câte o junătate de oară. Pe ochiuri va pune apoi din următoarea compoziție: terpentin gros o linguriță, ceară albă și săpun simplu mărunț tăiate câte o lingură, cu puțin oleiu de lemn topte la olaltă.

Din aceasta compoziție se va unge o cârpă, care se va așeza pe ochiuri, de care în scurt timp pacientul se curățește.

69. *Crepăturile țitelor la femeile, cari lăptează*. Buburuzele crepate se spală cu apă caldă. Aceasta se face totdeauna înainte și după alăptare, sbicind cu o cârpă moale și curată.

După alăptare apoi se pune pe țite din următoarea compoziție: iă o bucată bună de spermacet, ceară albă ori galbină. Măsură-i greutatea și pune pe atăta oleiu proaspăt de lemn. După topirea și sleirea lor vei unge o răză și o vei acomoda pe țita cropată.

70. *Negeii*. Negeii mici, prin urmare tineri, să vindecă așa, că punem mestecăcăn verde pe foc. Din capătul mestecăcănului, ce nu arde eșind suc acesta se va strînge în un hîrb. Dimincața și sara vom pune pe negei — din sucul amintit — câte 2—3 picuri, scăpând astfel de negei în scurt timp.

Dacă negei is îmbetrăniți și mari atunci implântăm în ei un vîrfu de ac ca să ajungă până la rădăcină. Capătul acului rămas afară se inferbântă cu o lumină pânășce se roșește; în 2—3 zile negeul cade cu rădăcină cu tot.

Cu alt mijloc de curare e următorul:

Înceruntă negeul cu un cuțit și apoi imediat atinge-l cu o peană înmuiată în apă tare.

Durerea va fi mică în proporție cu rezultatul obținut în decurs de abia 48 de oare.

(Va urma.)

Vasile Rebrean.

P R O T E S T

CONTRA „REPLICEI“ EDATE ÎN NUMELE TINERIMEI UNIVERSITARE ROMÂNE.

Să turnăm în pocal vin curat!

Acest »protest» nu s'a făcut în numele tinerimei universitari române. În aceasta privință noi n'am cerut imputernicire dela nime. Un singur universitar român nu poate afirma despre noi, cumcă în aceasta direcțiune am recercat ori angajat pe cineva. Adevărul nu se confirmă prin sprijinul tumultului; la enunțierea acelu e de ajuns și un om. Noi nu ne-am încercat nice a face printre colegii noștri propaganda »Protestului» ca să nu dăm anză unor frecături ori gâlceve. De acestea junimea universitară n'are lipsă. Ne-am asociat de bună voia patru inși ca să enunțăm cea ce avem de enunțat

conform opiniunii și convingerei noastre curate. Nu așteptăm nice laude și nice remunerațiuni; dar nice nu vom considera infamiile contrarilor noștri, fără vom pretinde recunoașterea adevărului, că și noi putem avea opiniuni despre situațiune și astfel drept de a lucra după voia liberă. Operatul acesta îl dăm în mâna publicității. Conștiința ne este curată și liniștită; punctul de mănecare: patriotic, constituțional.

Binecuvântare și paco patriei noastre!

Cluj, în 1 Septemvre 1892.

Redacțiunea »Protestului.»

I

Dătorința tinereții fiecărei națiuni este a presta adevărul. Pe o tinerețe conștientă de aceasta, nu o pot seduce sau roiepta dela calea adevărului nici simpatie sau antipatie, nici amicitie sau dușmănie, dar nici afinitate ori afecțiune de partid.

Trebue deci să porcedă pe acest teren: în știință în manifestarea vieții publice și în private, în rezolvarea problemelor de caracter social, științifice și politic.

O națiune deși se va conștelege și va enuncia unanim, că de două ori doi sunt trei, totuși aceasta nu o va argumenta cu nime; consimțământul, decherea unanimă în aceasta privință nu pot confirma »neadevărul ca adevăr temeinic.«

Cine năzuiește la așa ceva, acela nu escită în noi simpatia, ei compătămirea.

Tinerimea care lucră necondusă de adevăr, e ca o mladă de brad implântată în pământ, care neavând rădăcină până la un timp — fiind verde — te amăgește apoi se vestezește, se uscă și pier.

Nici un tânăr nu se poate desbrăca într'atâta de conștiința de sine, încât să servească o cauză nejustă; cine să decide a îmbrățișa o astfel de cauză, acela să desbracă sufletește de moralul adevărat, fără de care, — ca om — nime nu poate valora.

La scrierea acestui protest pe noi ne-a condus simțul de drept luat în înțelesul strins a celor afirmate.

Să ne deslipim deci de usul de până acum.

Până acuma s'au făcut multe abuzuri cu numele poporului român; unii orbiti de afecțiunea de partid au răspândit multe minciuni în numele lui asigurați fiind, că nime nu se va afla, care să submineze noadevărurile răspândite în interesul pretins al poporului și acelea să le aducă la adevărata lor însemnătate.

Și nici, că s'a aflat vr'un om, care să-și atragă urgia conducătorilor indesuiți și să vatemă interesul naționalismului rău înțeles.

Noi voim a argumenta — nu lucrând contra intereselor poporului român și negându-ne naționalitatea, ei nutrindu-o a-

coasta și fiind totodată pătrunși de iubirea poporului nostru — că aceia fără merit și caracter ni s'au acățat de grumazi și punându-se în frunte voiesc în numele nostru a compromita în fața Europei poporul și așezămintele patriei.

E adevărat că îndeplinim o datorință amarnică și ne doare destul de mult, doși ei îs culpabili, că trebue să ne rădicăm vocea contra acelora cari îs sânge din sângele nostru și os din oasele noastre. Ne este însă tot una când cineva descinde dela calea adevărului pentru a servi interesele politice a unei partide gălcovitoare.

În scopul viitorului și a fericirii poporului român, apoi în celea a intereselor patriei comune să deșărtăm până în fund paharul amar.

Punctul de mănecare ne este: Suntem civi ai statului maghiar și ea atari mai întâi suntem patrioți și numai apoi români.

Iubirea de patriă, de constituțiune și de fidelitate cătră Rege ne este prima. Fidelitatea, cătră patriă, constituțiune și rege nu pretinde jertfirea romănității noastre. Nu o poate pretinde aceasta, și că aceasta așa: în aranjarea afacerilor noastre interne nu negoțăm cu nime; influințarea esternă în aceasta cauză nu o cedăm nimăruia, respingem ori ce amestec, fiă acela provenit din bunăvoință, ori chiar și dela consăngenii noștri.

Rădicându-ne vocea în publicitate îndeplinim o datorință patriotică sacră.

* * *

A apărut următoarea broșură volantă: »Cestiunea română în Trasilvania și Ungaria.»

Replica junimei academice române din Trasilvania și Ungaria la »Răspunsul» dat de junimea acadomică maghiară »Memoriului« ștudenților universitari din România. Cu o cartă etnografică a Austro-Ungariei și Romăniei. Sibiu, Institutului tipografic, 1892.»

Replica a apărut în un volum însemnat. Ea cuprinde în adevăr din cuvânt în cuvânt tot ceea ce tinerețea română bucureșteană a scris și adresat Europei în memoriul cunoscut despre starea

poporului român din Ungaria și resp. la relațiunile lui sociale și politice.

Redactorul ori redactorii Replicii să năzuesc a ilustra cu date și exemple denunțiațiunile deșorte a tinerimei bucureștene, ca astfel Europa cultă să poată cunoaște »cestiunea română» după arguminte autentice și deplin justificate.

După cum reeasă din prefață, redactarea și paternitatea replicii se atribue tinerimei academice române din Viena. Graț, Budapeșta și Cluj, — despre care cumcă n'ar fi »e n u n c i a t a d e v e r u l» nime nu să poate îndoi.»

Broșura volantă dară după cum ne asigură și titula și precuvântarea, s'a redactat și scris de jumimea academică română dela 4 universități; aceea a scris'o pentru prestarea adevărului. E la loc! Ungaria e patria liberoci cugetări. Ca fruct al acestei libertăți ținem și replica. La noi poate scrie și vorbi liber ori cine în contra guvernului și a sistemii; durerea ce-l rănește și-o poate descoperi înaintea lumii întregi fără a-i cădea baremi un fir de păr.

Europa n'are un singur stat, în care să domnească o mai mare libertate ca în Ungaria, dar nici în un stat din Europa nu abusează de libertate cetățenească ca la noi.

Fulgoarea — lucirea mare are și umbră mare. Ca umbră a fulgoarei ținem și Replica: un adevărat abus, care în călătoria sa europeană trebuie să-l prevedem cu pasaport. Aceasta o pretinde adevărul care în cauza din cestiune s'a călcat în picioare.

Înainte de toate trebuie să enunțăm și încă în forma cea mai resolută, că la scrierea replicii de sub întrebare, »tinerimea universitară română din Cluj n'a contribuit cătuși de puțin.»

Aceasta tinerime n'a scris replica; materialul ei nu l'a văzut, nice l'a pertractat; n'a influențat nici l'a eulgerea și censurarea datelor, dar nici concipiarea pronunțării lor.

Cu un cuvânt tinerimea universitară română din Cluj nu se poate învinui dar nice onora cu redactarea ori edare acelei broșuri volante.

Între atari împrejurări *cu și în* numele universitarilor români din Cluj s'a comis un abus scârnav. Încât ne atinge pe noi, trebuie să protestăm în modul cel mai solemn față de comiterea acestui abus.

Presupunerea, că tinerimea universitară română din Cluj ar avea parte în compunerea Replicii, noi o respingem în modul cel mai decisiv și rugăm toate cercurile, reuniunile, indivizii, asociațiunile, la cari a străbătut aceasta broșură volantă, să binevoiască a ne considera numele nostru ca șters din titlul și precuvântarea aceleia.

Toemai așa stă lucrul și cu tinerimea academică română din Budapeșta. Am cercat și aflat, că materialul replicii răspândite prin Europa n'a fost subversat opinionării sale, și nice replica nu i-s'a cetit preventive.

Așadară e vorba de o surprindere, care a dus tinerimea academică română în puseciunea cea mai neplăcută.

Că oare cine să fie urzitorul atentatului și cine ar fi culpabil? Noi nu cercăm.

Suntem în curat cu el. În cauza din cestiune Europa se amăgește de cancelaria Ligei bucureștene.

Ea redactează denunciațiuni și apologii, ea cugetă în numele și cu capul nostru, ea vagabundează cu agenții ei Europa; aceștia — agenții — bat la ușile tuturor diplomaților, a redacțiunilor și reuniunilor junimei ștudioase; strădania lor — deamnă de o cauză mai măreată — merge până acolo, încât arătându-li — se ușa ei erump în lăuntru pe fereștri.

Liga pune în mișcare numai voința cătorva conducători români; ea a înscenat și comedia vieneză, un fiasco, căruia asemenea nu se află prenotat în istoria popoarelor.

Ce atinge jumimea universitară clujană, — dacă broșura volantă de sub întrebare să așterne noauă spre înveuințare — noi luam poziția cea mai decisivă și mai resolută contra aceleia.

Am fi făcut'o aceasta din mai multe puncte de vedere. Înainte de toate o respingeam din motivul, că noi nu dorim

a vedea tinerețea ștudioasă participând la lupte politice într'atâta de vano, cum e și cea prezentă. Tinerețea are o altă eluămăre mai nobilă: a ștudia, a'și dezvoltă și cultiva puterile fizice și spirituale ca astfel la timpul său pe bina vieții publice să-și poată ocupa locul cuvenit în lupta politică, socială și științifică.

Tinerețea enervată fizical și spiritualmente în lupte de partide politice, când va fi necesităă a îmbrătoșa viața spinoasă va deveni în cugetări restrinsă și confusă iar în puterile fizice degenerată. Rolul activ permanent al tinereții în politică noi îl ținem de periculos chiar în interesul și respective în cauza proprie a românilor.

În cestiuni politice serioase, cine poate sta la vorbă cu copii? Noi carinutăm ieri am făcut maturitatea, astăzi să ne adresăm către Europa dând sfat la deslegarea unor atari probleme politice, despre cari noi nici că putem avea vr'o idee. Aceasta însă e așa. Causa română astăzi este încredințată în mâna și gura copiilor. Bătrânii noștri (amplioați îi vedem retrași; nu vedem nice un dignitar jucând rol în politică. Nice un singur episcop nu politisează, iar demnitarii mirenii sau retras.

Bizarii politicii abuzază de sfatul mai marilor adevărați, pe mai slabi îi terorizează; — focul și însuflețirea tinereții mai moderate le conduc pe cale greșită — ei predominază situaținea.

Juna nematuritate, apoi lipsa de moral sobrietate și adevăr ce joacă în conducerea politicii române prin nimica nu se argumentează mai mult ca însuși prin rola vieneză a câtorva rupturi din popor.

Peregrinarea vieneză nu o au aprobat nice un episcop român; afară de Tribuna o au combătut toate foile române, nu o a îmbrătoșat nice o dignitate mireană și totuși cel mai tocit politic a cărui valoare înaintea românilor a descins sub O, s'a încumătat a purta memorandumul prin Viena în numele a lor 3 milioane patrioți români apoi în a tutului Slavilor și a celorlalte națiuni apăsate (!). fără ca acele să fi obținut credinținea sub

ori-ce firmă atât din patea românilor cât și a Slavilor.

De câtă perversitate are lipsă unul, care voiește a lucra în fața Europei publice și temerar?

Iată unde a alunecat politica română sub masca, că cauza e îmbrătoșată de junime și că dinaintea elementelor calominate întregă românimă serioasă a fost necesităă a se retrage.

Noi doară am fi protestat contra edărei acestei replici ca nu cumva să mărim încatenarea și pericolul minciunilor ca astfel din nou să năzuim a amăgi lumea cu acca că tot ce să zice în ea cu destulă picanță ar fi totodată și adevărat; când — în cestiunea română dacă e așa — problema lămuririi pertractărei și susținerii cestiunii la nivel nu e a junimei neșperte și neinstruate în politică, ci a înțelepților poporului român dela cari noi suntem chiămați a învăța moderaținea, precumpănire și înțelepținea, iar nu ale îngreuna pașii cu rolul nostru politic nematur.

Am fi protestat în contra edărei acestei replici în numele frățietății și amicitiei, de care suntem pătunși față de junimea maghiară. Aceia cari au scris replica au voit a ne lipsi de toate aceste legături de frățietate și amicitie ca așa între junimea română și maghiară să nu mai rămână vr'un punct ori teren de convenire; ca întru aceste două junimi să domnească o vecinică persecuținea și invidiă și așa amicitia reciprocă, conțelegerea și simțemintele umane să se conturbe pentru toți vecii.

Noi n'avem cause a nutri atari persecuțiuni față de nobila junime maghiară. N'am avut intelință. Toți ne-am făcut domni din opinii; cu sistema de jobăgime tradițională în grumazi am fost un popor delăsat, apărat și urginat. Copii noștri din opinii au ajuns în școalele maghiare. În urma marianimosității, paciinței și iubirei maghiare în scurt timp avem intelință; suntem domni și popor rădicat; copii noștri respectați pretutindenea. Dela băncile școalelor elementari prin gimnasii și până la academii, apoi și prin alte școli ambe junimi s'au aflat bine la olaltă și se

vor afla și de aci încolo. Între deosebitele junimi naționale se desvoaltă o amicitie, iubire și respect nedespărțibile, aceste vor rămâne între ele permanente și pe viitor între toate condițiunile de viață.

Tinerii români își cluptă adese-ori întâietatea atât în școalele elementare și medii cât și la universități atât față de maghiari cât și față de tinerii altor naționalități; cu toate acestea nici unui tiner maghiar nu i-a plesnit prin minte a nu apreția stima și recunoaște aceasta supremitate a demnei junimi române.

De câte ori nu e avisat tinerul român sărac la sprijinul tinerimei magiare?

Multe notabilități române de astăzi au a-și mulțami fericirea și calificățiunea numai împrejurării, că tinerii maghiari împărțindu-și pânea zilnică cu ei, i-au luat pe lângă dâșii și astfel le-au asigurat subsistința prin școale.

Mulți dintre cei ce astăzi năzuesc a elătina fundamentul constituțional străbun al patriei maghiare au a-și mulțami atât aceasta putere, cât și inteligența și tot ce au numai bunătăței junilor maghiari

Deși junimea maghiară a fost amăgită, ba și bătută cu pietri în semn de recunoștință pentru pânea distribuită, ca totuși n'a încetat a iubi tinerimea română fără încă a o persecuta. ba nici că se nizuiește a acumula scârnavă nerecunoștință sucesorilor prin aplicarea mijloacelor corăspunzătoare: din contră răspund eu iubire.

Noi, cari suntem avisați în toate timpurile a iubi brățis cu tinerea magiară aceasta patriă ca să fim fideli constituțiunei și să ne purtăm cu reverință fiască cătră Măiestatea Sa Regele domnitor, nu putem frânge aceste legături cu mâni sacrilige; a ne uita de deobligămintele născute cu noi a ne arunca în brațele oarbe a urgiei, a ne desprețui atât pe noi cât și pe sucesorii noștri ca trădători. Căci cu drept cuvânt am merita disprețul comun dacă în butul bunăvoinței și amicitiei tinerimei maghiare probate am anunția — fără ceva motiv — resbel urgisit: dacă noi în loc de a emula fidelitate că-

tră patriă și rege în apărarea și iubirea tinerilor maghiari ne-am măcela, devasta și slăbi unul pe altul ca atunci când patriă și regele va avea lipsă de brațele noastre să fim debili, ca astfel mai ușor să ne poată înfrânge și predomni puterea inimicului.

Acea e o muncă de trădare, care noi tinerii universitari români din Cluj, nicecând n'am fi promovat'o. Abstrăgând dela acestea noi respingeam cu colisiune replica supusă noauă ca proiect ori doară când cineva la edarea ei ar fi cerut dela noi împuternicire; noi n'am fi sancționat dreptul de amestec al unui stat strein în afacerile noastre interne.

Despre ce e vorba?

Junimea României fără motiv și încuviințare a adresat — la începutul anului trecut — cătră Europa memorand în deosebite limbi; în acel memorand să cere amestecarea Europei în afacerile interne a statului maghiar în cauza atrocităților ungurești presupuse și inventate.

Așadară un stat străin să amestecă în afacerile interne a altui stat strein, și ca să poată face aceasta făurește întreg complexul atrocităților.

Față de acest memorand a luat poziția de resistință tinerimea maghiară, inteligența româună, comitetul român sibian, corul episcopesc, pressa română din patriă, toate aceste au respins unanim amestecul junimei bucureștene în afacerile noastre, argumentându-se mai eclatant decât lumina soarelui, că acusele rediccate de tinerimea bucureșteană contra unguurilor, toate is scornituri, calumnii și minciuni picante.

Și atunci când contra amestecului politic nematur a junimei bucureștene să dechiară întreg corul episcopesc român, pressa română, comitetul național român din Sibiu cu conclud protocolar iar din partea inteligenței române profesorul universitar Grigoriu Moldovan cu o broșură volantă uimitoare în fața Europei, — a pare ca din pământ o broșură volantă «în numele întregii junimi academice», care mințeste pe toți acești factor români, sancționează trădarea de patriă, infidelitatea cătră rege, svirecolin-

du-se a dovedi, că scorniturile, calumniile și minciunile reslătite în sarcina factorilor noștri parlamentari is adevărate, apoi că România cu drept cuvânt să poate amesteca în afacerile interne a statului maghiar.

Noi dară, când replica ar fi fost pusă înaintea noastră ca proiect, am fi respins în modul cel mai sârbătorose și decisiv amestecul neprecugetat al unui stat străin, l'am provocat la respectarea drepturilor internaționale sustătătoare, iar junimei României îi dăm și un consiliu, adică: «Să nu se bombardeze cu petrii acela, a cărui casă e acoperită cu glajă.»

Ca inchiere am fi respins acea replică și pentru că constă din o catenă de neadevăruri de tot împletecite.

La o registratură a cărei moral e: minciuna și scambalatura, nu ne-am fi dat consimțământul.

Trebue dară să constatăm, că la redactarea acelei broșuri volante tinerimea universitară din patriă n'are parte. Acea o respingem din nou și protestăm contra baremi vre-unei presupunerii că această tinerime într'atâta s'è fi uitat de sine.

II.

România e în agitațiune; ea pretinde dela Europa intervenire în cauzele statului maghiar. Să cercăm numai are tinerul stat român cauză la aceasta și bine lueră când își mistuește organizațiunea cu agitațiuni în loc de a-o oțeli pentru timpuri mai critice.

Statul ungar nicecând să amestecă în afacerile interne ale statului român. Îi respectează independența, susține în respect dispozițiunile dreptului internațional. Ar putea însă să facă greutăți și să provoace tulburări în micul stat. Ar putea scormoni naționalitățile apăsate ale Dobrogei și a scutura înaintea Europei lanțurile jidovimei selave din Moldova și Muntenie. — Statul maghiar însă voiește a-și argumenta maturitatea, subsistența sa milenară și niveaua avântului său european prin faptul, că nu să amestecă în trebile interne a nice unui stat;

cu deosebire nu-și porde temperamentul rece la vederea politicei ostravagante a statelor mai mici, deși aceasta se comite în detrimentul păceii interne a statului maghiar.

Știe, își cunoaște puterea, că va nimic pe acela care l'ar atăca serios. Așadar România nu va zice, că de aceea să amestecă în afacerile noastre că doară noi nu i-am respecta întregitatea sa. În aceasta privință statul maghiar față de vecinul său e în supremitate.

Să luăm în mână istoria mai noaună a Europei care e în legătură strînsă cu străformarea României. Oastea vazală a românilor înaintea Plevnei s'a luptat eminent. Deși simpatiile națiunei maghiare să dechiară pe lângă turei, totuși în scopul ajutării răniților români la noi sau făcut colecte peste întreaga țară. Monarhia Austro-Ungară la congresul din Berlin — în anul 1878 — a fost reprezentată prin Juliu Andrassy.

În acel congres România n'a avut intrare fiindcă ea stat vazal n'a fost parțială de sine stătătoare în purtarea războiului. Andrassy însă a esoperat de micul principat român încă s'a potut reprezentă în congres. A venit pe tapet cauza despărțirii Besarabiei de către România și despăgubirea acesteia cu Dobrugea. Conte Andrassy a protestat contra acestei decisiuni și nice că să poate atribui activității și afecțiunii sale, că România totuși sa scurtat. România a voit a fi regat, ministrii au umblat în cauză pre la cabinete; Andrassy a fost primul care a pășit deplin animat și astfel România ș-a proclamat independența. Andrassy a fost primul care a recunoscut acest regat.

Statul ungar dară nu a intins podeci — fie directe ori îndirecte — contra fericii mici Români pentru că Ungaria și astăzi este convinsă că România fiind liberă, trează și independentă poate presta mai multă garanță la susținerea păceii comune decât un vazal, care poate deveni scena deosebitelor intrige politice. Nu poate dară afirma statul român vecin: «Sunt inimic maghiarului, pentru că și el mi-o fost inimic și m'o împedecat în ferice». Statul maghiar dară și în aceasta

privință esercită supremitate statului său vecin.

Pressa României, cureurile politice și junimea până în anul 1884 nu sa ocupat de noi. Nimerui dintre bărbații de stat ai României nu i-a plesnit prin minte: Să erumpem contra maghiarilor ca contra unei gloate neculte — necivilisate — nedemne de Europa și de o natură sëlbatcă. Din contra România s-a purtat respectuos față de noi, granițele ei au fost deschisē totdeauna culturai noastre; profesionistul ardelean s-a aflat foarte bine prelēngă apa Dâmboviței.

Cereurile dătătoare de ton a amicului stat așa au fost convinsē, că românimea statului ungar e cea mai civilisată, elementul cel mai libēr pe întreg pământul precum în faptă așa a și fost pentrucă, este argumentată împrejurarea că numai Ardealul a mântuit românismul de invasiunea Grecilor și a Slavilor din România.

Atunci micul stat a fost la culmea misiunii sale, și-a aranjat relațiunile destrăbălate ear junimea neamestecându-sē în politică a studiat. Înainte cu 10 ani nime din România n-a avut frică de elementul român din Ungaria deși constituțiunea măgiară s-a restituit în 1867.

În decurs de 17 ani până în 1884 nime din România n-a vēzut periclitat elementul român din Ungaria.

Înainte de asta cu 8 ani s-a început lupta, lupta aceasta neomenoasă a carei basă e minciuna; eluptarea dobânzēi se intentioncaza cu calumni și cu nutrirea de șcornituri.

Eată istoria scurtă a acestei cestiuni! România în 1884 ș'-a avut aerul său libēr. Marea libertate a îmbâtat mulți oameni, în fruntea guvernului a stat Joan Brătian întemeietorul regatului român. În București s'a înființat reuniunea filantropică «Carpații», care a avut de scop subvenționarea indivizilor ardeleni de o stare mai miseră. În fruntea reuniunii au stat bărbați exaltați, cari primeau de bani buni minciunilor peregrinilor ardeleni subvenționați. Acēstia însă erau nește ființe dubie, cari școrneau despre unguri monstruosități, ca astfel să poată stoarce mai mari ajutoare banali.

Urmarea a fost, că în 1884 s'au fă-

cut în România conoscutele legende cari tractează atrocitățile magiare.

Răzimați pe aceste ființe dubie, în parte peregrini criminali, în anul 1885 au înundat românimea ardeleană cu proclamații agitătoare; aceste proclămățiuni de detronare, boambe și devastare însă nu s'au bucurat de nice un rezultat. Joan Brătian a expulsat revoluționarii; la noi încă s-a pornit cercetare dar fără rezultat.

Elementele conservative s-au știut folosi foarte bine de aceste tulburări.

Partida conservativă adecă a folosit aceste elemente la luptă contra președintele Joan Brătian și a partidei sale liberale. Cine nu știe, că în anul 1886 acestea elemente de disordine au erupt în parlament pe care l-a împărășiat trântind guvernul Brătian. Espirându-ne contractul nostru vamal de comerț cu România a isbucnit și rebelul vamal.

În anul 1890 s'a format «Liga» care a proclamat contra natiunii magiare o luptă permanentă în fața Europei; a compus memorandumul ce l-au dus la împăratul din Viena o deputățiune de români ero-nați, — a scris replica de sub întrebare în numele tinerimei române crezind — că nu sē va afla vr'un tenēr român care să protesteze contra acestui abus brutal. Toate faptele însă i s-au finit cu câte un fiasco puternic. După toate păcălitorile însă elementele iubitoare de disordine au pășit mai nervos contra Ungariei, — au strigat din ce în ce mai puternic contra noastră. Cu aceste persecuțiuni, șcornituri și novelete însă chiar așa au umblat bărbații României ca-si vênătorul care până atunci a tot enarat povestea iepurelui pipaci, pânăcând în urma a afirmat că el însusi a vēzut întēmplarea cu ochii.

După păcălitura deputățiunii vieneze pretinsa nervositate s-a urcat la culme. S'au ținut meetinguri poporali decherându-sē contra Ungurilor și cerând dela regelo României a sē amesteca în afacurile în terne ungare.

Pressa din România a respândit minciuni pipăibile numai ca să poate ține în permanență nervositate spiritelor agitate. Telegramme anume născocite au nebunit opiniunea publică din România că ungurii au devastat căsile lui Dr. Ioan Raț din

Turda și că înaintea locuinței consulatului român sau făcut demonstrațiuni defăimătoare pentru statul român; că în Șimleul-Silvaniei au ucis mai mulți români. Ba au mers și până acolo, de au esoperat colectare în favurul palatului edificând lui Dr. Raț. Și oare adevărul? E acela, că din toate aceste faime nice un cuvânt nu s'a adevărit.

Vedem dară tinerimea, pressa și mulți cetățeni ai României, alarmând contra ungușilor fără ceva motiv chiar atunci când lor li se impune isprăvirea altor agende mai mementuoase în scopul viitorului statului lor propriu.

Și precum deja am amentit ei continuă lupta cu minciuni și răspândirea de faime neadeverate.

Oare înțelepțește lucră micul stat, când își mistuește toate puterile în o luptă dejosită pentru interese ștreine?

România e un stat tînăr, neconsolidat având lipsă de puteri orgănisătoare pe toate terenele. Înainte de a pași cu memorande în fața Europei în cauza cetățenilor din state ștreine, ar fi trebuit să argumenteze cumcă el în Orient e o adevărată pace și ordine, un stat al principilor liberale. El în decurs de 14 ani n-a liniștit Europa în toată prîvința. În deoseb trebuie primită cu mare neîncredere aceea politică aventuroasă prin care el vine a regula relațiunile statelor ștreine, precând cauzele sale mai că își neregulate. Aceea numai nu o poate afirma despro sine că în decurs de 14 ani decând e stat libăr, ș-ar fi regulat toate cauzele sale, când aceasta nice statul magiar milionar nu o poate zice. — «Răspunsul» profesorului universitar Gregoriu Moldovan, depinge în colori vii și fidele stările din România; și în adevăr e trist a vedea cum își mistue tinerimea română puterile în o așa luptă dejosită dupăce patria ei așceptă brațe devotate la resolvarea atător ceșțiuni frumoase.

Ce dorește Liga României a ajunge cu aceasta luptă? Voeste a osopera pentru românismul din Ungaria legi deosebite? O idee nebună. Un stat independent mai bine va peri, decând să-și nimicească sēmțul de propriă valoare și astfel

libertatea căciulindu-să influinței ștreine; să cedeze unei părți a cetățenilor favoruri deosebite de cari nu dispun nice coalalți concetățeni.

Să grijască România ca nu cumva acele elemente cari se luptă astăzi fără rezultat contra Ungariei, măne să-să întoarne contra independinței sale proprie și să ruineze tot ce și-a eluptat cu armele prelengă bunăvoința vecinilor!

Politica estravagantă își va lua plata sa.

III.

Încă nu trecem la amărunte. Trebuie să constatăm una și adecă, că Liga din România și-a îndreptat sumuțarea europeană numai contra ungușilor.

Picana luptei se argumentează — de aceasta împrejurare — destul de curat.

Elementele române locușe în parte preponderantă în Bucovina, Besarabia Rusiei și Macedonia Turciei își asemenea provințe române. Cine poate să afirme cumca Rusia, Austria ori Turcia dau mai multă libertate romanilor decând ungușii, — acela e nebun. Rusia desbracă românii beșărăbeni, le rescumpără moșia; ei n-au pressă ear în biserică și școală e limba cea rusă. În Bucovina presa stă sub censură, ear în Macedonia românii despoiati de toate drepturile își predați grecilor.

Ce idee nebună ar fi din partea poporului besarab a începe contra rușilor o sumuțare — goană — europeană?

Puterea rusă ar pedepsi un atare păcat părinteșe doară până la a 7-a generațiune știrpind vița românească cu foc și fer chiar și din pânteccele mamelor. Dar nice că este vr'o mișcare în cauza aceasta. Liga să pleacă cu destulă timiditate înaintea puterei rusești, privește cu mânia în buzunar cum se stâng multe mii de locuitori alor 112 comune române din Besarabia.

Aceasta timiditate a ligei a ajuns așa depărte încât pe carta etnografică unde se află înregistrate părțile locuite de români, Besarabia nice că s-a văpsit ca atare ei s-a lăsat de continent curat ruseșe; prin această faptă liga așeundo din

numărul viilor câteva mii de români Dar ce e aceasta? Dinaintea ochilor ligei întro strigăte de durere, fără ceva protest pot peri două sute mii de suflete române? Ar fi aceasta poltronărie? Da. Liga e fricoasă deoarece ea păşeşte numai acolo unde în urma libertăţii nu e pericol; acolo însă unde pielea i-ar fi scâlţăcată, n'are cuvinte mângăitoare. Repetăm că liga priveşte cu timiditate perirea Besarabiei.

Noi, cari suntem animaţi de soartea românismului şi nu voim a fi special-minte nice unguri nice germâni şi nice ruşi, noi cari vedem un pericol mult ameninţător pentru întreg Răsăritul prin perirea elementului român în răsărit, ne ruşinăm de frica care fără cuvânt lasă a-să contopi mai multe sute de mii de români în un corp strein.

Soartea şi viitorul românismului is depusă în mâna regatului român. Aşadară acest regat nu se poate juca cu aceasta rolă sublimă a sa. Deşi nu putem recunoaşte nice României dar nice altui stat dreptul de amestec în trebile noastre interne ori în ale Rusiei sau şi a altor state ca să se sumută cetatenii unul contra altuia voind astfel a resturna opiniunea comună şi stările legali, — dar totuşi dacă e vorbă că ligă s-a format ca să apere causele românimeii peritoare, atunci ea ar fi fost deobligată a veghia cu precauţiune: unde e esenţialmente mai periclitat elementul român. Unde dară elementul român se demolează — devastă acolo i-ar fi fost datorinţa a sări într'ajutor. E duros, că lucrul nu ştä așa. Lucrul stă așa, că liga s-a asociat cu accia — cari nimicise elementul român — contra acelora cari dau mai mare libertate elementului român chiar decât în România. Enunţăm fără frică de cineva sau de ceva căliga română s-a asociat cu liga panslavă — omoritoare a elementului român — contra statului magiar care stat împărtăşeşte românii în cea mai mare libertate. Elementele panslave ajută băneşte pe liga română, care e o selavă devotată acelora.

Faptul, că liga română n-a scris nice o literă contra ruşilor, că Besarabia e luată în mapa ligei ca provincă locuite

de ruşi, că strigă (pag. 161.) «mai bine voim fi muscani decât unguri», ne convinge de ajuns despre validitatea acestor afirmate.

Între aceste împrejurări văzind că cei mai mulţi dintre accia în a căror mâni e pusă soartea românismului, prind mână bună cu contrarii acestuia; noi cari vedem perirea finală a românismului atins, cuprinşi de durere esclamăm că mişcările pornite contra unguirilor se fac în contra ear nu în interesul românismului.

Între aceste împrejurări noi trebuie să-ne negăm consământul la mişcarea şi lupta ce se face cu marele torental violenţei, minciunei, calunniilor şi carămbăturilor în interesul presupus al românismului dar în asociare cu contrarii aceluia, — şi să decherăm în faţa lumii că accia cări lucră astfel is români răi, patrioţi răi, trădători vedeţi a caucei române.

Faptele istorice nu se pot ascunde sub obroc. În trecut ruşii au ținut provinciile române în cătuşă, orice mişcare mai liberă au înăduşit-o iar pe tinerii silitori după libertate i-au exilat. În 1848 a umplut temniţele de patrioţi. La începutul resbelului ruso-ture din 1877—78 cozacii în Bucureşti au dechierat cumcă ei au călcat hotarale României. Aceasta umilire a trebuit suferită. Ca adaos la aceasta au luat tot atunci Besarabia. Acela care e pătuns de soartea românismului, când înaintea rusului întreagă constituţiunea română e o hârtie sdrenţoasă, regele un «mic corporal german», independinţa ţerei atarnă dela despotismul cozăcesc, car agenţii ruşi folosese terenul României pentru tot atâtea conspiraţiuni contra tureilor, albanesilor, bulgarilor şi sêrbilor — faţă cu cari guvernul şi-a arătat slăbăciunea — zicem acela trebuie să elibereze ţara de aceste vârteje, ținând toate influinţele streine în depărtare. Dupe aceste preventive cel pătuns de soartea românismului trebuie să caute după amici serioşi, necorupţi, la a căror ajutor — în timpuri critice, în luptele contra inimicilor românismului — să poată conta.

Nice la un eas nu e lucru înţelept şi patriotic a începe lupta contra inimicilor naturali chiar cu accia în asociare,

cari totdeauna au fost contrarii românismului. Înaintea românilor această luptă trebuie să fie despretuită și considerată de contranaturală. Numai cei-ce nu au cunoștință europeană se vor înrola în serviciul acestei lupte, precând românul circumspect nu se va dimitte la așa ceva. Românii circumspecți nu vor cerea pericolul românismului în statul magiar dezvoltat pe base libere, ci în România la acele elemente, cari nevrând a respecta nice pe Dumnezeu nice pe oameni: prind mână bună cu contrarii românismului pentru a conspira în aerul liber al României la intrigi, desbinări, elocote și bombardări. De aci apoi românismul se periclitează prin faptul, că aceste elemente în loc de a prezenta statul român înaintea Europei ca pe un stat pacinic, ce știe respecta drepturile internaționale susținând relațiile bune și interesele pacifice cu vecinii, ele îl prezentează ca pe un neliniștit, ne-

iubitor de pace, gata a provoca confușiuni și așa în loc de a-și griji de cauzele sale proprii, orumpe pentru stîrpirea păcii înterne a statelor vecine. Un stat organizat și cu cultură nu poate sprijini astfel de tendințe, svêreoliri și diropțiuni. Un stat cult trebuie să submineze atari înundări și depro teritorul său să nimicească politica estravagantă. Dacă nu va face așa, întreg statul poate fi înundat de greutați. Nu e datorința noastră a fi jaluzi pentru renumele bun, dezvoltarea și viitorul României. Dacă diplomații ei nu prevăd că aluviul din România ce o contra statului nostru, nu noauă ei lor le va strica, — n'avem ce face.

Una însă ne doare și aceasta e, că prin politica feciorondrică, nematură vedem periclitate interesele romanității din Orient.

(Va urma,)

Mihail Bodiu.
Stefan Moldovan.

D'ALE POPORULUI.

I. Chivituri

Trandafire cu tri fire,
Fost'am doftor de copile,
Pe câte le-am doftorit,
Nice una n'o perit.
Pe câte le-oi doftori,
Nice una n'a peri.

*

Pă la noi p'în prunișori, —
Cărărușe de feciori.
Unu merge, unu vine,
Unu mă cere pe mine; —
De m'a cere-un gazdă mare,
Lasă-l mamă'n supărare.
De m'a cere-un flucraș
Dă-mă mamă mintenaș!

*

Sub răchita rătunzată
Șede-o babă supărată
Cu fata nemăritată.
»Mărită-ți babă fata,
Căci dracu s'a însura«

»Mărita-o-aș, fêtul meu,
N'are num'on lepedeu.
Atâta l'o purecat
Până tot l'o sfîrticat.«

*

Binc-i stă mândri gătată,
Tot cu haine dela șatră,
Dar mai bine i-ar șede
De le-ar fi făcut chiar ea.
Nu-s de mâna ei făcute,
Că-s luate pe băncute;
De n'ar fi arman cu șatră
N'ai vedea fată 'nbrăcată.
Săracile șetrile
Cum înbracă fetele!

*

Așa zice popa nost'
Să nu mergi la fete'n post.
Preuteasa așa zicea:
»Mergi voinice cât-i vrea,
Și hai și la fata mea.«

(Gelău.)

Ion Papp

II. *Găcitură.*

1. Am un euptoraș plin de iepurași;
ce e?
(*nyúl az üllőben*)
2. Am o curté văruiță, nicăiri nu-i găurită;
ce e?
(*nyel*)
3. Când îl arunci în sus o alb, când
cade jos o galbin; ce e?
(*nyel*)
4. Am un frate cu buricu 'n spate;
ce e?
(*nyúl a háttal*)
5. Am o iapă albă tot de coadă o duc
la apă; ce e?
(*nyel*)
6. Am 4 stâlpări și n'ajung nice 'n cer
nici pe pământ; ce e?
(*nyel a földön*)
7. Ce trece prin apă și nu se udă?
(*nyel a vízben*)
8. Rage bica 'ntre hotară și s'aude a
9-a țară; ce e?
(*nyel a földön*)
9. Ce șede sub tufă și nu se umflă?
(*nyel a bokor alatt*)
10. Bagă neteda 'n flocoasa; ce e?
(*nyel a fűben*)
11. La cap nod, la șezut ciot, la mijloc
nui; ce e?
(*nyel*)
12. Am un purecel cu buze defer; ce e?
(*nyel a farkal*)
13. Par roș în gaură neagră; ce e?
(*nyel a földön*)
14. La cap țap, la coadă secere; ce e?
(*nyel a földön*)
15. Sus răsună, jos se adună: ce e?
(*nyel a felül*)
16. Am un om mititel face gardul fru-
mușel; ce e?
(*nyel*)
17. Am o floare frumoasă
Toți bărbații o miroasă
Ba li-e și dragostoasă; ce e?
(*nyel*)
18. M'o mânat doamna de jos
Să mă duc la cea de sus
Ca să coase o cusătură
Fără loac de tivitură; ce e?
(*nyel*)
19. Am pe grindă num' o țintă
Și grăicște ungurește
Și nime să nădăiește; ce e?
(*nyel a földön*)
20. Am o iapă albă, tot câmpu-l alcargă;
ce e?
(*nyel*)
21. Ce umblă pe părete și nici aude, nice
vede?
(*nyel a falon*)
22. Ce este 'n casă și nu-i făcut de mână
de om?
(*nyel a földön*)
23. Vara nu vrea să mă vază, iarna mă
îmbrătoșază; ce e?
(*nyel a földön*)
24. Ce șede 'n apă și nu se udă?
(*nyel*)
25. Ce cade 'n apă și nu face stropi?
(*nyel a vízben*)
26. Pe valea lui prepeleac
Să dau dracii peste cap; ce e?
(*nyel a mozt*)
57. Când vine omul la noi,
Eu îl dau pe de 'napoi; ce e?
(*nyel a földön*)
28. Două lemne hodolemne, ce lalte mă-
runțele; ce e?
(*nyel*)
29. Am un grajd cu cai roși, când bag
în grajd neagra ics roșii afară; ce e?
(*nyel a földön*)
30. Cei mai dulci decât dulci și pe talger
nu-l poți duce?
(*nyel*)
31. Curtea lui găvriluț într'un virf de
măcăuț; ce e?
(*nyel*)
32. Am o gânsă șică-baică
Cu grumazii soi-bârloi
Și cu capul bărnășeste
E voinic cine găcește.
(*nyel*)
33. Am o curea unsă, pe sub pământ
dusă; ce e?
(*nyel*)

POEZII UNGUREȘTI.

I.

Tu ești, tu ești . . .

(Te vâgy, te vâgy . . .)

Tu ești, tu ești brunoșică mititea
Lumina ochilor și a sufletului meu!
Tu ești unica'mi speranță
A ambelor vieți!
Și apoi dacă și aceasta 'mi speranță
E un vis trecătoriu,
Nu voiu fi ferice, nici într'asta lume;
Nici in cea viață.

La marginea lacului
Lângă salca tristă stau;
Acesta lăc o pentru mine;
Așa vecinătate tristă mi se-cuvin.
Ii privesc duios crengile-i
Incovoiate, cași cum acelea
Ar fi aripile obosite a sufletului meu.

Au emigrat paserile lăsând
Cămpurile veșezite,
Hăi, dacă mi-aș putea părăsi
Și cu țara supărării mele!
Dar nu pot merge nicăiri, că
Supărarea mea e atât de mare,
Atât de mare ca iubirea-mi,
Și iubirea-mi . . . și iubirea-mi
O, acca e infinită!

II.

Domnul Paul Pató.

Ca fciior de împărat afurisit
Din colo de marea Operențiacă,
Trăiește singuratic, în comuna sa
Moros Domnul Paul Pató...
Ce altă vicață ar'fi aici,
Dacă ar fi o soție frumoasă . . .
Înterupsă Dl Paul Pató:
«Ei, avem încă destul timp!»

Casa e aproape de a se ruina,
Cădo lutul de pre ea,
Și vintul cu o parte de euperiș
Știe Dziu unde umblă cruceiș-curmeziș;
S'o dirigem, că azi mâni
Soarele prin pod va străluci . . .

Înterupsă Domnul Paul Pató:
«Ei, avem încă destul timp!»

Grădina e nelucrata, dar in locul ei
E frumos arătoriu
Că infloresc pe iel in abundență
Flori de mac de tot soiul.
Pentru ce lenevesc multele sluji? . . .
Înterupsă Domnul Paul Pató:
«Ei, avem încă destul timp!»

Dar mantila și pantalonii,
Așa-s'au rărit și așa sunt de vechi,
Încât și de merge la țintări
Numai din lipsă ar fi bunc;
Trobuc chemat numai eroitoriul,
Postavul de mult e cumpărat . . .
Înterupsă Domnul Paul Pató:
»Ei, avem încă destul timp!»

Astfelu'și traiește traiul,
Și cu toate că părinții lui,
I-an lăsat multe de toate,
El n'are nimica nici când.
Dar aceasta nu-i grosala lui;
El se născu de magiar,
Și in patria lui e devisă vechie:
«Ei, avem încă destul timp!»

Alesan dru Petőfi

III.

Pasărea cătră puii săi.

(A madár fiaihoz.)

1851.

Pe crengile uscate, cu eiocul inchis
Până când veți șiodca, pasări obosite?
Doar' n'ați uitat doina
La care o'am învățat odinioară?
Sau dacă v'a trecut, și mai mult nu vi'
[să va reintoareo
Doina veselă și voia bună:
Fiiie-va atunci doina doioasă, melancolică..
Puii mei cântați numai!

A fost vifor mare. În livezile pustiite
Nu ne mai primește umbră plăcută,
Și voi tăceți? vă găliți de drum?

Ați fi în stare să lăsați aici mama voastră
 [tră supărată?!
 Prin alte livezi alteam sună doina,
 Acolo nu vă înțeleg pre voi...
 Deși e pustie regiunea aceasta,
 Puii mei cântați numai!

Aduceți de suvenire
 Din regiunile de odinioară în —
 Frumșătate cu flori și arbori;
 Cântați viitoriul, dacă va
 Inverzi oare odată din nou pământul pustiit.
 La doina voastră mai curund va străluci
 [lumină,

Mai curund va înmuguri livada;
 Îndulcind superarea prezentului:
 Puii mei cântați numai!

În acestea tufe vă este cuibul vechiu,
 În care v'au crescut aripile,
 Aici ve întoarceți și acum spre a-ve odihnă
 De ați umbla chiar și printre nori.
 Și acum dacă tempestatea vi la stricăc:
 L'ati lăsa aici, schimbându'l cu altul
 [străin?...
 Puii mei cântați numai!

Mihail Tompa.

George Sion.

George Sion, s'a născut în satul Hârșova, județul Vaslui, la 1822 și a fost descendent din o veche familie stabilă în Moldova. Originea familiei Sionestilor merge până la Demir Gherei fiul unui hăan tătaresec, care se răsboise vitezește sub gloriosul Ștefan cel mare și tot sub domnia acestui domn creștin primi botezul luând în căsătorie pe o nepoată a lui Ștefan.

De mic copil intrând în școala grecească și amărit și dânsul de greutatea acestei educațiuni, a părăsit școala grecească și cu dorul fierbinte de a învăța românește, s'a pus pe studiu, ca odinioară fiul lui Lazar, Eliade Rădulescu și cu toată vitregitatea timpului, Sion și-a înzestrat spiritul cu comoara științei și și a cultivat inima în spirit curat național.

Acetui educațiuni se datorește inspirațiunea inimii sale de a spune că:

„Mult e dulce și frumoasă
 Limba ce-o vorbim,
 Altă limbă-armonioasă
 Ca ea nu găsim!“

și a provoca pe toată suflarea românească:

Vorbiți serieți românește
 Pentru Dumnezeu!

Prin studiul, stăruința și energia sa a ajuns autoritate literară limbistică în cancelaria judecătoreiei, unde intrase încă în etate de 18 ani, dar tocmai aceasta împrejurare îi înmulțise pe cei ce îl invidiau, viața lui devenise grea pentru birocrați, cari din cauza eugetărilor și simțimentelor sale liberale, căutau să-l depărteze. Pesiunea veni prin publicarea unei poezii intitulată »Viitoriul.«

Evenimentele din 1848—49 l'au aflat pe Sion gata a și sacrifica viața pentru triumfarea principiilor liberale, de aceea el fu osilat. În esiliu petrecu în Ardeal, dimpreună cu fericitul Dim. Bratianu. El petrecu mult timp și prin Bucovina, în familia Hurmuzaki. Peripețiile esiliului se află descrise cu seriozitate și cu humor după cum erau momentele în »Suveniri contiporane«.

Chemat acasă de domnitorul Grigoriu Ghica; Sion ocupa postul de arhivar al statului în Iași, făcându-și ocupațiunea cu cea mai curată conștiințiositate. De acolo merse în Muntenia, unde a publicat un șir de ani la București »Revista Carpaților«, în care se disputau ceștiuni

importante cu privire la renașterea națională și culturală.

Cunoscând bine limba grecească, Sion a tradus din ea două opere cu privire la trecutul românilor.

Stilul lui Sion e fluent, și limba dulce ca limba românească. Dânsul a scris în prosă și s'a distins pe câmpul literaturii poetice. Mult a colaborat la «*Convorbirile literare.*»

Din scrierile mai însemnate ne-a păstrat:

1. *Ceasurile de mulțămire* (poesii 1848).
2. *Moartea lui Socrate după Lamartine* (versuri 1847).
3. *Misanthropul după Moliere* (1854).
4. *Zaira după Voltaire.*
5. *Istoria și întâmplările bar. de Mûnhausen.*
6. *Din poeziile mele* (1857).
7. *Suvenirii de călătorii în Basarabia* (1857).
8. *Sofia peatra prețioasă* (1857).
9. *Revista Carpaților* (1859—1862).
10. *Istoria generală a Daciei III volum,* trad. după Fotino (1860).
11. *Istoria țerei românești după frații Tunusli* (1863).
12. *Fabule în versuri* (1869).

13. *Influența morală,* comedie (1869).

14. *Fedra* dramă trad.

La anul 1868 a intrat Sion în Academia română, al cărei membru credincios și zelos a rămas până la moarte. Discursul său de recepțiune a fost «*Donici fabulistul.*»

Ultimele acoarde ale lirei sale au sunat din incidentul relațiilor încordate din Bucovina, cestiunea «*Pacea-Mustața.*» Intrebat Sion despre părerea sa dânsul, care cunoaștea bine Bucovina, a răspuns vesel:

Poate reușiam a face
Ca Mustața să se împace
Cu contesa, ce nu-i place;
Și în a Bucovinei pace
Putea Pacea să se împace,
Dar acuma n'ai ce-i face,
S'a făcut bucluc și pace!

Și așa s'a stens și acest bărbat român, s'a mutat la fericirii sale colegi din viața și mângăierea noastră o aflăm în icoana vieții lor, icoană, care se stea pururea vie înaintea ochilor nostru.

Dormi în pace, planeze și spiritul tău asupra românismului!

Dormi în pace, luptă bună ai luptat!

Dormi în pace!

(*T. Român.*)

—br.—

DIN OPERELE LUI COLOMAN MIKSZÁTH.

I. *Domnul Protopop Kubics.*

Mare lucru e când ajunge omul dintr'un orfan student slavon, drept în serviciul lui Dumnezeu, mai cu samă într'o parochiă așa bună ca a noastră.

Dar nici nu e parochiă acea, ci un castel. Coridorul său ornamentat se cuvine și în casa districtului. Acoperișul său de cărămidă dublă concurează cu a bisericii, dar încă curtea sa cea lată și îngrădită, pe care locuitorii comunii au umplut-o cu stânjini de lemne, și pe deasupra grănarul său încredabil plin cu grâne.

Toate în bună stare îi li-a lăsat roposatul protopop, Dumnezeu să-l odih-

nească... bun gospodar fuse, bun păstor dacă n'ar fi murit putea să trăiască până la moarte între noi.

Est d'acuma nici umbră nu-i poate fi căci, nu cântă cu asemenea contemplație și voce echoică »circum dederrum«-ul ca cel de odincaoră și nici nu e așa darnic de mână; cu toate astea nici caracterul nu și-l ține, ci umblă în păpuși poteviți, cu o umbrelă în mână pe jos se duce în oraș dacă are trebuință de ceva.

Cel vechiu nu fuse așa, ci de natură Domn, care nu-și bătea de dinți banul și care nici în cuine nu suferea lucruri de tâmplar văpsit, în cele două odăi ale locuinței popești erau politurate toate, chiar

și trăgătorul de cismă. Cadrele aveau la el ramă de aur, dulapii și mesele de nuc luciau de curățenie. Cine a intrat acolo, zău s'a deschiat din acela înmediat onorarea și știrea de politeță.

Dar încă când și-a înhămat cei doi cai, căroră le eșia din fiecare scliceală câte o găleată de orz și așeza în urma lor avuta brișcă, pe a cărei frumoasă ședere s'ar fi putut așeza și regele Burcuș.

Prea onoratul domn protopop Kubics Ioan din contră ținea într'o odaie pui, rațe și porci, în cealaltă și-a așezat sdrențe, pe care le-a cumpărat la o licitațiune ovrociască așa, că era pe aproape de risul lumii nobila comună din cauza popii; pe când Mitropolitul comunicator a călătorit într'o vreme pe acolo l'a muștrat pe domnul protopop tare.

— Pentru ce trăiești d-ta, domine reverende în așa curios mod? Preotul are trebuință de autoritate. Rădăcina autorității este exteriorul. Mi-se plânge că d-ta umbli în papuci rupți, pentru ce nu comanzi cisme cum se cade? Mi-se spune că umbli pe jos în oraș, pentru ce nu cumperi cai și trăsură? Venitul o poate suporta. Aud vorbind, că reverende cinează ceapă roșie și prânzește sămînțe de dovleac.

Protopopul nostru s'a rușinat tare și a promis Mitropolitului, că când va mai face un cerc de drum în district va găsi toate alt fol în parochiă.

Onoratul domn Kubics Ioan s'a hotărît că dacă trebuie să fiă în voia lui Dumnezeu se face și el domn.

S'a și început marea schimbare în parochiă.

Mobilele vechi s'au așezat în pod și altele îmbrăcate cu mătasă au venit în locul lor din Kassa; cadre cari au acoperit tot perețele oglinzii uriașe din Veneția în cari dacă s'ar fi privit d-l Stefan Kormös curatorul parochial s'ar fi emoționat în acea sperioasă idee, că dacă d-l Kormös curator stă cu trup și suflet acolo... atunci el nu poate fi în nici un cas d-l curator Kormös pentru-că ținea sfânt la acea nebunatică idee că densusul e d-l curator Kormös.

La mobilele de mătasă și-a adus din Vác o trăsură și doi cai de paradă din

târgul dela Győr. În trăsura această nu s'a putut așeza în reverenda cea vechiă a trebuit să-și facă alta nouă, iar în locul păpușilor o pereche de cisme de cordovan, pe cari le-a făcut d-l Filesik.

Tot satul se miră.

»Iacă dară ce domn se făcu preotul.«

Dar zău nu se făcu nici pe urmă domn. Fiindcă de când și-au mobilat elegant odăile, ca mobilele să nu useze, nici densusul nu s'a îndurat a intra în ele, ci afară în bucătăria și-a consumat mândrul său prânz și cină; și totacolo îi primia și credincioșii.

Dacă însă face cu trăsura câte o excursiune în plimbare cu bucătăreasa lui (pe dēnsa o așează în dreapta) la fiecare loc grăpos se înspăimântă ca nu cumva să se spargă arcul trăsurei; și de fiecare nor se spărie ca nu cumva să i-se ude căptușala trăsुरei.

Sburdalnicul servitor (aci il comunie în funcție de curățător de cisme) a observat și aceea că cisma cea cu creț, care se vede din trăsura pe piciorul drept al bucătăresei la dreapta e iubita părechie al celuiia care se mândrește pe piciorul stâng al d-lui Kubics la stânga.

Densusul știe, densusul le curățe, fie pe sufletul lui dacă nu spune adevărul.

Atâta este însă sigur și fără densusul că cine nu a născut domn, nu e domn fie chiar până în coate în aur.

II. Cum a ocupat croul satului nostru Mihail Suska Branyitcul.

(Memorat de densusul)

Ne-a înștiințat Kossuth prin serisoare sigilată, că acela va fi prim-comandant care va ocupa Branyitcul și va omori pe Schliek. N'a trebuit mult nici d-lui meu Guyon, dă ordin să sufle marșul... înșelează husari.

În trapp am pornit în galopp am continuat; a șeptea zi, în ameză ajunserăm la Branyitc. Uriașa cetate de nori care se înălța până în cer, de jur împrejur o înecunjura un zid, care nici sfârșit nu are, căci unde s'ar termina șed nori pe dēnsa. Dar încă poarta cetăței? Acea e încă poartă. Făcută întreg de fier. Va

fi lucrat la dânsa și nouă sute de fierari până o fi ciocănit'o!...

Domnul meu Guyon astfel vorbi către mine cum ajunserăm în fața cetății:

— Ai basma Mihaile?

— Am stimatul meu domn; mi-o dădu Őrzi pe a dênsei, când plecărăm de acasă.

— Albă e?

— Chiar ea porumbelul de albă.

— Atunci prinde-o dar de o poznă și treci ca parlamentar la Schliek spune-i complimente și să ne predea cetatea căci altcum o vom ocupa.

Așa și făcui; Schliek mă privi urît cu singurul ochiu pe care 'l avea și care fu așa de verde ca mantaua unui gândac băsicar.

— Cine ești? Ce vrei?

— Eu Mihail Suska caporal aș fi, ziseiu resucindu-mi mustața; stimatul meu domn Guyon Rickard m'a trimês la d-voastră cu acea înștiințare ca să nu vă fiă lene a preda cetatea; căci suntem mulți jos.

Auzind Schliek accesi' așa și-o trântit de pământ cea mai frumoasă pipă de spumă, pe care o avu, că se sparse în șeptezeci mii de bucăți.

— Spune domnului dumitale, că alii oameni ca d-voastră n'au putut ocupa Branyițul. Nu o predau și dacă o voți eu prinde voi aridica pălăria în fața d-voastră.

Aduseiu răspunsul din literă în literă, să și supără Guyon și comandă atae. Trosnia pușca, tună tunul și aruncă trandafiri roșii pe zăpada albă.

Curgea bunul sânge ungurese; dar tot de geaba curgea, nici pasăre nu ajunge acolo unde ne este nouă dor, e cu totul preste putință a ocupa Branyițul cu o asemenea armată, care a născut'o mamele noastre. O și spusei lui Guyon. În clipă o prevăzu și el.

— Așa-dară să ne întoarcem îndărpt! spuse trist și două lacrimi de mărimea nucului i se rostogoli din ochi pe haină.

Curioși lăcrămi erau acelea; pe haina lui se rostogoliau și tot inima mea o ardea. Mă întristai și înainte de am lăsa în loc neblagoslovitul lucru am cere

umblat cetatea. O eugetare întunecoasă mi se revirtea prin creier, acea că tot nu poți crede neam'ului, ca în toate lucrurile sale trebuie să fiă și în acesta șmecheria. Cum spuseiu am cercumblat toată regiunea, am observat și ici și colea zidul; e tare tot, gloanțe nu-l găurește, om nu'l poate dărîma.

Cum ajunseiu la poarta cetății și văd că domnul meu dă ordine de retragere și pe obrazul său s'ntunecă grija; în trag sabia ca s'o sparg în amărăciune, dar deodată mă cuprinsă furia și trag o asemenea lovitură cu latul săbiei în poarta de fier, că chiar pământul s'a mișcat în lovitura cea grea.

Uită numai colea ce să văd! o creștătură de mărimea pumnului apăru pe construcția de fier. Nu a fost fier adevărat, ci numai hârtia grosă văpsită cu culoarea fierului.

Acest nas nu fuse cel din urmă nas! Miroșii eu că eu șarlatanie o plină și perina de dormit al neam'ului.

Am și strigat din ruptul gâtului:

Am ocupat cetatea!

Fu bucurie, s'auzia strigătul gloriei. Într'o clipă zăcu pe jos poarta în bucăți în clipa cealaltă fuserăm în curtea cetății. Eu și domnul meu Guyon umblam în cap. Cum ne suiam pe scările cetății eu săbiile scoase în mână, fulmia pe cetate drapelul național, nici nu unul ci și zece.

Ca un tigru setos de sânge așa alergam prin săli.

Unde e Schliek? Pe unde e Schliek? S'aridice dar acum pălăria cea.

Dar Schliek nu mai fu acolo. Schliek nu avu vreme s'aridice pălăria. Perise prin vr'un tunel.

Vechia greșală fu acea; Guyon Richard era parcă i cursese numai sânge din nas n'a considerat în nimic mărimea gloriei, căci ocuparea Branyițului ora numai jumătatea lucrului predat nouă. Ocuparea Branyițului și omorîrea lui Schliek asta fuse porunca. Întristat umblă toată sara, și atunci se euleă devreme, ca acel atins de ceva; sau ca acel care apelează visul dela cel deștept pentru o altă dispozițiune.

Tot așa fuseiu și eu, însă nu mă

culcaiu. Mi-am lăsat tovarășii acolo și mă scoborii în grădina cetății...

Eu nici până astăzi nu pot spune ce m'a dus jos....

Nu fuse asta altceva decât o curioasă dorință de rebel, talent soldătesc.

Luna lumina în culoare argintie grădina acoperită cu zăpadă. În centrul grădinei sta un puț cu roată. Talentul soldătesc mă atrase în tocmă la puț. Găleata puțului fuse pe jumătate lăsată jos și cum lumina colca luna, înspăimântat văzui că în găleată guguie un neamț.

— Cine ești?

— Ah scoate-mă bune viteaz, fu răspunsul nenorocitului cu o voce tremurătoare — eu sunt Schlick comandantul cetății, țoi da ție ca soție fata mea cea mai mică și pe deasupra a patra parte din District.

Frumoasă fuse promisiunea dar tot mi-a gădălat sufletul. Începui să succese în sus roata scîrțîindă. Dar pe cum trăsciu, pe dată mi-se injungie în inimă acusarea... »Mihaile! Mihaile! ce dracu faci? Pe acest monstru'l scoți afară pentru pericolul națiunii? Așa om ești Mihail Suska?«

Se mișcă în mine buna inimă ungurească, și mi-se întoarse mâna înapoi. Așezai roata spre jos.

Cu iuțală se desfășură lanțul spre fund, desfundând găleata când a ajuns în apă. Un strigăt de moarte a trebuit să întoneze. Dar nimica nu s'auzi din aceea. Într'o clipă s'a închis apa deasupra lui, lăsând valuri în urmă cel mult un minut.

Mă închinaiu.

Acum gloria este complectă.

Ocupaiu Branyiteul, omorii pe Schlick. Acum nici ploaia nu poate spăla după mine gradul de general.

M'ași fi și făcut așa de adevărat ca cum vorbesc acum cu d-voastră — dar ce nu s'a întemplat?

Ziua cealaltă nemții au scos ochiul unui prăpădit soldat, l-au îmbrăcat în hainele lui Schlick și l'au așezat în fața noastră atestând că nu e altceva ca Schlick în persoană.

Despre aceasta mișeliă, numai eu singur știam și numai eu o compătimise.

Tradusă de A. Horvath.

ARGUMENTE CU BĂTA.

I.

Nenorocirea noastră-e, că trebuie să ne luptăm cu prostia oamenilor superficiali și seduși ai unui popor. Necazul nostru e mare, când vedem pre oameni cu multe păcate în spațe, cinstiți, pentru că-și bat pieptul, să 'nvelesc cu mantaua naționalismului, ne fiind iertat a-i desvăli și a-i arăta lunei precum sunt. Noi cei dreپți: suntem vânduți, trădători; ei sunt luceaferi naționali.

Ni s'a trimis într'un plic articolul următor care poartă titlul: Liga și un om vândut. Articolul este tăiat din Buna Credință. Cetitorilor noștri le vom face multă plăcere cu comunicatul acesta:

Liga pentru unitatea culturală (?! Doară pentru înbătarea grecilor, a sârbilor? etc. Vr'un moment cultural ca 'n palmă. Red.) a românilor a fost primită în bucureștine și bine-meritată. (NB. Articolii s'au scris de ligiști, s'au răspândit de ei, așadară Europa amintită zace în pielea ligistilor. Red.) Liga nu are de scop să pornească războiul (coada țercii e mare însă putere n'are.) contra nimărui, ei scopul ei este mărturisit, un scop pe care dreptul natural îl aprobă și pe care Europa civilizată nu l'a desavuat. Nu liga pentru unitatea culturală va turbura pacea, pe care o dorește popoarele, ba, din contră, aceia cari vöd bine, profund și depărtat, disting în ea o fortificare a punctului de echilibru din orientul atât de mult turburat în șirul atâtor secole.

Firește că ungurii s'au mâniaț foc

pe liga românilor. (Ma și mulți dintre români). Ei țin sub un jug de fer (No, no!) 3 milioane (Numai 2-și jumătate.) și mai bine de români, cărora nu le impune decât datoria d'a se lupta în războie pentru Coroana S-tului Stefan, răpindu-le toate celelalte drepturi de cetățeni și de oameni (Mișelie; afirmațiune proastă. Noi avem mai multe drepturi decât românii dincolo). Această conduită incivilă a fost denunțată (denunțatorii la noi n'au nici o omenie.) Europei de unii membrii ai Ligei, și în special de studențimea românească prin valorosul (grosul numai) ei memoriu și prin răspunsurile lor chibzuite și justificate ce au făcut atacurilor violente din Pesta, și de aci ura fără de margini a maghiarilor și a ovreilor, cu nume maghiarizat, cari, de altminterea, store de o potrivă financiarmente și pe românii și pe ungurii din imperiul Austro-Ungar. (Vorbe goale.)

Noi înțelegem ura maghiarilor. Le-a venit greu, ce e drept, când a fost denunțată Europei, măsura lor sacrilegie de a răpi din brațele mumelor române pe copilașii de trei ani, (Sermania! Sărăcul stat românesc unde au loc toate minciunile jurnaliștilor!) pentru a'i da pe mânele unor unguroice, în scop de a'i maghiariza cu d'asila. (NB. Pruncii acești maghiarizati, tupitați și subjugați scriu apoi *Răspunsuri* și *Memorande* în contra ungurilor!) Este în această măsură ungerască atâta cruzime (Nu de cruzimea Ungurilor ce de minciunile legiștilor!) Chiar condamnările la pușcărie, suferite de atâția publiciști români, (de dovăzeci și șasă de ani 5 jurnaliști,) au rămas ca niște floricele la urechiă pe lângă *Kisdedovurile* maghiare. Nu a fost națiune în care să nu se găsească un organ de publicitate care să nu protesteze, (firește pe cheltuiala Ligei.) cel puțin să se mire, că la sfârșitul secolului 19-lea să existe un popor care să nu se dea în lături de la astfel de măsuri revoltătoare.

Rușinea este mare (nici vorbă nu-i), dar vina nu este a noastră, a românilor. Și pentru ca să fim mai mult decât droști, declarăm, încă o dată, că înțelegem această ură înverșunată din partea

ungurilor. Dușmănia lor pe Liga pentru unitatea culturală a românilor se esplică prin rușinea meritată la care i-a spus această superivară instituțiune românească. (Vorbe goale).

*

Cea-ce însă este neexplicabil și monstruos, e faptul că un *român*, un profesor universitar de limba și literatura românească, să devie un obiect instrument în mânele ungurilor. Acest român, care a primit să se mișelească *pentru bani*, este profesurul clujan *Grigoriu Moldovan*. (Tot cuvântul o minciună grasă. Adecă noi suntem cumperați cu banii ungurilor!)

Câte-va zile după aparițiunea primului memoriu al studenților, și la primul lui resunet, ungurii găsiră pe acest om *decăzut* (oamenii decăzuți la noi sunt în pușcării; cu acești oameni la noi nu stă în vorbă nimenea,) și îi puseră la *dispoziție fondurile necesare* pentru a scoate o revistă lunară și cât se poate de luxoasă. Acest om, *fără bani* (Dacă-i vândut, cum poate fi fără bani?) și *fără cetitori*, (cetitorii noștri sunt preste 600) scoate regulat *Ungariu* sa, și în șapte numere, din câte au apărut, preocuparea principală a fost de a combate, ponegri și bârfi Liga pentru unitatea culturală a românilor (Toate minciunile, scorniturile și neadevărurile băieților!) Și adjacent cu această direcțiune specială, toate celelalte articole și studii nu urmăresc alt-ceva decât prezentarea românilor ca un popor inent, (pe Lupulescu cu minciunile sale purtate în numele Ligei, și a neamului românesc!) barbari fără ideal (Minciună grasă!) Pe oamenii noștri cei mari îi insultă, (Pe Cășăltanul curentat, pe Lucaciu cu banii de intențiuni, pe Albini cu banii Asociațiunii, pe Dr. Raț cu colecta națională pentru 3 feresti) — pe luptătorii noștri îi descrie ca pe niște șefi de horde (Bum!), — pe literații noștri îi batjocorește (Bum, bum!), — poesia noastră o diformează (Bum, bum, bum! Vorbe goale!) — tot ce am avut și avem noi de mare și de sfânt este ofensat cu o murdărie care-ți turbură, pentru un moment, liniștea și serioșitatea (Adecă numai pen-

tru un moment!) Dincolo și dincoace de Carpați nu a rămas nimic (rău) ne insultat de acest profesor nerușinat, care se glorifică cu cinismul și cu trădarea sa bine plătită și răsplătită din pungă celor dela Pesta. (Totuși suntem fără bani.)

Pentru acest vândut, ungurii nu sunt asupritorii românilor de dincolo de Carpați, ci românii sunt favoriții, copiii răsfățați ai generosității și ai culturai maghiare. Românii nu au cuvânt în Parlamentul maghiar (Minciună!) — românii plătesc biruri grele, dar nu se dă un ban pentru școlile lor (Minciună grasă!), — românii sunt cetățeni pe pământul lor, dar nu au drept d'a — și crește copiii în legea și în limba lor, (Minciună nerușinată!), — pentru talentele românilor sunt pușcării umede, — pentru mai bine de 3 milioane de români nu sunt legi și nu sunt drepturi, ci numai datorii și jertfe, — și totuși Grigoriu Moldovan nu găsește decât elogii la adresa unguirilor cari îndrăznesc să ridice glasul în numele unor drepturi insprescriptibile. (Vorbe goale, frazuri!)

Și decăderea acestui om este atât de revoltătoare, încât nici chiar morții nu găsesse grație înaintea sa; figurile mari din trecutul nostru, de dincolo și de dincoace de Carpați, aceia cari au luptat și au murit pentru neamul românesc, sunt stăpile cari-l tortură în visele sale oribile! (Nu învăța, nu scruta românule! Crede. Aruncați ve ca oile unul după altal în apă!) Grigoriu Moldovan este un miserabil care s'a vândut cu toameală și pentru vii și pentru morți. (Nu ne atinge!)

În numărul 7, numărul din Aprilie curent, a venit rândul lui Papiu Ilarian. Răspunzând la raportul general al Ligei, găsește ocazia d'a spune că Papiu Ilarian a fost un «ardelean exaltat» (Da, Papiu a fost un om esalal în viață, în scriere, în știință), și nu se sfiește d'a judeca viața lui dupe tristul sfârșit la care (minciună!), de alimintrelea, ajung mai toți aceia cari se consumă în munci și jertfe grele, împingând neamul nostru cătră un ideal mare și sfânt. A venit și rândul lui Papiu, căci nu este el cel d'ântăiu, și va veni rândul tutolor marilor români (A căuta după adevăr-e o dătorie. A nu ne auda unul pro altul pe nevăzute, eun p-

cat), căci pentru aceasta s'a vândut Grigoriu Moldovan.

*

Dar acest vândut este un șarlatan de prima ordine în știință și în literatură. Să luăm un exemplu diu activitatea lui de șarlatan. Și acest exemplu să'l estragem din modul lui de a se purta cu ilustrul nostru academician Hașdău. Hașdău pentru acest vândut nu este un filolog serios (n'am afirmat nici-odată) când în studiile sale limbistice nu se potrivește cu dorința lui Moldovan d'a dovedi, cu ori-ce preț, că românii și-au format limba sub influența magharismului. (Minciună, este vorbă de un sufix, — aș.) De aci serii lungi de escrocherii și torturări literare pentru a ajunge la concluzia că Hașdău se înșală sau spune neadevăruri. În articolele intitulate «*elemente unguirești în limba română*» sunt mulțime de asemenea bazaconii, cind rădicole când stupide. (Care sunt bazaconile ridicole și stupide?)

Dar d-l Hașdău ține o conferință la Atheneu; din această conferință, «*noi în 1892*», lui Grigoriu Moldovan i se pare că ar găsi ceva contra Ligei, imediat se grăbește a face o dare de seamă despre ea în No. 6, iar în No. 7 o publică în toată întregimea ei. Firește, în această ocaziă, Hașdău este mare și profund, pentru că i se pare lui Moldovan că 'l poate invoca contra Ligei pentru unitatea culturală a românilor. (Treanea și fleanca!)

Iacă o probă de șarlatania omului vândut.

Un alt exemplu. Amicul nostru Delavrancea ține o conferință la Atenau «*Țăranul nostru și Țăranul miseriei*». Șarlatanul estrage din ea câte-va rânduri, pe care nu se sfiește d'a le falsifica (Minciuna! Care sunt falsificate?) și d'aci afirmă că credința conferențiarului despre români, în totalitatea lor, o că sunt slăbiți și decăzuți materialicește și moralicește. (Nu o vina noastră că Delavrancea a zis ce a zis.) Și pentru ce această grabă d'a pune niște rânduri false în ghilimele, când conferența lu Delavrancea nu s'a imprimat încă? De ce? Pentru ce șarlatanul să ajungă la concluzia că unguirii ne sunt superiori de fapt și de drept.

(Conferința lui Dela Vrancea a fost comunicată prin foile din București.)

*

Toate popoarele au, din nefericire, mișcii lor, trădătorii lor; noi avem pe Grigoriu Moldovan. (Ne fâlim cu acest nume!)

Până când studenții din Cluj vor răbda pe catedră un asemenea trădător?

E de sperat că o dreaptă *revoltă* ne va scuti de acest om-rășine. (În cap cu băta! Dreptatea este în capetul bătei, în măciucă!)

Așa sună articolul, în a cărui înțeles noi suntem vânduți pentru bani; suntem șarlatani, mișei, trădători etc. etc.

Acela care a binevoit a ne trimite articolul ne pune întrebarea: »Când ar scrie ungurii așa ceva despre un ungar ce ai zice d-le Moldovene?«

Mai 'nainte de toate avem de a observa, că în jurnalistică ungu-rească tonul acesta nu-i în modă. Oamenii se luptă întră hotarēle cu-viinței și scrie unul despre altul nu-mai lucruri documentate. Acela, care scornește minciuni și vatēmă într'un mod obraznic onoarea altora este judecat de opiniunea publică.

Așa-dară dacă ungurii ar scrie despre un alt ungar așa ceva ce s'a scris despre noi în articolul de sus, mai înainte de toate am întreba: »D-le jurnalist, care împrōști cu atâta cutezanță și obrăznicie înomenia altora, unde 'ți sunt dovezile?« Căci în toată lumea civilizată acela care afirmă ceva este dator a-și dovedi afirmațiunea. Și dacă acest jurnalist ar dovedi, că Moldován Gergely e eunpărat cu bani, e șarlatan, e mișel, e trădător de nație, apoi n'am avea mai mult de lucru cu acest om, l'am da uitării, ar fi înmormētat pentru totdeauna.

A calumnia fără dovezi, a lovi în onorea altora și a nu fi pedepsit sē poate numai între oamenii la cari onoarea n'are nici o valoare.

Așadară dacă s'ar scrie niște lucruri, cari s'au scris și despre noi fără temeiu, fără dovezi, la întreba-rea binevoitorului nostru am rēs-punde: Acel scriitor e om de nimică, un calumniator copt pentru temniță și publicul acela, care este îndemnat a crede calumnii, mișelii fără temeiu, e demn de scriitorul, despre care afirmăm, că-i ne-om, mișel.

Unde sunt dovezile jurnalistului că noi suntem plătiți, mișei, șarlatani, trădători?

Am susținut față cu d-l Hașd-đu, că sufixul aș este de origine ungu-rească; că Papiu Ilarian a fost un istoric esaltat. Am citat din cu-vēnt în cuvēnt dintr'o coferință a lui Vrancea și a lui Hașdđu arătând că România forte mult are de lucru, nu se amestece dară în treburile noastre. A critica faptele bărbaților noștri, a scruta pe terenul științei, a desvêli adevēruri, e o datorință un drept, pe care nime nu-l poate răpi. A critica faptele unei națiuni din trecut și presinte, a fost și va fi totdeauna datoria oamenilor serioși căci un popor fără critică nu poate nici trăi, nici înainta.

Nici Hașdđu, nici Papiu nu-s sfinți; nici nu-s infalibili, nu-s idoli; ei încă au păcătuit și păcătuiesc ca cei mulți muritori. Nici persoana lui Papiu, nici a lui Hașdđu nu se pot identifica cu națiunea. A trecut vremea cu idoli alecătuiți de multe ori din lut fără valoare. Faptele acestor oameni nu-s faptele națiunei

și criticând faptele singuraticilor nu critisează omul națiunea.

Noi nu vorbim în vânt, nu scor-nim lucruri fără temei; dacă pe terenul politic, social și științific ne acățăm de ore-care persoană, trăim cu dovezi, arguninte; când am stat față cu Hașdău și Papiu, sau cu alții ne-am justificat pozițiunea, și dove-zile, argumentele înșirate stau sub ochii cetitorilor noștri. Față cu aceste calumniile, minciunile și scor-niturile ticăloase nu pot avea nici o valoare.

Din ce motiv suntem dară noi, după articolul de sus vânduți, tră-dători, mișei, șarlatani? Pentru că edăm cu multă jertfă o foaie în care ne năzuim ca să lămurim chestii, să desvelim adevăruri, să arătăm, că un obiect, pentru ce are oareși-care splendoare, încă nu-i aur.

După părerea scriitorului stupid ar trebui ca românul să nu cugete mai mult. Ar trebui ca lingvistica, istoria, etc. să se deie în chiriă lui Hașdău, lui Xenopol etc., noi ceialalți să ne prindem de barbă, sau să ne culcăm, să dormim, să nu ne atingem de nimic, căci aceia, cari se vor amesteca în treaba acestor scriitori vor fi trădători de nație, mișei, șarlatani, vânduți.

N'ar trebui să stăm mai mult în vorbă cu Liga bucureșteană. Motivul nostru e cunoscut cetitorilor noștri. Armele Ligei sunt: minciuna, calumniile, scorniturile. Raportul general despre activitatea comitetului central al Ligei pentru unitatea culturală a Românilor e plin de minciuni. Redactorul acestui Raport e d-l Ion Lupulescu, care la paginile 109—110 mult s'a ocupat cu persoana noastră.

În Revista noastră (Nr. 7) am scris:

«D-l meu, dacă d-voastră sau ori și cine în lume, va știe dovedi, cumcă dintre cele zise la paginile broșurei (109—110) despre noi, o aserțiune, o afirmare, o vorbă, un cuget conține adevăr, atunci eu pentru scopul Ligei de mine mult condamna', voi plăti 1000 franci.»

Din luna lui Martie până azi a trecut șapte luni și d-l Lupulescu tace.

În nr. 9 am scris:

«D-l Ion Lupulescu raportorul ligei culturale (?) la apelul nostru din nr. 7. un cuvânt n'a dovedit despre cele scrise în Raportul său (pag. 109—110) împrăștiat prin lume despre noi. Așadar după două luni ne putem enunța judecata definitivă: D-l Ion Lupulescu, raportorul Ligei culturale din București, e un om mincinos, raportor de minciuni!»

Ce să facem mai mult? D-l Lupulescu cu numele de mincinos, calumniator, e totuși omul mare al Ligei. Nu noi suntem de vină, că moralitatea nu-i în toată privința respectată și minciunile în senu Ligei trec cu valoarea adevărului.

Liga, d-l Lupulescu, dacă a scris despre noi unele lucruri, despre cari noi am afirmat că-s minciuni, ar fi fost dători în fața lumii să arete, că ei nu-s mincinoși, calumniatori, ci a raportat despre lucruri adevărate când și-a făcut raportul. O societate nu poate sluji minciuna.

Într'aceste împrejurări Liga ar face un mare bine pentru »unitatea culturală a românilor« dacă ar construa;

a) O secție de bătași, a căror datorie ar fi a lovi cu măciuca în cap pe toți aceia, cari n'ar scrie precum au scris Hașdău, Papiu etc., sau n'ar fi deo părere cu ligiști.

b) O secție de calumnia-

tori, a căror datorie ar fi a calumnia obraznic.

e) O secție de mincinoși, a căror cap ar fi I. Lupulescu.

d) O secție de revoltanți, a căror datorie ar fi a face revolte spre nimicirea acelor, cari nu lucrează după gustul Ligei.

Apoi neamul românesc ar fi fericit; n'ar fi într'însul oameni vânduți, mișci, trădători, numai ligiști de prima calitate, precum e Ion Lupulescu, raportorul de minciuni.

Noi mult auzim despre vânzarea oamenilor. Unde-i cancelaria de vânzare, la noi? Nu o știm. Însă despre cancelăria de cumpărare a oamenilor avem știre.

II.

Despre cumpărarea oamenilor avem date pozitive. Cancelăria de cumpărare e în sinul Ligei.

Iată articolul «Luminătorului» din Timișoara:

«*Armă cu două tășuri.* Din incidentul «Replicei» a cunoscutului op valoros și demn al junimei academice române, edat întru apărarea intereselor națiunii noastre române, s'au aflat doi tineri, afirmativ: români, de la universitatea din Cluj cari aut tipărit în limba maghiară un protest «Tiltakozás», voind să susțină, că «Replica» nu este opul junimei române, că junimea română universitară nu știe nimic de această lucrare.

Acești doi tineri cu «tiltakozásul» poartă numele Rácz János și Moldován István, cest din urmă fiul cunoscutului profesor Moldován Gergely dela universitatea din Cluj.

Opșorul acestor doi tineri, numit «Tiltakozás» nu are nici o valoare literară sau politică; el este un product al cunoscutului și uriciosului servilism ce, durero, încă n'au perit din rădăcină în patria noastră, o lucrare carea trăda intențiunea criminală a lunei speculative, a

lunei ce pentru un blid de linte își vînde și onoarea și caracterul și neamul — dacă se poate și în cât se poate.

Lunea mare și serioasă nu ia dat nici o însemnătate «Tiltakozásului», iară noi eram și suntem de credință, cumea din partea românilor n'a meritat nici mișcar atăta, ca să se ia notiță despre existența lui, parte pentru coloritul său, carele, în comparație cu cuprinsul «replicei» nu este vrednic nici a-i desbrăca încălțămintele picioarelor sale.

Însă cei dela organul de frunte (?), cel românesc, din Sibiiu, au dat mare însemnătate «Tiltakozásului» și au făcut și din el capital politic național (?) aveva însă și-a făcut loruși un izvor de noaue virtute întru «apărarea neamului și națiunii noastre române!»

Și cum au isbutit?

Se zice că, pre sub mână ar fi esoperat dela «Ligă» știpeidiu pe sama tînărului Rácz János, unul dintre autorii «Tiltakozásului», iară acest tiner «brav», pentru prețul știpeidiului, a dat o declarațiune legalisată de notariul public, prin carea el se lapedă de «Protest» (Tiltakozás) și dă de gol pe Moldován Gergely și pe fiul său, cari au umblat cu multe umeltiri în cauza cu «Potestul». Și astfel apoi «Tribuna» își câștigă o noaue virtute, un nou titlu de drept și de merit în cauza națională» (?)

Nu o invidiam pentru acest nou merit al său.

Din contră: ne inverșunăm și condamnăm astfelu de fapte.

E mai mult ca evident, cumea numitul tînăr Rácz János este un puiț de unealtă oarbă miserabilă, care nu-și alege stăpânul, ci servește ori-cui, pentru plată!

Întăiu a servit lui Moldován Gergely, pentru că trăgea plată dela dănsul, pe urmă a servit «Tribunei» pentru că prin intervenirea oamenilor săi a căpătat plată mai bună. Mai resultă ca acum se vîna fondul de dispozițiune din Viena sau din Budapestea, să-i promită ori să-i deo și mai mult, și atunci putem nutri speranța să-l vedem — în a 3-a sau a 10-a ceată! . . .

Ei bine, astfelu de caractere netrebuiesc noaue în politica noastră? Cu ast-

feliu de caractere și de virtuți o să ne fericeim noi și neamul nostru? Astfelii de caractere se ne creștem din și în junimea noastră? Astfelii de exemple se dăm junimei noastre celei — brave?

Cine nu vede: cât de minunat i-a eșit «Tribunei» euiul din sac — în această miserabilă afacere!?

Nu știm, dacă e adevărat ori ba, ceea ce de altcum se susține — până azi *fi-ă desmințire despre onorata «Ligă» din București, cu conferința stipendiului din partea sa nunitului Răcz János*. Am dori însă ca ea să nu fie adevărată; nici să se confirme, sau dacă da, atunci am ruga pe on. *Ligă să-și observe greșala și în viitoriu să se abată dela astfelii de pornire observând, că cei mai intimi ai săi au indus'o în culpă eroare și rătăcire.*

Cum se poate ca prin banii și cu banii ligei să se corumpe și demoralizeze caracterele junimei române? Nu se poate ca astfelii de scopuri să aibe onorata Ligă!

Noi știm din experiență, din fapte și din exemple, că numai caracterele firme ne-au ajutat și ne pot mântui; — că numai acci bărbați ne pot duce la limanul dorințelor, cari au sacrificat și se sacrifică pentru cauza noastră națională, și deci numai astfel de oameni dorim să căștigăm din sinul junimei noastre.

Dacă onorata Ligă pe astfel de tineri îi sprijinește și îi premiază pre cum credem, că vrea se facă, atunci asta o primim cu mulțămită și cu recunoștință, la dincontră, am *ruga-o să ne cruce cu sprigunul său, ba chiar am blăstema pornirea și activitatea sa, carea pe noi ne ar demoraliza.*

Oameni mituiți, lacomi după plăți și remunerațiuni nu ne trebuie nici în fruntea nici în sinul trebilor sau partidului nostru național, pentru că din acestia se recrutează ceata trădătorilor noștri, ori într'o formă, ori într'alta.

Aceștia sunt cei ce fac politica flămânzilor, pe cari de săturat numai cu greu îi poți sătura, iar de capacitat nu-i poți capacita — nici-odată.

Pentru un tînăr ca Răcz János noi nu numai, că nu-l remunerăm pentru serviciile (?) sale, ci-l lăsăm pentru totdeauna să putrezească drept o buruiană scoasă

din grădina noastră și aruncată, peste gard, în grădina vecinului, căci buruiana — tot buruiană rămâne, de vei crește-o ori cum.»

Nu ne ating espectoratiunile »Luminătorului«, aceste sunt de păinura arătată mai sus. Avem d'a constata față cu stupiditatea acestei foi, că »Tiltakozás«-ul a avut în toate părțile mare efect.

Cu acest articol am voit a dovedi, că cancelaria de cumpărare de oameni întru adevăr există. Liga pentru unitatea culturală a românilor cumpără oameni, după Luminătorul buruiene. Tot omul lucră după gustul său.

III.

În contra prostiilor nici zăii nu pot învinge, zice un mare înțelept, d'apoi noi cum să putem fi învingători față cu atâta prostie? Cum e turcul și pistolul. Cum e redactorul și foaia. Redactor calic sufletește, fizicește nu poate cloci mărgăritari.

E vorba despre »Calicul« din Sibiu. O pată uricioasă pe o haină curată. Mult cugetă la ștreanguri ca și cum odată i-ar fi fost pe grumazi. Așa va fi, va fi scăpat de pe oarecare acățătoare. Ne spălăm mânilor cu sublimat, creolin și apă carbolică, apoi luăm în mână Calicul și cetim, firește este vorbă de Moldován Gergely:

Ori doară tu ai erezut
Că lucrul ce l'ai făcut
Te-a mai ridicat la rang?
Pe Juda'l ridică-un *ștreang!*

Eu ți-aș da un sfat Gorguț
Pune-te tu singuruț,
Fă tu ciure ori cărbuni
Dar' te lasă de minciuni,
De-i umbra chiar felegos
Numai nu fi mincinos,

Că minciuna
 Ca și ciurma
 Te omoară ca colera;
 Apoi doctorul acela
 Ce minciunii ar căpăta,
 Mai bun decât Koeh și Pastor,
 Dar' încă ael mister
 Nime nu l'a inventat,
 Deci de minciunii necurat
 Ca și cănele turbat
 Remai și tu pe vecie
 Căci scris e în vangelie:
 «Mincinosul crezământ
 Nu află p'acel pământ
 Chiar de s'ar vîrî'n mormânt.»

Alteum ori ce renegat
 E mincinos patentat,
 Deci Gerguț nu e mirare
 Dacă'ți dai trudă — așa tare
 În mineuni a emula
 Din minciuni traiu a'ți crea!

Un leac însă tu Măreț
 Poți prescrie lui Gerguț,
 O molitvă și un descântec
 După următorul cântec:
 Tu Gerguț, tu mincinos,
 Tu renegat felegos,
 Tu care pentru un os
 Vrei se'ntorni lumea pe dos,
 Dute, dute, duceteai

Unde a sta apa să stai,
 Tu odiehnă se nu ai
 Nici în pat nice sub pat
 Numai scurmând lângă gard,
 Și'nturnând tina pe dos
 După oscioare de ros!
 Iar' cei ce zic că faci bine
 Pătaseă toemai ca tine.

Și acum iară să ne spălăm mânilor
 cu sublimat și să cerem iertarea cetitorilor
 noștri că l'am inficiat aerul
 în casa revistei noastre.

*

Iată, d-lor cetitori, cu câte prostii,
 reavoințe, minciuni, calumnii
 trebuie să ne luptăm. Zic că-s vîndut
 și ei cupără oameni; — că-s mincinos
 și ei mințes czilnic cu obrăsnicie
 nespună și ne mai pomenită.
 Ei sunt oameni cinstiți, noi. ba. Ce
 lume coruptă poate fi cea, în care
 adevărul nu-și are valoarea sa? Lumea
 liliecilor. După noapte răsărește
 soarele, noi lucrăm pentru
 ziua de mâne.

Grigoriu Moldovan.

LUCACIADA, POPA DRACULUI.

SAU CĂLĂTORIA CHEILOR LA ROMA.

(*Epopă națională.*)

În fine și noi n-o avem epopea noastră
 națională. Nibelungenul germănilor
 e de tot nimic. Lucaciada noastră
 astăzi ocupă primul loc în asta privință.
 Eroul epopei este Lucaciu, popa
 dracului din Șișești.

Precum ne informăm tinerii ligei
 dela universitatea Bucureștilor a făcut
 pași ca Lucaciada în toate școlile românești
 să se învețe de rost.

Constă din patru cântece:

I. Biserica unității, sau popa dracului.

II. Biserica închisă, sau călătoria cheilor
 la Roma.

III. Resecularea credincioșilor, sau
 ocuparea Gherlei și a reședinței episcoposti.

IV. Căderea totală a eroului, sau
 fînta la comedia.

Noi reproducem câteva rënduri din
 partea a III-a:

Să scoală popa Berinde
 Fără suflet, asca merinde,
 Măniat, infuriat,

Ca ș'un curcoiu de turbat.
 El fiind sulletește cam ars
 Își spală fața cu vinars.
 Nici cruce, nici rugăciune,
 Pipa el în gură-și pune,
 Cuțit la brâu,
 Ploacă la șold;
 La pălăria frunză de plop,
 Să uită chiar-ca ș'un protopop.
 În mână nuie de alun.
 Afară'l așteaptă 400 de husari,
 Telegari,
 Cu 400 pe hărmăsari
 De măgari,
 Buni fngari.
 Toți cu ochii înholbați,
 Cu merinde la cale gătați,
 La luptă infocați:
 A-l bate pe vlădicul din Gherla.
 A-i sdrobi biserica, reședința,
 Pentru-că acesta
 Crudă
 Poruncă
 A dat: „Popa, popă să fie,
 În toate om de omenie,
 Nu fure bani de intenție.“
 Crudă
 Poruncă:
 „Popa, popă să fie,
 Să cetiască din evanghelie,
 Slujbă în biserică să facă,
 Pe Dumnezeu nu-l celuiască,
 Călătorind prin lume,
 Fugând după bani, după nume,
 Lăsând biserica neuiată,
 Turma lupilor predată.“
 Când Berinde,
 Cel fără merinde,
 Afară din colibă pornește
 Pe cei 400 de husarii stropșește.
 Hărmăsarii sar cuc,
 Până'n nuc.
 De însufletirea nespasă,
 Că-l vîd pe popa Berinde'n ușa,
 Amirosindu-i fața de vinars.
 „Popa din Șișești să trăiască,
 Prin lume mult să călătorească,
 Să ne adune bani de intenții,
 Să putem bea vinul cu decii.
 Biserica „pentru unitate“
 Să rămâie numai încuiată.
 Sau nu știți voi în biserică ce e
 Chip, altar, falon și chedelnițe?!
 Să se roage pentru voi vlădica.
 Noi avem altă treabă în România.“
 Zice Berinde,
 Fără merinde,
 Și când popa Berinde vobește.
 Frunza pe nuc se'nveștezește
 Pe cei 400 de husari iar i stropșește!
 Pornesc — înainte Berinde...
 Cu frunza de plop
 La clop,
 Doamne ce potop!

Cutremur în urma lor și baiu.
 Întunerec, colb și miros de aiu,
 Cine îi va opri acelora vaiu!
 Piatră pe piatră nu va rămânea.
 Vaca la fîtat de frică nu va mugea.
 Gherla a fost, acum dărîmată,
 Dalauzul unde li face,
 Armeancă sîracă?
 Să duc. înainte Berinde, —
 Măgarii sub ei improașcă,
 Dacă vîd vr'o broască.
 Judeacata din urmă,
 E în urmă.
 Va peri a oamenilor urmă.
 Nu va răsări mai mult soare,
 Cine s'a născut astăzi moare,
 Nu va bea mai multă moare!
 Ceata la Gherla sosoște
 Pe cei 400 de husari iar îi stropșește...
 Doamne miluiește!

Apoi cele petrecute sunt cunoscute
 cetitorilor noștri.

Gherla stă, armeanca își face dalau-
 zul dulce și vlădica este sănătos.

Dacă vom avea timp și teren spre
 mîngăierea și desfătarea neamului nostru
 românesc, o popoa națională o vom co-
 munica în to' întregul său. Pîn' atunci
 o vom da alte mărunțșuri din viața și
 faptele marelui erou național: Lucaciu,
 popa dracului.

*

Biserica gr. catolică a lui Lucaciu
 poartă inscripțiunea următoare:

»Pentru unitatea românilor!«

Liga bucureșteană încă poartă titlul:

....pentru unitatea românilor!«

D-l Lucaciu mult a colindat prin
 București; mulți bani a stors din fondu-
 rile Ligo. Numai că d-l Lucaciu e unit,
 Liga e neunită. Așadară cu banii ne-
 uniților s'a clădit o biserică a uniților cu
 inscripțiunea profană: Pentru unita-
 tea românilor.

Și cum slujește Lucaciu cu biserica
 sa mărețului scop ea să-i unească pe ro-
 mâni în simț și în cuget?

Biserica »pentru unitatea românilor«
 o închisă, căci popa dracului vagabun-
 dează prin lume predicând ură, pismă și
 discordie între oameni și confesiuni. Joacă
 prin birturi canecane politice și cu sudalme
 crâncene își potolește mânia simțită față
 cu deaproapele său. Lucaciu, sbiciul lui

Dumnezeu, popa dracului, a ajuns în regiunile Vântului turbat, unde ciocârliă să dă peste cap.

Cu cheile bisericii umblă prin România la Liga bucureșteană; au un scop, lucră într-o formă: cu băta, cu ura, cu minciuni în interesul unității românilor!

Apoi d-l Lucaciu de episcopul său se sbicuieste afară din biserică ca o slugă hicleană, vrăjmașă bisericii, precum s'au sbicuiit de Mântuitorul nostru cufarii și cămătarii jidovilor. Sluga blăstemată a introdus în biserică noastră politica, ca pentru unitatea românilor să ne luăm de pâr, să ne iubim cu măciuca. Și-a aprins biserică pentru unitate și astăzi popa dracului ride la focul aprins de el însuși. Biserica 'și'a închis, s'a rescultat contra episcopului său, lovește în arhiercul său, face tulburări: pentru unitatea românilor. Cheile bisericii le trimete la Roma, lăudându-se papei, că el este Mântuitorul românilor — obraznicul.

La noi toate sunt cu puțință. Aprobarea faptelor mai uricioase. E cu puțință ca în fața noastră, cu ajutorul nostru, dracul să fie învingător asupra dreptului. S'a aflat câteva sute de oameni răsculați de popa dracului cari zic: că nu vor merge la biserică până ce va fi suspendat popa dracului. Tot una. Când Lucaciu era încă în serviciul Domnului biserică a fost încuiată; cheile bisericii umblau prin România, sau prin țară la noi, pe la Sibiu pe la Viena, pe la Dej etc. Acum că Lucaciu nu-i în serviciul Domnului, biserică e încuiată, cheile umblă pe la Roma. Așa dară biserică și șe, și șe, e închisă, cheile ei călătorese prin lume, spre gloria scopului de unitate al românilor, cei răsculați nici până acum, nici de aici încolo nu vor umbla la biserică. D'apoi dracul încă trebuie să aibă ceva mângâiere, oameni din cari să urle.

Din căsătoria lupului cu a vulpei se vor naște draci. Din căsătoria Ligei cu d-l Lucaciu, popa dracului, s'a născut discordie, ură și potop.

Ar trebui făcută altă inscripțiune pe biserică din Șișești așa:

»pentru discordia românilor«

Și Liga din București bine ar face dacă 'și-ar strămuta numele, iată cum:

»Liga disuniților pentru sumuțarea românilor uniți.«

Apoi cum să nu ajungem noi odată la Unitate! Din mila Ligei și a lui Lucaciu, popa dracului, în curând cu toții ne vom unii în ură.

*

Lucaciu e un popă, a cărui datorință ar fi predicarea iubirei. Să zicem că Lucaciu e nevinovat: că suspendarea lui e ilegală. Așa să fie. Legea sfintei noastre biserici poruncește, că acelaia care lovește în tine cu piatră, plătește-i cu pâne. Să zicem, că vlădicul a lovit în el cu piatră. Oare după legea noastră sfântă a lucrat Lucaciu? S'a răsculat în contra episcopului, 'și-a închis biserică, l'a răsculat poporul, a prins armă în mână și a lovit în episcop cu tina pizmei, a urei, cu armele iadului.

Însă d-l Lucaciu e vinovat. Și-a părăsit biserică vagabundând prin țară și predicând ură între neamurile țerei. A cheltuit bani. Episcopul l'a pedepsit. A preotului datorință este: a fi ascultător arhiercului său, căci ce se va alege din sfta biserică dacă picioarele se vor răscula asupra capului. Lucaciu s'a rescultat, și l'a amuțat și poporul în contra episcopului.

Creștin e Lucaciu? Popă e el, vrednic e el să intre la altarul Domnului?

Nu e creștin, nu e vrednic, nu e popa domnului, ci al dracului. Ducă-l de tot.

*

Rușinea neamului nostru că se află între noi oameni părtinitori acestor fapte. Rușinea neamului nostru, că sunt ființe între noi, cari lovesc în dreptate obraznic și slujesc dracului. Ba încă se țin de oameni mari. Un popor, a cărui oameni mari prin nedreptăți, prin lovituri în cei drepti, prin ură și murdării spurcate ajung la înălțimea lor, mai fericit este decât n'are oameni mari, antoluptători, decât să aibă ca și aceștia. Ce moral au ei? Ce putem noi învăța dela aceștia? Că 'și-a închis biserică? Că a lovit în mai marii lor? Că cu murdării s'au luptat?

Rumănule, cugetă puțin, și fă odată cum vei cugeta după bunul tău simț, iar nu după gustul »marilor« ței precum e Luca ciu, popa dracului!

Acești »mari« în ochii oamenilor cu

virtuți sunt mai mici decât lăcusta câmpului. Dumnezeu prin acești »mari« își pedepsește poporul său. Să ne forească și mântuiască în viitor de popii dracului.

(—)

MICROBI, BACILI NAȚIONALI.

(Dedicăți lui Babeș.)

Trăim în timpul microbilor. Stăm răsturnați cu capul în jos, cu picioarele în sus. Trăim ca vai de noi. S'au răscolat microbii, — a sosit împărăția bacteriilor. Ce să facem? Nu noi suntem de vină, că între români aceste spucăciuni au un melegar mai bun.

*

Luăm știri despre congresul studenților din Roman, în România. Telegramme de înfrățire în toate părțile ale lumii. Tinerii din România au isprăvit lucruri mari, au bătut zece hectolitree de vin, douăzeci hectolitree de bere și vinars; au pustiit patru boi, opt porci etc. I-au echis pe tinerii jidovi din societatea lor și l'au îmbrățoșat de omiie de ori pe Pompiliu Dan, din Ardeal. Să le fie spre sănătate!

Sărmanul Pompiliu Dan! Un student din statură mică, cu ochi ca ai liliacului, cu haine pătate. Până când era la universitatea din Cluj trăia din milă, și din milă nu 'nvêța nimic. Învățătura lui ca în palmă. După ce și-a mâncat pâinea între noi și i-s'a ros încălțămintele, fără esamene, fără atestate și-a luat frunza în buză și s'o dus în țara lui Pap János unde nu trebuie lucrat, învățat și din mila Ligei omul tot bine poate să trăiască. Acela care între noi a fost coadă, într-o ligiști a devenit om de frunte; îl țuca în gură de mii de ori, îi umple buzunarul cu galbini — căci el e subjugatul din Ardeal, care între chinurile sale n'a putut învăța nimic. Aici accia care nu învață toți sunt subjugați și suferese de dureri de cap, de inimă.

Numai Liga îi poate lecu.

*

Omenia la noi e o jucărie. După Luminătorul din Timișoara și după Telegraful Român din Sibiu cei din jurul Tribunei sunt oameni de nimică,

După părerea tribunaiștilor, telegrafaiștii. Caliciștii și cei dela Luminătorul sunt oameni de nimică.

După părerea »Gazetei« etc. cei dela Ungaria sunt oameni de nimică.

După părerea celor dela Ungaria, accia cari așa se joacă cu omenia — sunt oameni de nimică.

Așadară noi cu toții din diferite puncte de vedere suntem oameni de nimică.

Junilor! Învêțați cumpăt și înțelepciune dela cei mai mari! Învêțați a prețui omenia, care între noi din diferite puncte de vedere nu există.

*

Tocila, Calicul, Vulturul, trei foi satirice, trei hârtii din jurul casei.

Tocila mult se ocupă cu o parte a trupului pe care ședem. Diferite cristiuiri, leacuri. . . ca să poate avea ceva efect. Căutați numai la numerii ultimi ai acestei foi, *cultura ungurească* produce numai porci grași. No drace! . . . *Șineai, Lazăr, Cipariu, Bariș, Petru Maior* și încă o sută de înțelepți ai neamului nostru până la micul Victor Babeș și la bacilul Dan Pompiliu — sunt porci. Mult ne mirăm... o țară înțeleaptă, cultă, cu bogățiile lumii provăzută, cum de și-a imprumutat toată cultura sa și aspirațiunile sale dela porci?

Dacă cultura din Ungaria nu poate produce numai porci, oare ce poate produce cultura României prin *Tocila* sa?

Vulturul apare în Oradia-mare, redactor, vezi doamne, Justin Ardelean. Nime-

rnicia noastră, că fuim după nume, și titluri grandioase. Ne lipădam de numele bun: Joan, Avram, Jacov, Tifor, Nastașiă, Precub, Florici, Paraschivă etc. Și alungăm după: Traian, Pompeiu, Sevo-la, Brut, Virginia, Aurelia, Letiția. Apoi pe Sevo-la și pe Virginia îi vedem de multe-ori desculți, și pe Traian îl vedem, ca ziler lângă zidari, făcând var și ducând cărămizi. Așa întrebăm: Oare pentru ce se numește foaia lui Ardelean «Vultur»? Oare el să fie vulturul... eugeta-re-a lui, munca lui, unghiile lui? Vulturul zboară, pământ n'are sub picioarele sale... Ardelean încă e'am așa stă cu Vulturul său, n'are nici un temciu zisa lui, zboară prin vânt și nu face pagubă în nimie — numai în el înșiși. Apoi după ce el n'are nici o valoare paguba făcută în el este ecuală cu 0.

Despre *Calic*-ul să nu fie vorbă după ce într'un alt articol odată ne am spălat mâna după el.

*

Subjugatii Ardeleni... vai de noi și de noi!! Și pruncii subjugatilor: Aureliu *Oltean* cu Pompiliu *Dan* și încă unul, care fiind chiar sclav, înaintea noastră n'are nume, s'au dus ca să 'și scuture lanțurile prin România.

Venind acasă supărarea lor; nime nu-i-a întrebat: unde ați fost? Ce ați făcut? Cum v'ați petrecut? Și așa martiriul subjugatilor a ramas.

Doamne! dă minte acelora care nu o au!

*

Sunt foarte interesante telegramele adresate marelui Lucaciu.

„Semizău«, »apostol«, »profot«, »cel

mai mare român«, »Mântuitorul românilor«, — ». . . în loc să-ți remunereze glorioasele (!!) Tule fapte *episcopul Tău Te răstignește pe Golgota!*«

Glorioasele lui fapte sunt: Banii de intenții, închiderea bisericii din Șişești, răscolarea în contra episcopului, capului său, și vagabundare prin România, când era dator să slujască la altarul Domnului după datorința sa. A vagabunda în treburi naționale (!!) n'a fost datorința lui. A sluji, ași săvârși datorințele sale popești, — a fost dator. Pentru vagabundarea lui și-a cules laudă dela mulți obscuri prin telegramele Tribunei; pentru că nu a slujit Domnului și-a luat pedepsa dela episcopul său. Episcopul nu l'a putut lauda pe preotul său abătând dela datorințele sale popești; nici scriitorii de telegrame nu se amestece în trebuințele episcopului când acesta vrea a ține ord în biserica sa.

Apoi acela care susține: Bine face popa când cu crucea dela altar lovește în neamurile patriei și împrăstie ură între oameni, — îi demu ca să fie episcop în comuna nebunilor eruatoride telegrame în Tribuna.

Incoalea azi-mâne uniții și neuniții Tribunei vor forma o altă biserică, care va predica alt moral între noi, pună-l pre Lucaciu în capul acestei biserici de episcop, care apoi își va lauda preotul ne îngăduitor. Nici Miron Românul, nici Sabou, nici Pavel nu-i după gustul lor. După gustul acestora e episcopul care umblă cu măciuca răsbunării, iar nu cu toiagul iubirei creștinești. Vicar-canonie între oi va fi Balteș Aducă-l și pre Simion Popescu cu nevestele. Cassa lor va fi cassa Ligei, cu casiarul Cășălțan. Apoi cu toții vom fi foriciți. *Crix-Crax.*

BIBLIOGRAFIE.

Ni s'a trimis:

Istoria filologiei române. Studii critice de *Lazăr Șăineanu*. C'o prefață de B. P. Hașdău. București, editura librăriei Socce et comp. 1892. Prețul 5 lei. Cartea e dedicată memoriei venerate a lui Timoteiu Cipariu. Dl *Șăineanu* e unul dintre cei mai distinși

filologi ai neamului nostru românesc. Cartea lui ne arată o știință profundă. Vom reveni.

Tillakozás az egyetemi román tanuló ifjuság evében kiadott Replika ellen. Szerkesztősége: Rácz János, Moldován István. Cluj, tipografia lui Gombos și Sztupjár. Prețul 40 cr.

POSTA REDACȚIUNEI.

X. Sibiu. Mă întrebați: Dacă d-l Balteș, redactorul „Tribunei“ s'ar judeca în luna viitoare de jurații din Cluj, cine va fi capul tribuniștilor, redactorul Tribunei? Așa suntem informați, că d-l Brote și consoții dela Institutul Tipografic și-a aruncat ochii pe porcarul din Seliște, a cărui calități și virtuți în toată privința corăspund așteptărilor celor dela Tribuna. Nu vă temeți până va fi o obdeală între noi, până atunci și tribuniștii vor avea cap și redactor! Fiți încoala liniștiți, că Balteș culegătorul, va eși nevinovat din mâna juraților, și așa „Collecta națională“, spre durerea acestuia azidată nu se va realiza.

O. P. Brașov. Între renegați, precum suntem noi, nu se fac de aceste lucruri. Noi n'am primi colecta națională; n'am avea obraz, ca pentru paguba de 3 ferești să luăm din buzduarul poporului 10—20.000 de florini. Încoala așa suntem informați, că Dr. Ioan Raț, capul vizibil al tribuniștilor, tocitul politic, nu-i va primi banii colectați pentru cele 3 ferești. Bine i-ar prinde, dar totuși nu-i va primi. Să vor face din acești bani câteva ștendii pentru pruncii sârmani subjugăți dela școlile ungarilor. Apoi pace să fie între noi! Dacă nu se vor face ștendii, sau dacă nu se vor folosi banii adunați spre scopuri filantropice, apoi vom face și alte descoperiri.

A. Abrud. Să va trimite.

Gherla. Scrisori anonime și nouă ne vin zilnic. Faceți și D-Voastră cu ele ce facem noi, toate se pot folosi la locul lor.

V. R. Maier. Vă mulțămim. Așteptăm.

A. B. Paris. Să va espeda regulat.

I. P. București. Nu se poate. Adă și na. Dacă se va trimite prețul apoi bucuros. D-Voastră credeți a noastră e cassa Ligei, de tot venitul Ungariei avem lipsă ca să putem exista.

D. St.-Petersburg. Nu pricepem: noi o trimitem regulat. Nu cumva libertatea mare de acolo să o sugrume revista noastră. Și de noi încă să se teamă? Un mare imperiu?

X. M.-Oșorheiu. Așa să fie.

A. Reghin. Ori și cum, noi ne cugetăm, avem principii. Poate că-s rele, însă sunt ale noastre. Umbliăm cu picioarele noastre. Voi umblați după porunca altora. Voi sunteți slugi, noi suntem stăpâni. Voi jucați vrând-nevrând după cum vă fluieră „anteluptătorii“; noi jucăm când ne vine voia; pe voi vă joacă, noi însă jucăm pe alții. Dacă nu este diferență între noi, apoi nici între Balteș și Miron nu este nici o diferență.

M. Aiud. Treanca și fleanca. Vorbe goale. A trecut baba cu colacii. A trecut vremea cu renegații, cu vnzătorii de neama. Comod lucru era pentru cei „mari“ pentru „anteluptătorii“ ticăloși folosirea acestei arme: „Care nu-i de o părere cu noi — este renegeat! trădător!“ Nebunie. Acești ticăloși se temeau de părerea altora;

acești stupizi în blăstămăția lor, își temeau popularitatea. Poporul român nu e slugă, nu e sluga a mai marilor lui. Are dreptul de a se cugeta, de a-i critica pe aceia, cari lucră în numele lui. Noi n'avem sfinți între noi; toți suntem din carne, oasă și sânge făcuți. Să fim noi renegați pentru-că zicem: Nu o frumos lucru a beli opinea în favorul „marelui“ nostru Raț, pentru trei ferești. Nu e frumos a cheltui din banii Asociațiunei 1200 florini, precum a făcut Albini. Nu e lucru frumos a fi curentați precum a fost Cașălțan, redactorul „Tribunei.“ — A trecut baba cu colacii. Dacă ni vor impunge ochii și nu vom vedea, și ni vor tăia limba să nu vorbim, ni-l vor măciuca capul să nu cugetăm, apoi poate că și noi vom consimți cu mării dela Tribuna.

INSTIINTARE.

Numerii 1. 2. ai Revistei noastre din Octomvrie, din greutatea tehnice, se trimet la-olaltă. De aci încolo va apărea de două-ori pe lună.

Prețul pe an 6 fl. (14 franci)

Pe jumătate de an 3 fl. (7 franci).

Administrațiunea.

Din Ungaria, anul I. la noi se află de vânzare cinci (5) esemplare complete legate, cu prețul à 8 fl. sau 16 franci.

Administrațiunea.

Cuprinsul: Al doilea an. Elemente ungurești în limba română. Despre istoriografia română (Urmare). Cestiunea semnelor de scriere latine, cirilice, dacice și sēcuciești la Români. Medicii populare românești (Urmare). Protest contra «Replicii» edate în numele tinerimei universitare române. D'ale poporului. † George Sion. Din operele lui Coloman Mikszáth. Argumente cu băta. Lucaciada, popa dracului sau călătoria cheilor la Roma. (Epopă națională) Microbi, bacili naționali. (Dedicați lui Babeș). Bibliografie. Posta redacțiunei. Instiintare.

